

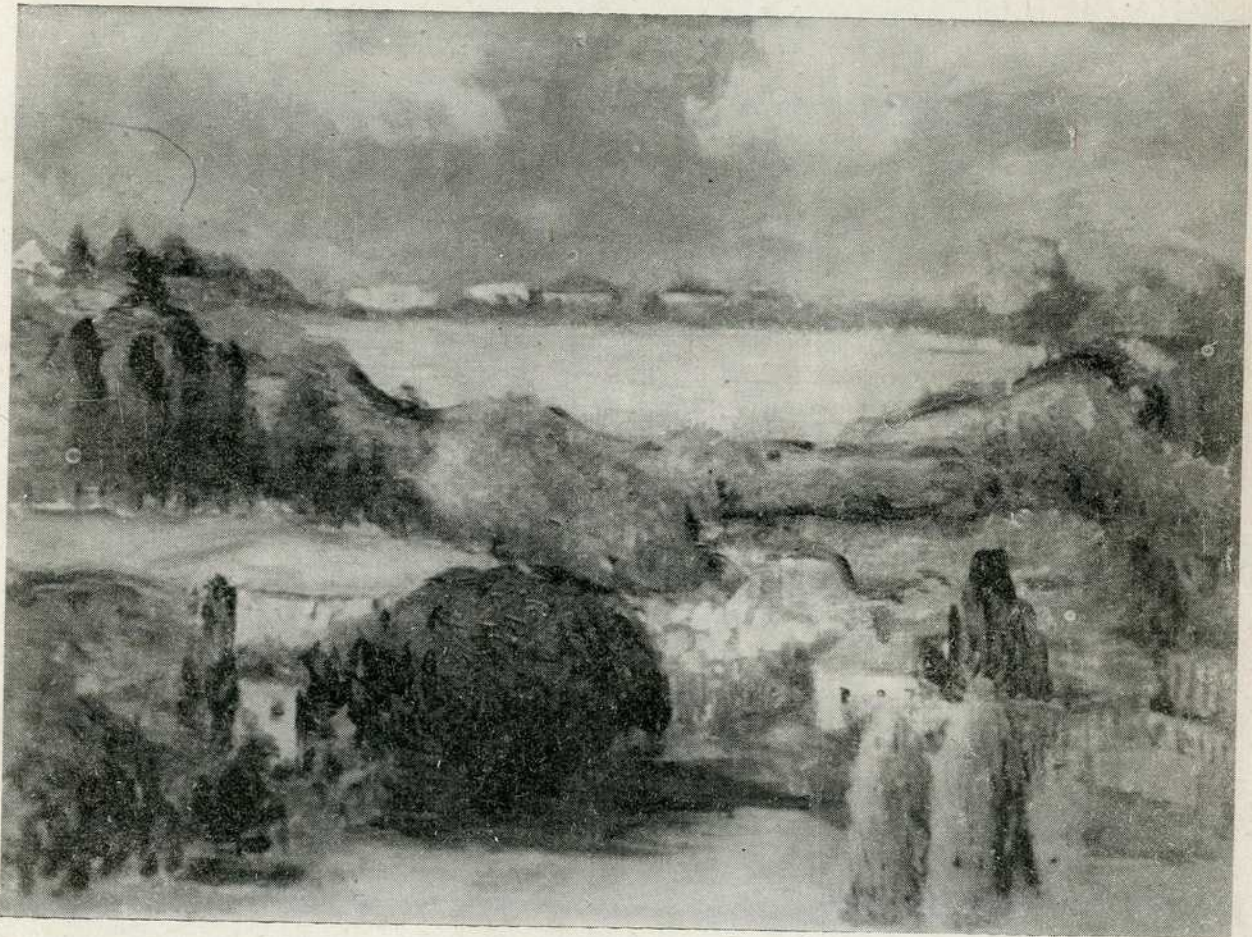

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

МАРТ

Бр. 3

1940

WWW.UNILIB.RS

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

ЧАСОПИС ЗА КОМУНАЛНО-СОЦИЈАЛНИ, ПРИВРЕДНИ И КУЛТУРНИ ЖИВОТ БЕОГРАДА

Број 3
Година LVIII

Редакциони одбор
Д-Р ЈОВАН РАДОНИЋ, Д-Р СТЕВАН ПОПОВИЋ, Д-Р ВЕЛИМИР
МИХАИЛОВИЋ, Д-Р ЖИВАН ЛУКИЋ и РАЈИЦА МАРИНКОВИЋ
Уредник
БУРО БАЊАЦ

Март
1940 године

САДРЖАЈ

Чланци и студије:

- Југословенско-бугарска привредна комора у Београду — Д-р Стеван Поповић 179
- Срби и Румуни у прошлости и садашњости — Д-р Јован Радонић 184
- Београд негдашњи центар великог рибарства — Мих. Петровић 188
- Општински фонд за споменике и фонд за унапређење туризма — Ђ. Б. 197
- Спортски живот у престоници је веома развијен — Љубомир Вукадиновић 200

Књижевни додатак:

- Син капетана Петровића, браниоца Београда (IV) — Д-р Марија Илић-Агапов 205
- Слике из београдског робовања 1914—1918 (крај) — Даринка Ћосић 211

Портрети београдских уметника:

- Графичар Љубомир Ивановић — Звонимир Кулунџић 217

Прилози за историју Београда:

- Миша Анастасијевић као политичар — Д. Ј. Ранковић 229

Социјална хроника:

- Бал Зимске помоћи — Д-р Реља Аранитовић 231
- Чланови Акционог одбора за зимску помоћ у аудијенцији код Њ. Кр. Вис. Кнегиње Олге 236
- Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга обилази кухиње Зимске помоћи 236
- Чајанка и концерт IV пододбора Црвеног крста 239

Културна хроника:

- Гостовање ансамбла франкфуртске опере у Београду 240
- Банкет претседника Београдске општине у част чланова франкфуртске опере 241

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Гостовање француске комедије у Београду	243
Свесловенски бал Кола српских сестара	247
<i>Наши градови:</i>	
Споменик Ваљевцима заслужним за Ослобођење и Уједињење	248
<i>Уметничка хроника:</i>	
Две изложбе младих [Изложба десеторице и г-ђице Милице Лозанић] — Зво- нимир Кулунџић	252
<i>Некролог:</i>	
† Иван А. Насонов	256

Слика на корицама: **Дедиње**, уметнички рад сликара г. Боровоја Грујића.

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

Излазе једанпут месечно као часопис, и једанпут недељно као службени орган Општине града Београда.
Претплата: годишње 150'—, полугодишње 80'— динара. **Поједини број** 10'— дин.
Цена огласа: Цела страна 800'—, пола стране 500'—, четврт стране 300'— дин. **Огласи на корицама** 600/0 скупљи.
 Чековни рачун код Поштанске штедионице бр. 54.300.
 Уредништво и администрација: Книгиње Љубице 1/II — Телефон 26-242.
 Уредник прима сваког радног дана од 9-13 часова. — Ручкописи се не враћају.

Чланци и студије

Југословенско-бугарска привредна комора у Београду

После два скоро братоубилачка рата, после једног дужег периода црних сенки у односима два братска народа, дошла је свест о заједничким интересима и о потреби зближења између Југославије и Бугарске.

У годинама када се Бријанова идеја о Пан-Европи много дискутовала, када је Средња Европа Куденхове-Калегри-а озбиљно третирана, када се говорило о Дунавској конфедерацији и износили на међународни терен планови Тардје-а, Хоце и други, ништа природније није било него помислити на зближење два тако блиска народа, као што су Бугарски и Југословенски.

Била је једно време овладала светом вера да се да направити конфедерација Европских народа. Маштало се о једном правом Друштву Народа, о солидарности, о кооперацији. Као да су то били последњи трзаји човечанства пред перспективом опште кланице, којој сада идемо, изгледа, у сусрет!...

Једна група слободних мислилаца предосећала је опасност која ће наићи за мале народе у будућем сукобу. Ти слободни мислиоци желели су да Балкан престане да буде жариште сукоба потпаљивано од великих сила. Убеђени у лепе особине радног и поштеног становништва Балканског Полуострва, ови су се људи већ пре 12 година бацили озбиљно на посао да Балканске народе зближе и да отклоне од њих узроке будућих сукоба. Основана је „Балканска Конференција“ која је ставила себи у задатак, да испита, упозна и приближи све манифестације духовне и материјалне културе Балканских народа.

Балканска конференција је радила својски. Преставници слободоумних средина Београда, Атине, Букурешта, Цариграда, Софије и Тиране обрађивали су стручне реферате о културним, хуманим, привредним социјалним установама Балканских народа. Све манифестације духа и интелекта свакога народа биле су дубоко про-студиране и на конференцијама, које су одржаване наизменично у балканским престоницама, давани су њихови упоредни прегледи. Из ближег контакта интелектуалних средина избијале су све нове варнице солидарности и зближења балканских народа. За време одржања конференција

штампа је све више пропагирала истоветност интереса Балканаца и контуре нових међубалканских институција почеле су да се оцртавају. Идеја је корачала сигурним корацима. Балкански хоризонтат се све више расветљавао.

Овај рад је ишао на то да Балканцу улије самосвест да треба да буде поносан што је Балканац а не да буде третиран као створ ниже врсте, као што је то, на жалост, раније често био случај.

Ја никада нећу заборавити једну манифестацију која се је одиграла после одржане Балканске Конференције у Цариграду 1932 године. Конференција је одржана у двору некадањих султана, — Јилдизу, после церемонија у двору Долма-Бакче. Ту, у луксузним дворанама свемоћних султана, обложеним мермерима разних боја, ораховим, ружиним дрветом и скупоценим балдахинима и теписима, ту су сада заседали одбори — политички, социјални, хигијенски, трговински, финансијски, итд. Одбори Балканске Конференције, у којима су преставници некада вазалних државица силне Турске Империје, у најпријатељској атмосфери, расправљали као пуноправни чланови са преставницима модерне Турске о бољем уређењу, о благостању Балканских народа. Ни трага о некој доминацији! Атмосфера је била пуна осећаја братства свих Балканских народа...

После одржане конференције Турци, савршени домаћини, специјалним возовима, комбинованим из спаваћих кола и вагон ресторана, пребацили су нас, све учеснике конференције, са Цариградске станице Хајдар-Паша у Анкару. Тамо, у Анкари, у сали Велике Скупштине очекивао нас је Рахметли Мустафа Кемал-Паша Ататурк.

Сви смо били радознали да се сусретнемо са великим препородитељем и творцем Нове Турске. Интересовало нас је шта ће нам он рећи.

Окружен неколицином младих људи који су давали изглед андиманшираних трговачких помоћника, без помпе, без сјаја, без маршала и ађутаната — он се срдачно руковао са сваким од нас а када смо заузели места у клупама Турских народних посланика, велики Мустафа је проговорио...

Проговорио је топло, језиком човека који зна шта је само-одрицање када овоме има места. Поздравио је рад Балканске конференције. Говорио је са пуно љубави о Балканским народима и њиховој тешкој историји. Истакао је да се Турска помирила са новим редом ствари и да данашња Турска високо поштује самосталност Балканских народа, од којих ништа не потражује и за чије ће се благостање и она борити.

Велике речи велика човека учиниле су да смо са поштовањем и симпатијама дуго размишљали о њима. . .

* * *

Тај дух братства провејавао је и у Атини и у Букурешту и у Београду, где су конференције одржаване. Израђени су нацрти уговора о статусу Балканског човека, о укидању виза за путовања, о заједничким санитарним, социјалним институтима, о размени студената и студији Балканских језика итд. итд.

У целој томе раду осећала се је једна празнина. Један члан Балканске породице недостајао је. Бугарски народ је изостајао из овога конструктивног рада на добру Балкана. Његови представници и када су се појављивали на Балканским конференцијама, претили су да покваре једнодушност закључака и лепу атмосферу која је владала на њима.

Много такта, много убеђивања утрошено је да се та атмосфера ипак одржи и да се не појаве захтеви који би порушили целу зграду, започету са толико лепе воље и израђену са много рада и напора. . .

Затим, акција је прешла у друге руке. По којни Краљ Александар је њему својственом енергијом пришао раду на зближењу Балканских народа. Оставићемо овом приликом по страни све лепе резултате ове замашне акције, успехе на зближењу других балканских народа и стварању Балканског споразума, који је унео мир међу Балканске народе. Задржаћемо се овом приликом на Бугарској. Бугарски народ нам је најближи и он нас мора и као братски, и као сусед а и због прошлости највише интересовати.

Посете Краља Бориса Београду и Краља Александра Софији уродиле су плодом. Средине које теже ка истинском споразуму између два брата народа појачане су. Развила се је читаво литература са једне и са друге стране. Измене су посете разних друштвених слојева једнога и другог народа. Црква је са своје стране учинила своје. Међу првим посетама била је баш посета Бугарских привредника Југославији. Преставници трговачко-индустријских и занатских комора из Софије, Варне, Бургаса, Пловдива, Русе дочекани су срдечно од преставника наших комора и проведени поред Београда и по Загребу и по Љубљани 1933 године.

Много што шта су Бугари тада видели у нашој земљи и — многа заблуда која је до тада владала њима, отпала је. Успостављени су срдачни односи између носилаца нашега и Бугарског привредног живота.

Ускоро су наши привредници вратили посету Бугарима. Дочекани најсрдачније, они су, поред Софије, обишли и све бугарске главније привредне центре.

Већ приликом одржане заједничке седнице у Софијској трговачко-индустријској комори, говорници и једне и друге стране истакли су да је промет добара између Југославије и Бугарске и сувише мали, с обзиром на суседство и заједничке границе. Осим тога, Бугаре је нарочито интересовао транзит преко наше земље. Констатована је добра воља да се уложи обострани напори, како би се отклониле све сметње и како би се привредне везе између двеју земаља што више развиле. Донета је одлука да се ради на томе, да се што пре дође до трговинског уговора кога није тада било између Бугарске и Југославије.

После тога дошао је још исте године трговински уговор, а 1937 године и Пакт о вечном пријатељству који је тако лепо одјекнуо и у Бугарској и у Југославији. Додир и посете су учестали, али је и поред свега тога запажено да је промет добара између двеју земаља минималан, као и да нове прилике које су завладале светом, услед новог рата, налажу императивно активнију сарадњу на пољу привреда двеју земаља. Осе-

Са отварања Југословенско-бугарске привредне коморе. (С лева на десно: бугарски посланик г. Попов, министар г. д-р Андрес, бугарски министар г. Загоров, министар г. Цинцар-Марковић, опуномоћени министар г. д-р Миловановић, делегат Претседника владе г. Микић, изасланик Претседника општине г. д-р Стеван Поповић. Претседник г. В. Петковић говори)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

тила се је потреба за стварањем једнога заједничког организма, преко кога би се остварила ова већа привредна сарадња и решено је оснивање Југословенско-Бугарске привредне коморе у Београду и у Софији. У тој заједничкој комори привреде обеју земаља сарађивале би тесно и у свима правцима.

* * *

11 фебруара ове године та замисао је остварена. У Београду је на свечан начин одржана оснивачка скупштина Југословенско-бугарске привредне коморе. Свечаност је обављена у препуној сали Београдске Трговинске коморе, у присуству Министра трговине и индустрије Краљевине Бугарске г. д-ра Славче Загорова, бугарског посланика у Београду г. д-ра Попова, особља Бугарског посланства и око двадесет пет претставника бугарске привреде, који су допутовали из Бугарске да би учествовали у овоме свечаном чину.

Са наше стране био је присутан Министар трговине и индустрије г. д-р Андрес, Министар спољних послова г. д-р Цинцар-Марковић, наш посланик на бугарском двору г. Милановић. Претседника Владе претстављао је г. Сава Микић а Претседника Београдске општине г. д-р Стеван Поповић, већник. Поред ових званичних претставника велика сала Трговинске коморе била је испуњена нашим привредницима и претставницима Југословенско-Бугарске лиге.

Скупштину је отворио лепим говором г. Воја Петковић који је истој и претседавао. Г. Петковић је потсетио да је ова скупштина у неку руку јубилеј једног започетог посла још пре 30 година. Заиста у једној малој брошурици штампаној у Београду 1912 године, коју је данас врло тешко наћи а која носи назив „Српско-Бугарски Комитет за економско зближење Србије и Бугарске“, непознати хроничар нам излаже ток тога рада пре 30 година. Он каже да је жеља за састав једног српско-бугарског економског одбора потекла још у септембру 1910 године на Свесловенском конгресу у Софији. Иницијативу за његов састав узела је била Софиска Трговинско-Индустријска комора која је 9 новембра 1910 године, после исцрпног и лепог реферата свога секретара г. д-ра Ивана Златарова, донела одлуку о оснивању одбора и обећала му сву своју потпору. Српска секција одбора конституисана је 18 а бугарска 30 јануара 1911 године.

Услед уставне ревизије која је тада била на дневном реду у Бугарској, састанак српског и бугарског комитета одржао се је у Софији тек 23 октобра 1911 године. На овоме састанку примљени су статуту, одређен програм рада и дат комунике „којим су позвани и остали балкански народи да саставе сличне одборе и да тако сложним радом припреме земљиште за међусобни споразум свију балканских народа на економском пољу“.

У уводу ове мале брошуре хроничар пише: „Србија и Бугарска, две суседне и сродне земље, чији су национални, политички, економ-

ски и културни интереси везани многобројним везама и које су упућене једна на другу као ретко које друге две балканске земље, биле су до сада рђаве среће. Уместо да своје везе све више развијају, уместо да се узајамно потпомогну у раду на своме културном препорођају и у борби са својим општим непријатељима, уместо да сузбијају стране утицаје и прождрљиви апетит непријатеља балканских народа, оне су понајчешће губиле своје снаге у међусобној братоубилачкој борби и тиме давале прилике другима да их обоје одржавају у сталној политичкој зависности и економском ропству“.

Г. Петковић је довео у везу овај ранији рад и сарадњу, напомињући да су привредници и пре 30 година били весници рада на зближењу и да су и сада они први измењали посете 1933 и 1937 године. И ако су привредне структуре наших двеју земаља сличне, ипак има пуно услова за заједнички рад. Југословенско рудно благо може да послужи за базу развоју бугарске младе индустрије а југословенска индустрија може наћи многе сировине, које јој недостају у бугарској привреди.

На крају г. Петковић цитира речи које је пок. д-р Мика Поповић, тадањи претседник српске секције Српско-бугарског комитета за економско зближење, изговорио у Софији 23 октобра 1911 године:

„Бугари и Срби у таквом су положају да им у свако доба прети опасност од немилосрдног завојевача, који нагнан својим унутрашњим невољама и недостатцима тежи освајању туђих економских области.“

Мали, нејаки народи подлежу. Отуда Бугари и Срби морају озбиљно настати да што пре међу собом утврде споразум о заједничком отпору. Они се тога ради морају економски ујединити. Уједињени они ће боље и брже унапредити своје привредне гране јер ће и њихове привредне снаге безбедније моћи да развијају своју делатност. Према трећим они ће несумњиво претстављати јачу снагу него што данас овако подвојени претстављају.

То је одавно требало да буде али што није било, може још бити ма и у дванаестом часу. Ми морамо приступити остварењу најпотпунијег облика економског зближења“.

Колико ове речи из прошлости имају и данас свој пун значај! . . . Г. Петковић је учинио добро што је њима завршио свој говор.

Наш Министар трговине и индустрије г. Др. Андрес је у лепом говору поздравио оснивање заједничке коморе изјавивши, поред осталог:

„ . . . Ми смо са закључењем пакта о вечном пријатељству, одлучно пошли путем, на који нас и природа и историја упућује и који нам једино може осигурати лепшу будућност, путем тесне сарадње у свима доменима државног, социјалног и економског живота. Искуство прошлости које је често скупо и крваво плаћено, најбоље сведочи о судбинској повезаности између Бугара и нас“ . . .

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unilibrary.rs

Банкет Министра трговине и индустрије у част бугарске делегације

Бугарски Министар г. д-р Славчо Загоров, поздрављајући топло оснивање „овога института који ће несумњиво допринети ојачању привредног мира на Балкану“ рекао је углавном — У данашње бурно доба, када привредни рат раскида међународне привредне везе и све више раздваја народе, кад се незапосленост и оскудица надносе као црни облаци над све земље Европе, у том тренутку борбе и разарања, оснивање Југословенско-бугарске привредне коморе појављује се као један светао догађај, као једно корисно и благородно дело — . . .

Са наше стране, г. Иван Јелачин, претседник Љубљанске Трговинско-индустријске и занатске коморе, рекао је:

. . . — Будућност је у безрезервној слози. Само слога може да нам донесе срећу. Будућност је пред нама. Будућност је наша — словенска! . . .

Са бугарске стране г. Димитри Савов претседник Софијске коморе, наш стари пријатељ, у име бугарских привредника изјавио је између осталог:

. . . — У овом свечаном моменту треба изјавити: од данас ћемо радити само један за другог, за добро оба наша народа. Наш пут је оцртан: привредно зближење, братска љубав и неразрушиво добро суседство. Ово нису жеље само шаке људи, већ је то жеља двадесет два милиона људи. То је народна воља а воља народна је и Божија воља . . . —

Још неколико говорника говорило је, изражавајући задовољство што је основана заједничка комора.

На ручку који је дао Министар трговине и индустрије измењане су здравице пуне срдачног садржаја. Поменућу само почетак речи г. д-ра Загорова, бугарског министра:

— Браћо Југословени! Ја сам веома задовољан са срдачним пријемом на који смо наишли у Вашој лепој престоници, у средини Вашег племенитог и храброг народа.

Ми смо срећни што можемо да будемо Ваша браћа . . . —

Увече Претседник Београдске општине г. Војин Ђуричић приредио је банкет у част бугарских гостију у хотел „Бристоу“. Г. Ђуричић је учинио једну лепу пажњу која је веома дирнула госте. После вечере и лепих здравица које су пале са једне и друге стране, на подиуму се појавила г-ђа Константива, Бугарка, чланица Београдске опере, која је отпевала неколико лепих бугарских песама. Затим су се ређали Жарко Цвејић и други певачи, а чланице балета извеле су неколико успешних тачака.

За Претседника заједничке Коморе у Београду изабран је г. Влада Илић, претседник Београдске Индустријске коморе, сенатор и бив. Претседник Београдске општине, а за Претседника у Софији г. Димитри Валев, претседник Савеза бугарских трговаца и бив. министар. За време свога бављења у Београду Бугарски Мини-

стар трговине и индустрије г. д-р Загоров био је примљен у аудијенцију код Њ. Кр. Височанства Кнеза-Намесника Павла.

* * *

После две недеље свечаности су се обновили у Софији. Тамо је 25 фебруара одржана заједничка седница Управних одбора Коморе из Београда и из Софије. Наша бројна делегација привредника имала је на челу Министра трговине и индустрије г. д-ра Андреса, који је био примљен у дужу аудијенцију од Краља Бориса III.

У великој сали хотела „Блгарија“, у присуству Министра г. д-ра Загорова, Министра спољних послова г. д-ра Полова, бив. Претседника Владе Александра Цанкова, више бив. Министара, око 30 народних посланика новог Собрања и многобројних преставника бугарске привреде, после доласка изасланика Краља Бориса — ађутанта генерала г. Цанева и краљевог саветника г. Ханџијева и пошто је Краљевски симфониски оркестар интонирао Југословенску и Бугарску химну, заједничку седницу је отворио г. Валев.

Говорили су г. Воја Петковић, министри г.г. Загоров, и Андрес, наш посланик г. Милановић, Савов, д-р Красник, претседник загребачке Коморе, Христо Ганев, претседник бугарских задруга, Воја Ђорђевић, у име нашег задрugarства, Балабанов, претседник Савеза бугарских индустријалаца, Николов, претседник земљорадничких комора Бугарске и г. Баџак у име наших пољопривредних комора.

Сви ти говори одисали су срдачним одушевљењем пред овом конкретном манифестацијом тешње сарадње два брата народа. Аплаузи су били френетични, нарочито после говора Министара трговине и индустрије. Леп је утисак оставио г. д-р Влада Марковић, један од двојице још живих учесника при потписивању уговора о Царинском савезу између Србије и Бугарске, када је предао г. Валеу један повезан примерак оригиналног нацрта уговора о Царинском савезу из 1905 године. Г. Валев је захваљујући изјавио да ће овај поклон г. д-ра Марковића носити бр. 1 у библиотеци Југословенско-бугарске привредне коморе.

Наравно да су на банкетима држани исто тако срдачни говори од којих је на нарочито допадање наишао говор г. Душана Бранковића земљорадника, претседника Пољопривредне коморе из Бање Луке, који је био једини наш делегат у сељачкој народној ношњи.

Сутрадан је у Софијској комори одржана седница Управних одбора на којој су стручно претресана практична питања у вези са будућим радом Коморе. Изјављене су жеље да треба побољшати клириншки споразум између Југославије и Бугарске, као и да треба изједначити транзитне тарифе. Појачати туристичке везе између

двеју земаља. Узајамно проучавање и рад на изједначењу привредних закона и наредби које су у вези са привредним животом. Сарадња при пласману производа на страним пијацама итд.

* * *

Београд је још једном био центар једне велике, замашне акције. Сигурно је да ће бити скептика који и даље сумњају у могућност стварног пријатељства и привредне сарадње између Југославије и Бугарске. Они никако не могу да верују у праву искреност Бугара. Они за то имају своје разлоге и налазе их у најскоријој историји.

Само, то никако не треба да значи да се треба овековечити у томе ставу скептицизма и тако дочекати да се жалосна историја понови. Треба радити. Треба утицати...

Досадањи рад је уродио несумњивим плодом. И у Бугарски и у Југословенски народ продрла је јако свест о братству и штетности досадашњих односа. Свака нова манифестација ће само ојачати ту свест и постепено потиснути оне који су још можда носиоци раздора између два брата народа. Радити на томе је радити у корист и Југословена и Бугара. О томе сумње нема.

И ова лепа манифестација наших привредника је несумњиво корисна. Наравно да се не треба одмах заносити, брзим остварењем Царинског савеза. До њега има још много етапа да се прође. Али треба корачати. Лепо је изнето на заједничкој седници Управних одбора Комора, да су ове две тако блиске земље док су биле у неуговорном стању до 1934 године, имале укупан промет који није прелазило милион динара. Када је 1934 године закључен први пут трговински уговор промет се удесетостручио. И тај уговор није перфектан. Има још многих сметњи које треба уклонити па да промет буде далеко већи. Бугарски виноградарии увозе велике количине плавог камена. Увозе из других земаља. Не из Југославије. Када би се само саобраћајне тарифе измениле, они би га увозили од нас.

Наши трговци увозе пиринач из Италије и плаћају га скупље за динар и 1.50 дин. но што би га могли добити из Бугарске. Опет сметају саобраћајне тарифе. И тако, ако се пође редом, наћиће се доста интересантних артикала за појачање обостраног промета. Поред тога, планско, заједничко иступање на иностраним пијацама може да донесе обостране користи.

Већ прошле године ми смо се равнали по бугарским ценама за суве шљиве и на тај начин уштедили смо добар број милиона нашој привреди.

У сваком случају стварање Југословенско-бугарске привредне коморе у Београду је једна лепа и корисна установа коју као такву поздрављамо.

Д-р Стеван Поповић

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Срби и Румуни у прошлости и садашњости

— Предавање г. д-р Јована Радонића приликом отварања Југословенско-румунске трговинске коморе у Београду 17 марта 1940 —

Иако прве везе и односи између српске и румунске династије датирају тек од XIV века, интимних веза између српског и романског елемента било је још од првих столећа средњег века. Румунски народ формирао се у непосредној близини нашега народа, онде где је у јужно-подунавским крајевима био најшири појас латинскога говора, дакле од прилике у данашњем Срему, Србији, Косову и западној подунавској Бугарској. Румунски је народ балкански народ. Постао је од римских колониста који су примили у себе многе елементе илирске и словенске. Када се, наиме, наш народ дефинитивно населио на Балканском Полуострву почетком VII века, почело је полагање и постепено претапање многобројног романског елемента у унутрашњости Полуострва. Још у XII веку помињу се у повељама Немањића многобројна румунска имена, али изгледа да су већ у првој половини XIV века ови Румуни говорили српским језиком. Дуже су се држали Власи у хрватском приморју, јер су они још и у XVI веку делимично говорили романски. Тако смо ми, изграђујући током векова своју народност, примили у себе много романских елемената, што се доста опажа и на спољним знацима наше расе.

Када су крајеви данашње Румуније (Влашке и Молдавске) очишћени били од турских Печенег и Кумана, опажа се, од краја XII века, интензивно струјање румунскога елемента у те крајеве и у Ердељ, некадашњу Дакију цара Трајана. Овај румунски елеменат појачао је заостатак некадашњих римских колониста у Ердељу и у северинском Банату, који су онде вековима тајно говорили у планинама, издржавши навалу Гота, Хуна, Гепида и Авара. Али, тај румунски елеменат, свеж и за живот способан, током векова прогутан је многобројни јужно-словенски елеменат у Ердељу, који се онде налазио од друге половине V века. Трагови тога јужнословенскога елемента у Ердељу очували су се данас још једино у словенској топографској номенклатури тих крајева. Колико смо дакле на Балкану добили на рачун романског елемента, толико смо изгубили на нашу штету у Ердељу и у северинском Банату. Јужнословенски утицај на Румуне био је снажан толико да се он опажа и на праву и на првобитној организацији румунској у Ердељу и северинском Банату. Народне румунске старешине у тим крајевима, пре него што су Румуни формирали сво-

ју државу у Влашкој (XIII век) и Молдавској (XIV век), зову се кнежеви (у повељама iudices vel Kenezii). Кнежеви су били старешине румунских села, па како је то достојанство наследно било у појединим породицама, од сеоских кнежева формирало се племство. Територије неколико кнежина формирале су област којој на челу стоји војвод, дакле опет српски назив.

Прве политичке организације у румунским земљама (војводине) опажају се у северинском Банату, дакле западно од реке Олта, половином XIII века, а убрзо и у земљи источно од Олта, која се зове terra Transalpina, а румунски „цара Мунћењаска“. Ујединивши пред крај XIII века северински Банат са земљом источно од Олта, засновао је влашку кнежевину војвода Басараб, који је дошао из Ердеља. Пошто је изабрао Арџеш за столицу нове кнежевине, постао је Басараб заснивач династије Басараба.

Формирање молдавске кнежевине пада нешто доцније, у XIV век. И овде је формирање државе извео румунски елеменат с оне стране Карпата, из Марамуреша, где је испред снажне популације румунске уступну такођер словенски елеменат. Заснивач молдавске кнежевине био је румунски војвода из Марамуреша, Богдан, који је ударио своју престоницу у Сучави.

И једна и друга кнежевина имале су одмах на почетку да издрже борбу са угарском краљевином. Ова је, наиме, хтела да распростре своју врховну власт над њима, сматрајући да има права на то, пошто се добар део Румуна у новим кнежевинама доселио из крајева у Угарској. Опасност од Угарске и нагнала је влашког кнеза Александра I (1330-1364) да влашку цркву потчини патријаршији у Цариграду (1359), добивши два митрополита: једнога у Арџешу (доцније у Трговишту) а другог у Северину. Убрзо по том, доспела је угровлашка митрополија под јурисдикцију охридскога архиепископа. Неко време, у XV веку, налазила се угровлашка митрополија опет под јурисдикцијом цариградске цркве, а од 1456 опет под јурисдикцијом охридске архиепископије. Ступање угровлашке митрополије под јурисдикцију охридске цркве отворило је широм врата јужнословенском утицају. Тај утицај биће нарочито појачан интимним везама српских династа са влашком династијом, а нарочито радом Србина Никодима, о чему ће одмах бити речи. Молдавска митрополија, формирана пред крај XIV века, доспела је такође под цариградску

патријаршију. Али и она, као и угровлашка, дошла је 1456 под јурисдикцију охридске архиепископије у XVII веку, доспевши после тога поново под цариградску цркву.

Сем православних било је у кнежевини Влашкој и католика, те је кнез Александар I (1330—1364), син Иванка Басараба, принуђен био да регулише и питање католика у својој држави. Као вазал угарскога краља Лудвига I, а при том под утицајем своје жене Кларе, која беше католичкиња из Угарске, ставио је Александар своје католике под јурисдикцију ердељскога римокатоличкога епископа. Интересантно је, међутим, да је његова кћи Ана била ревносна присталица православља, и ако јој мати Клара подупираше римокатолике на сваком кораку. Сестра Анина удата беше за бугарског цара Јована Срацимира, чија тетка беше Јелена, жена нашега цара Стефана Душана. Изгледа да је посредовањем царице Јелене на видинском двору дошло до преговора о женидби 23-годишњег цара Уроша са Аном, сестром бугарске царице а ћерком кнеза Александра. Свадба је била обављена лети 1360, због чега се Дубровчани пожурише да честитају цару Урошу, пославши уобичајене свадбене поклоне.

Од тога времена династија Немањића и српски деспоти су у најинтимнијим везама с владалачком кућом Басараба. Нарочито је кнез Лазар стекао великих заслуга за подизање првих манастира у Влашкој. Под његовим окриљем и с његовом помоћу подигао је српски поп Никодим прве манастире у Влашкој: Водицу, Тисману и Прислоп. Он их је богато снабдео утварима, одеждама и црквеним књигама на српско-словенском језику. Лазарев син, потоњи деспот Стефан, бавећи се и сам кратко време у Влашкој, обратио је такођер особиту пажњу овим манастирима, поклонивши им неколико села у Србији. „Обретох — каже он у својој повељи од 1405 год. — и манастире в Влашкој земљи, иже помоштију блаженога родитеља мојега саздаше се, храм пречистој Богородици на Тисменој и великаго Андонија на Водици“. Није онда чудо да су кнез Лазар и деспоти Стефан Лазаревић и Ђурђе Смедеревац записани у поменицима манастира Тисмане и Римника међу члановима влашке владалачке породице. Заслуга је, дакле, попа Никодима да је румунске манастире у Влашкој отео од утицаја византијскога и тиме осигурао употребу словенскога језика не само у цркви него и у државним актима и тадашњој влашкој литератури. Велика већина повеља влашких господара, као и летописи и друге литерарне врсте у Влашкој, а тако исто и у Молдавској, пишу се словенским језиком. Словенски језик књижевни је језик у румунским кнежевинама у Средњем веку и у првим столећима Новог века. Крајем XVII века, када је православни ердељски митрополит Атанасије прешао на унију с већим бројем свештеника, православни Румуни у Ердељу молили су патријарха Арсенија III да их прими под своје окриље. На почетку XVIII века у Карловачкој митрополији било је толико

Румуна да је цар Јосиф II године 1786 формирао ердељску православну епископију, коју је, као и буковинску, потчинио јурисдикцији карловачког митрополита. Ердељски Румуни били су у црквеној заједници са Србима до 1864, када је формирана румунска православна митрополија у Сибињу на челу са чувеним Андријом Шагуном. Словенски језик код Румуна био је од велика утицаја све до у новије доба. Он почиње да ступа у позадину у доба фанаријотских кнежева, а румунски језик истиснуће словенски језик много доцније, у доба румунскога препорођаја, благодарећи акцији Самуила Клајна, Ђорђа Шинкаја и Петра Мајора. Дотле пак, благодарећи употреби једнога истог језика у цркви и школи, везе између српске и румунске писмености биле су веома живе. Сведоче то и наши стари летописи, у којима је доста података и о румунској прошлости. Глигорије Цамблук, познати писац житија краља Стевана Дечанскога, био је игуман манастира св. Пандократора у Молдавској пре него што је дошао за игумана у Дечане.

У време турскога периода, када су обе влашке кнежевине биле трибуталне Турцима, неколико влашких кнежева штампали су о свом трошку изванредно број укусно израђених обредних књига на словенском језику. Тако је Њагоје Басараб V дао штампати веома скупоцено јеванђеље 1512. За владе влашкога господара Мирче II Чобана штампан је, између 1546—1554, скупоцени словенски апостол. Познат је словенски апостол штампан у Угровлахији 1577 за владе кнеза Александра III и његова сина Михње II. За владе кнеза Матије Басараба (1632—1654) штампан је у Дугом Пољу (Кимполуг) словенски молитвеник 1635 године. Ђакон Кореси, који је штампао у другој половини XVII века словенски тријод и псалтир у Угровлахији и минеј у Ердељу, помаган је био такођер од влашких кнежева. Тако су дакле у Влашкој и Молдавској, током XVI и XVII века, радиле штампарије у пуном јерку ширећи словенски језик и писменост међу румунским монасима и свештеницима.

Када су се у XV веку срушиле балканске хришћанске државе под ударцима Османлија, везе између српских владалачких породица и влашких господара нису престале. Тако је Јелена, ћерка последњег српскога деспота од лозе Бранковића, Јована († 1502), удата била за молдавским кнезом Петром IV Рарешем. Јеленина и Петрова кћи Роксанда удала се за молдавскога кнеза Александра IV Лапушњану (1552—1551 и по други пут 1564—1568). Ова Роксанда, дакле, била је прапраунука деспота Ђурђа Смедеревца. Како су се потомци херцег Стевана Вукчића рођакали с потомцима деспота Ђурђа Смедеревца преко тетке му Јелене, кћери кнеза Лазара, није онда чудо што су нашли уточишта на двору кнеза Александра IV Лапушњану и његове жене Роксанде од лозе Бранковића. „Имам код себе, пише кнез Александар Дубровчанима 18 јуна 1566, неке слуге и сироте, три братанца, на име Георгија, Павла и Стефана, и двије сестре имају, на име Катарину и Марију. Ове су рече-

не сироте прауници Херцега Стефана који је био у вриеме минута господар Херцеговине... а сада у ово вриеме хране се код госпоцтва ми од богоданог ми имања". Када ово знамо, јасно је чијим су настојањем кнез Александар и жена му Роксанда постали, 1657, ктитори манастира Милешева. Роксанда је у том погледу пошла за примером своје мајке Јелене која је, после смрти свога мужа Петра, подигла једну цркву у Сурави и две цркве у Ботошанима.

За време владе влашкога кнеза Радула IV (1495—1508) прешао је у Влашку један од последњих изданака лозе Бранковића, јеромонах Максим, раније деспот Ђорђе. Кнез Радул поверио је Максиму управу над угровлашком митрополијом. Утицајем Максимовим подигнута је била прва српско-словенска штампарија у Влашкој и доведени за њу српски штампари из српских земаља. Та штампарија, као што смо видели, поред других, снабдевала је цркве у Влашкој и Молдавској српско-словенским књигама. Са Максимом и мајком му Адђелином дошла је на влашки двор рођака Максимова, Милица-Деспина, која се, негде на почетку XVI века, удала за Њагоја Басараба V (1512—1521), заснивача манастира Арцеша. Кнез Њагоје богато је даривао светогорске манастире, а тако исто помогао је „владику“ Максима у подизању манастира Крушедола у Срему. Ђерка Њагојева и Миличина, Стана, удала се за кнеза молдавскога Стефана IV (1517—1527). По свој прилици, са овом Станом отишла је у Молдавску поменути Јелена која ће се, доцније, удати за молдавскога кнеза Петра IV Рареша.

Изгледа да је са Максимом и Анђелином, поред Милице-Деспине, дошла у Влашку и једна кћи Димитрија Јакшића који је, 1510, погинуо у Сибињу у Ердељу. Она се 1504 удала за синовца кнеза Радула IV, Првула, господара Крајове.

Поред ових династичких веза било је и других. Многе Србе употребљавали су влашки кнежеви у дипломатским и другим мисијама. У бурним догађајима крајем XVI и почетком XVII века истиче се војсковођа Ђорђе Рац, по свој прилици од лозе банатских Бранковића. Овај Ђорђе са својим српским одредом био је у служби славнога влашкога кнеза Михаила Витјазула. Играо је, даље, веома значајну улогу у борби кнеза Михаила са царем Рудолфом II око Ердеља. После смрти великога кнеза Михаила Витјазула, који је за неко време држао и Влашку, и Молдавску и Ердељ, прешао је Ђорђе Рац у службу ћесара Рудолфа II, називајући се поносито оберкапетаном ћесарове војске у Ердељу. Други члан ове породице Бранковића био је Сава, даровити православни митрополит у Ердељу. Његов брат Ђорђе, потоњи граф и изабрани деспот српски, живео је неко време на двору влашкога кнеза Шербана Кантакузена (1678—1688), чију сам владавину у своје време објаснио у једној студији на румунском у издању Рум. Академије. Кнез Шербан признавао је Ђорђа Бранковића својим рођаком. У Букурешту написао је Ђорђе кратку хронику на румунском језику и прибирао

градиво за своју велику хронику коју ће написати доцније у затвору у Бечу и у Хебу у Чешкој.

Па и доцније, у XIX веку, одржавали су Карађорђевићи и Обреновићи интимне везе с влашким и молдавским господарима. Кнез Милош имао је велика добра у Влашкој, на којима је доста времена проводио док је био у иностранству ван Србије. И када је, у јануару 1859, пуковник Александар Куза изабран био за кнеза Влашке и Молдавске, те овом персоналном унијом ударен темељ реалној унији, и потоњој Румунској Краљевини, стари кнез Милош био је међу првима који је похитао са честитком кнезу Кузи због сретног почетка спајања двеју румунских кнежевина. Када је изгледало да ће Турска, после избора Карла I Хоенцолерна-Сигмарингена за кнеза Румуна (у мају 1866), напасти Румунију, кнез Михаило доставио је одмах меродавним факторима у Букурешту да ће помоћи Румунију ако би је Турска напала.

По примеру старих, и Обреновићи почели су да ступају у родбинске везе са угледним румунским породицама. Тако је син Јевремов а синовац кнеза Милоша, Милош, оженио се Румунијом Маријом Катарци. Из тога брака родио се у Марасешче у Влашкој, 1854, кнез и потоњи краљ Милан Обреновић.

Угледавши се на пример старих Немањића и српских деспота, пок. Краљ Александар I Ујединитељ оженио се румунском кнегињом Маријом. Ова женидба одушевљено је поздрављена у читавој Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, а исто тако и у Краљевини Румунији. Том везом, несумњиво, старе и интимне везе са суседним румунским народом још су се боље учврстиле. Удружене и спојене везама искренога пријатељства, Краљевина Југославија и Краљевина Румунија корачају заједно и сложено у овом тешком времену, насталом после великога Светскога рата. Тако је 7 јуна 1921 потписан југословенско-румунски уговор о одбранбеном савезу, после чега су регулисане границе у Банату између Румуније и Југославије. Као чланице Мале Антанте, и Југославија и Румунија, следујући примеру из прошлости, корачају вазда заједно. Мала Антанта поклањала је нарочиту пажњу и економним питањима, особито на конференцијима у Букрешту и Београду 1929, када се радило о економском трипартитном споразуму, као и о интелектуалној сарадњи две пријатељске земље и Чехословачке.

Тешња сарадња између Југославије и Румуније изведена је још боље у фебруару 1933 пактом о организацији Мале Антанте, којом је установљен Савет држава Мале Антанте, састављен од министара иностраних послова дотичних држава. Овом Савету придодан је и један Привредни савет држава Мале Антанте ради постепеног координирања привредних интереса трију држава. Овај стални привредни савет наставио је жив свој рад у Букурешту већ идуће 1934 године, имајући нарочитих тешкоћа због сличне привредне структуре земаља Мале Антанте, особито Краљевине Румуније и наше земље. Исте те године,

у фебруару 1934, у жељи да се учврсти мир на Балканском Полуострву, потписан је у Атини пакт балканског споразума, у који су, поред Турске и Грчке, ушле наша земља и Краљевина Румунија. Том приликом утврдили су се принципи и за што ефикаснију размену трговинских добара, чиме се мислило на припрему нових трговинских споразума и на склапање конвенције за регулисање приватноправних односа између четири државе.

Важно је за обе наше земље, које су првенствено пољопривредне, да усаврше још боље своју производњу, да своје сировине у далеко већој мери саме прерађују, да нађу споразумно

погодне пијаце и да солидношћу својих производа одрже позиције на страним пијацама.

Новоорганизована Југословенско-румунска комора има да даје правац заједничкој привредно-трговинској политици. Надати се да ће она за кратко време показати видне резултате на корист обе пријатељске земље. С вером у добру и сјајну будућност обе наше земље, срећан сам да с овога места могу поздравити оснивање Југословенско-румунске трговинске коморе у Београду.

Vivat, crescat, floreat!

Д-р Јован Радонић

Јурица Рибар: Мртва природа (Са изложбе десеторице у павиљону „Цвијета Зузорић“)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Београд негдашњи центар великога рибарства

ТРЕЋИ ЧЛАНАК

Врсте риба на београдским ловиштима и рибарске опаске о њима.

У ранијем чланку била је реч о ловиштима у подручју београдског рибарства, на којима су наши ранији београдски рибари ловили рибу, или са које су је београдски рибарски трговци прекупљивали од тамошњих рибара и у баркама и тикварама их довозили на београдско тржиште. Какве су се врсте риба могле добити на тим ловиштима?

За оне који тај рибљи промет сматрају само као гурмански проблем, или као прост проблем исхране, постоји код нас само неколико врста рибе, које цео свет зна и тражи их на рибљој пијаци. То би били: шаран, сом, смуђ, штука, караш, кечига и проста бела риба. Међутим, савска и дунавска ловишта изобилују у врстама риба и сваки ће вам рибар казати да тих врста има много више но што се обично зна. У ствари, у Сави и Дунаву, и у ритовима у риболовном подручју Београда, лови се преко четрдесет рибљих врста. Све оне немају подједнаку економску вредност, а природно је да они који немају нарочита интереса да то сазнаду, знају само за оних неколико врста које се обично узимају у обзир.

Овде ће најпре бити побројане, без икаквог нарочитога реда, све врсте савских и дунавских и ритских риба у подручју Београда, са назначењем научних немачких и француских назива (где је то било могућно), да би врста била потпуно утврђена. То су:

1. шаран (*Cyprinus carpio*; Karpfen; carpe);
2. сом (*Silurus glanis*; Wels, Scheiden; silure);
3. смуђ (*Lucioperca sandra*, *Lucioperca volgensis*; Schill; sandre);
4. штука (*Esox lucius*; Hecht; brochet);
5. манић (*Lota vulgaris*; Aalrutte, Drüsche; lote);
6. мрена (*Barbus fluviatilis*; Barbe; barbeau);
7. деверика, платика (*Abramis brama*; Brachsen; brême);
8. црвенперка (*Scardinius erythrophthalmus*; Rot-hange; rotengle);
9. кечига, носвица (*Acipenser ruthenus*; Stierl; sterlet);
10. јесетра (*Acipenser Schypa*; Scherg, Schirgl; esturgeon);
11. чичкава јесетра (*Acipenser Güldenstädti*);
12. сим (*Acipenser glaber*);

13. паструга (*Acipenser stellatus*; Donauforelle);
14. моруна, морун (*Acipenser huso*; Hausen, Stör);
15. јазава, јаз, протфиш (*Leuciscus idus*; Brat-fisch);
16. клен, мишоловац (*Leuciscus cephalus*; Maus-fänger; муабет);
17. плавнос (*Abramis vimba*; Blaunase);
18. бандар, бандаш (*Perca fluviatilis*; Flussbarsch, Perschling; perche);
19. греч, буља (*Acerina cernua*);
20. шрац (*Acerina Schrätzer*);
21. буцов (*Aspius rapax*);
22. сабљар (*Pelecus cultratus*);
23. бодорка (*Leuciscus erythrophthalmus*);
24. крупатица (*Leuciscus virgo*);
25. кесега, беавица (*Abramis balerus*; Weissfisch);
26. вретенар (*Aspro cingel*);
27. тврдореп (*Aspro asper*);
28. шпицер (једна врста *Abramis*);
29. шљивар;
30. цобер (*Abramis sapa*);
31. караш (*Carassius vulgaris*; Karausche; carassin);
32. лињак (*Tinca vulgaris*; Schleihe; tanche);
33. чиков (*Cobitis fossilis*);
34. шламбајзер (*Cobitis barbatula*; Schlambeisser);
35. кауглер.

Поред тих врста риба које стално обитавају Саву, Дунав и околне баре и ритове око Београда, има још неколико врста које се врло ретко лове, па за њих слабо ко и зна, или с времена на време залутају у те воде из које њихове притоке у којој стално живе. Такви би н. пр. били (онако како их називају рибари):

36. ефика (бела риба, вероватно врсте *Abramis*);
37. кркуша (*Gobio vulgaris*; Grundel);
38. пеш (*Cotus gobio*);
39. слепак (*Petromyson fluviatilis*);
40. сунчаница (*Eupomotis aureus*; Sonnenfisch);
41. царска риба (*Cobitis cephalargos*);
42. американско сомче;
43. јегуља (*Anguilla vulgaris*; Aale; anguille);
44. гиборт;
45. младица (*Salmo hucho*).

За рибе под бр. 17, 23, 24, 28, 29, 34, 35, 36, 40, 42 требало би да наши природњаци провере њихове научне називе и замене их тачним, ако они то већ нису. Према ономе како их рибари разликују, то је

за неприродњака тешко са сигурношћу утвр-

www.diti.rs

Писац ових редова, који је обављао професионално рибарство од 1895—1936 године, може поуздано тврдити да за то време, на ловиштима у београдском подручју, није ухваћена ни једна врста рибе различна од ових 45 врста. А распитивањем код рибара, са којима је провео свој век, уверио се да је тако било и раније од како се зна.

Рибари све те врсте, према њиховој тражњи и пијачним ценама, разликују на:

А. Бољу рибу (шаран, сом, смуђ, мањић, кечига, јесетра, сим, паструга, младица, јегуља, гиборт);

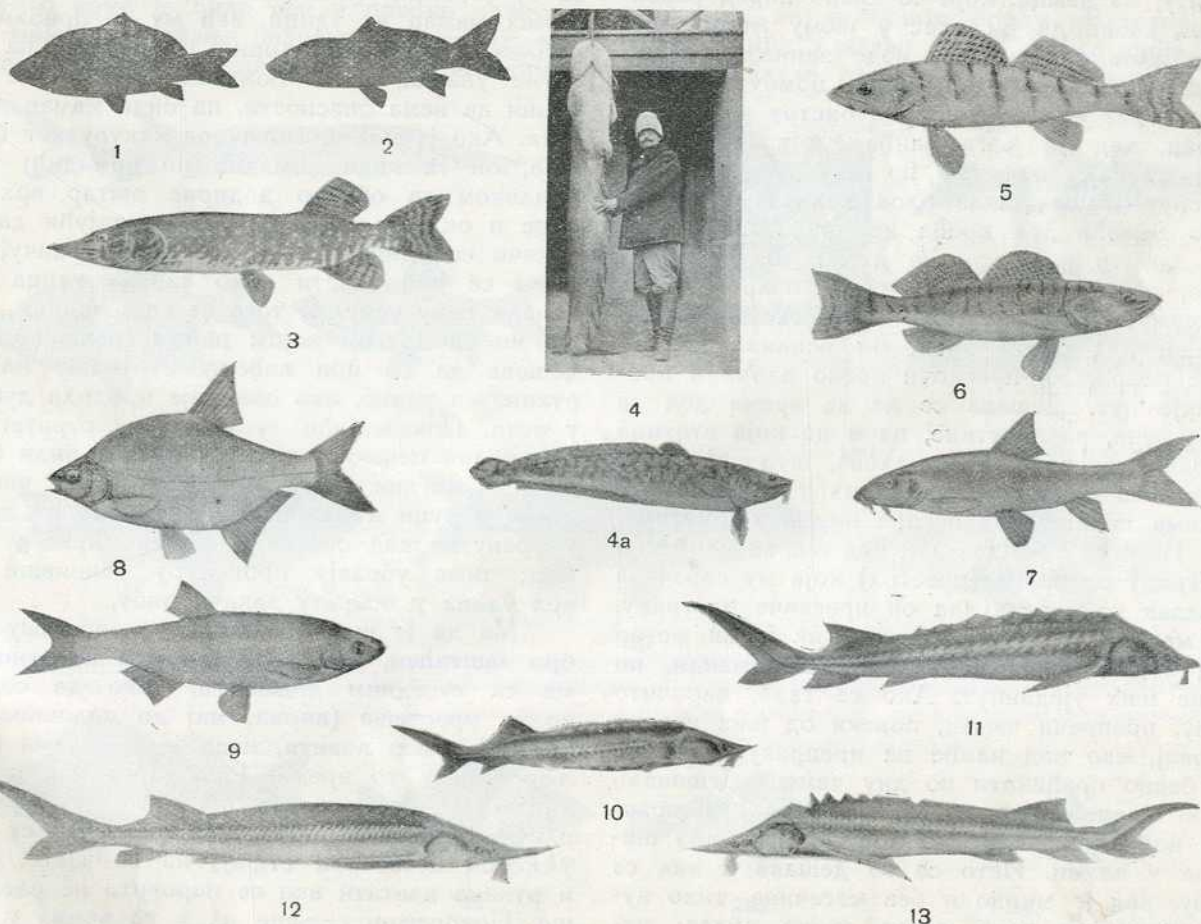
Б. средњу рибу (штука, чортан (ситнији шаран), мрена, деверика, протфиш, караш, лињак);

В. просту рибу (сва остала).

Један важан фактор у професионалном рибарству је познавање начина живота и навика појединих врста риба. А ту не помажу много уџбеници и учење биолошке расправе, већ само непосредне опаске људи који на рибарском послу проводе век и од њега живе, и којима такве опаске, у колико буду оштрије и тачније, служе корисно за њихов посао. Такве опаске су, наравно, у толико многобројније и тачније у колико је врста

рибе распрострањенија на ловиштима на којима рибар ради. Овде ће бити изнесено нешто од тога, што је познато свакоме искуснијем рибару.

Шаран је најраспрострањенија риба на београдским ловиштима. Њега има у нашим водама више варијетета, различних један од других по спољњем облику, боји и средини у којој живи. Рибари разликују барског шарана, дебљег и тромијег, затвореније боје, од речног шарана, живљег од барског; дунавски шаран је златно-жуте, а савски отвореније жуте боје. Међутим, и у текућој води, на самоме камену у дубинама реке, хвата се по који пут шаран много црњи од барског, тако да га рибари зову „арапом”. И то је шаран који ту живи, а није дошао из баре или рита. Затим постоји шаран „оклагијаш”, стањен, издужен, а округлао као ваљак; рибари га зову још и „влашки шаран”, јер мисле да он долази у наше воде из далеких румунских „лапова”, ритова обраслих трском, локвањем и другим воденим биљкама, изишавши из рита кад му се за то укаже могућност. У тај мах је он по површини свог тела, нарочито по глави, испод пераја, око шкрга, по трбуху, препун ситних животињица, пијавичица, црвића и др. који му досађују и натерују га да по изласку из рита, непрестано, и не тражећи храну, плива по брзој речној во-

Имена риба: 1 шаран; 2 шаран оклагијаш; 3 штука; 4 и 4а сом; 5 смуђ камењар; 6 смуђ; 7 мрена; 8 деверика; 9 црвенперка; 10 јесетра; 11 чичкова јесетра; 12 кечига; 13 сим

ди, да би ова са њега скидала те непријатне другове. У таквим напорима он стиже и у наше воде, али јако измршављен, добијајући у дужини, а губећи у ширини и тежини. Изразак из рита бива крајем пролећа, док је још велика вода; у јуну и јулу он се покашто лови великим аловом у читавим јатима на нашим београдским ловиштима, на „аловским метовима”, што београдски рибари називају „плова”. Плове нема сваке године, већ само оних година кад велика вода донесе поплаве. Тада су се на аловским метовима у околини Београда могли видети занимљиви призори. На мету „Јалија”, код куле Небојше, ради велики алов рибарског мајстора који је тога дана код рибарског еснафа извукао коцку, што му даје право да само он тога дана ради на томе месту. Мноштво света стоји на обали, посматра рад аласа и радознано чека да види колико ће рибе алов извући кад буде притеран крају. Ухваћена риба у масама већином је крупнији и ситнији шаран од сваке сорте, и обичан, и барски, и оклагијаш, поред масе протфиша, сомчади и беле рибе. А интересантно је и гледати како риба прескаче преко алова; таква риба је искључиво шаран.

Јер, шаран је од свих врста риба неоспорно најлукавији и највештији да се спасе опасности кад је осети. Кад се лови аловом у риту, из чамца, који се креће поред разбаченог алова да би алас у њему могао предиди алов ако на дну воде загне за какав џбун од локвања, на какву џомбу или задеву, може се гледати кроз бистру воду како шаран, кад на њега наиђе „дојнака” (доњи крај алова), прилегне по дну воде, главом окренут тамо одакле алов наилази и остаје тако лежећи док пређа не пређе преко њега; кад то буде, он се дигне до површине воде, весело се праћне изнад површине, па продужује свој пут кроз воду. А још много чешће, кад осети алов, он исплива до водене површине, прескочи преко алова и продужује пут. Дешава се да за време док се алов вуче, по десетине, па и по која стотина шарана прескаче преко алова, што даје врло занимљив приказ; у алову их у таквим приликама покашто не остане ни по три-четири.

Исто се то дешава и кад шаран наиђе на преграду од пређе (престол) која му спречава излазак из рита. Тада он прескаче преграду, па ма ова била уздигнута и на један метар над водом, и то често као по команди, по више њих уједанпут. Ако се тада, нарочито ноћу, препречи чамац, понеки од њих ускочи у овај, као кад наиђе на препреку, и почне се бесно праћкати по дну чамца. Дешавало се и мени лично да ми, при тихој и мрачној ноћи, ускочи преко ноћ по неколико шарана у чамац. Исто се то дешава и кад се ноћу, кад је мирно и без месечине, тихо вуче чамац уз воду поред стрме обале; наставши се у узаном простору између обале

и чамца и покушавајући да прескочи преграду коју представља каната од чамца, шаран ускочи у чамац и стане се по њему праћкати. Познат ми је случај да је крупан шаран, ускочивши изненада у тако вучен чамац, ударио у груди задремалог рибара који је крманио чамцем, па га онако буновног и претрављеног оборио из чамца у воду.

Из лапташа и пирића шаран врло ретко искаче, јер је пређа дубока и мека, па се он у њој забуни као у каквој паучини, или се перајима закачи за окце пређе. Исто важи и за влак; рибар осети чим риба пипне пређу, па одмах, у тренутку, ову затвара. Ухваћен у бубњу, шаран покушава тражити отвор кроз који је ушао; он га не налази, али приликом вађења бубња из воде он чини очајне напоре да провали пређу и изађе из ње. При зимским риболовима то је сасвим другачије. Риба је тада прилегла по дну реке, обично у мангурама; она је тада трома и кад мрежа на њу наиђе диже је као какав камен, без икаквог отпора од њене стране. Писцу се дешавало да, наишавши на јаким мразевима лапташем на гомилу тако прилеглих шарана, дигне једним потезом по коју стотину комада шарана, тада обично исте величине.

Рибарски струк од по неколико стотина удица хвата шаране на глисте или на ваљке. И ту се види лукавство шарана; он не гута одмах мамац на удици, већ му се приближи, обилази око њега, дрпне га устима па се тргне уназад, и то понавља док му се не учини да нема опасности, па онда мамац прогута. Ако је мамац ваљак од кукурузног брашна, он га кида комадић по комадић; том приликом га обично додирне оштар врх удице и онда је свршено: покушавајући да се откачи са удице, он се све боље закачује и може се још спасти само ако је удица закачила саму усну. С тога се са шараном, више но са другом којом рибом (осим сомом) дешава да се при вађењу струка у чамац откине са удице, ако ова није продрла дубље у уста. Познавајући ту шаранску стратегију, извезбани пеџачи (какви су некада били београдски цигани свирачи) држе пеџаљу непрестано у руци и на опрези су, па тргну штап у тренутку кад осете да шаран дирне у мамац; тиме убрзају процедуру учинивши да врх удице у покрету закачи рибу.

Ма да је шаран законом о риболову добро заштићен, као и риболовним конвенцијама са суседним државама, тако да се за време мрестења (април, мај до половине јуна) није смео ловити, ипак је у масама ловљен баш у то време. Ради мрестења шарани, мужјаци и женке, скупљају се у гомиле на плитким местима рита или баре. Тада су као у неком несвесном стању, па се често могу у рукама хватати ако се нарочито не расплаше. Прибрежни сељаци их у то време у масама лове набацавањем гвозденог обруча пре-

ко кога је разапета лабава пређа; шаран прекопљен таквим обручем не може се испод њега искобељати, јер и кад би крупан шаран дигао крај обруча, ипак остаје под њиме закачен леђним бодљама или бочним перајима. А кад се у таквој прилици расплаше, шарани се у тренутку растуре, па тек после дужег времена лутања и међусобног тражења састају се у јата и продужавају мрестење. После мрестења халапљиво траже храну, коју по барама и ритовима налазе у изобиљу. Том их приликом нападају крупне и ситне пијавице и црвићи, па да би се њих ослободили, они, пошто су се у рити исхранили, траже излаз у текућу воду да би се од њих очистили, као што је то напред описано.

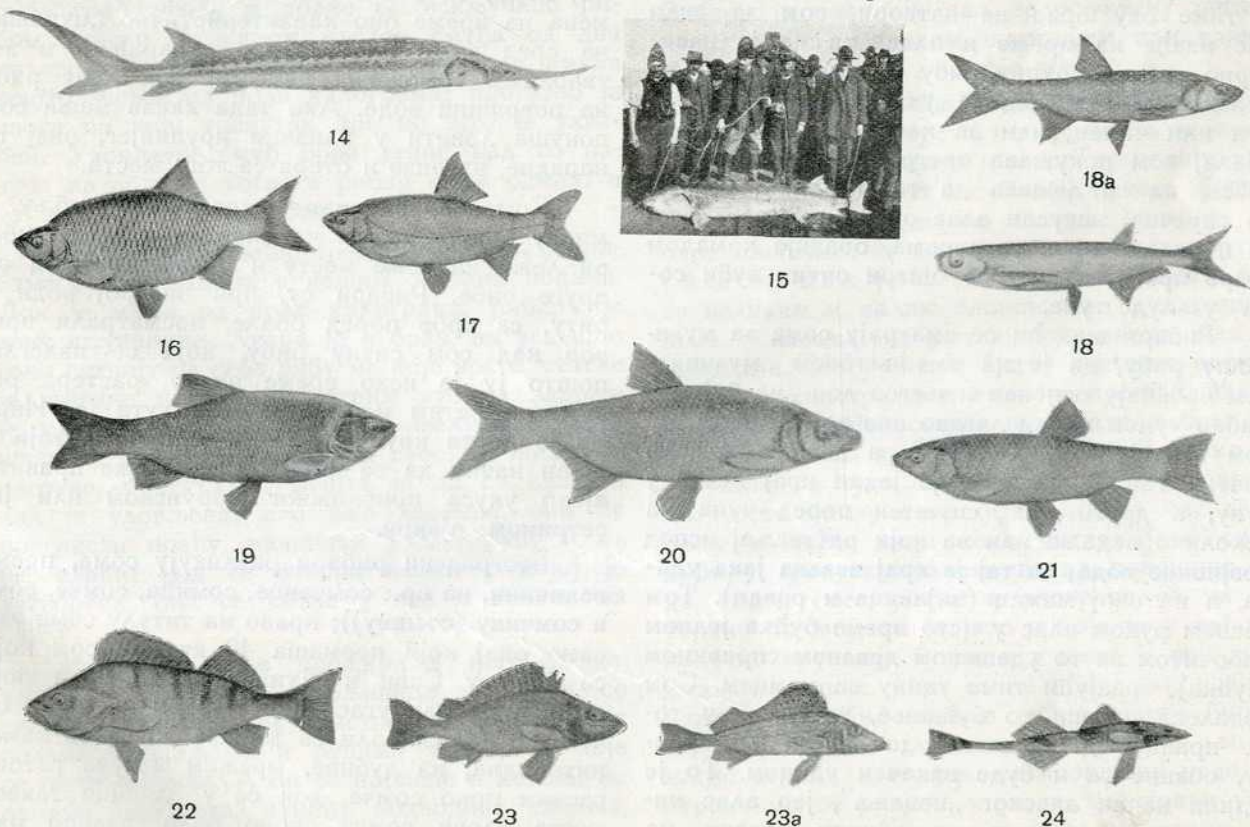
Треба још поменути да се код београдских рибара шаран, према величини, назива: шаранче, шаранац, чортан, шаран, шаранчина и змај. У београдском риболовном подручју он је хватан до 25 килограма тежине; писац ових редова ухватио је у Сави лапташем три шарана који су скупа мерили 70 килограма. Један од најбољих и наискуснијих београдских рибара тврди, и то најозбиљније, да је пре рата ухватио влаком, па испустио из тикваре, једног много већег шарана, али они на које се он позива као сведоке, нису више у животу. Да није то био онај „шаран цара Јозе“ о коме је била реч у првоме чланку?

Брзина рашћења шарана зависи од животних прилика у којима се он буде нашао.

Док је, да би нарастао до два килограма, у текућој води потребно бар 4–5 а и више година, у бари и рити, где налази изобиљну храну и не напреже се савлађујући брзу воду и водене струје, не треба му за то више од 2–3 године. За шаране од 5 килограма из текуће воде рибари држе да има 10–15 година, док у рибњацима он ту тежину лако достиже и у четвртој години. За шарана из текуће воде, који мери 25 килограма, држи се да је прешао 50 година, али је све то врло тешко утврдити.

Нека је напослетку поменуто и то да је од свих слатководних наших риба шаран, поред караша, лињака и јегуље, риба која најдуже може издржати без воде; одмах после њега долазе сом, штука и манић.

Сом је један од рибљих горостаса у Сави и Дунаву око Београда. У тим се водама он лови до 120 кгр. тежине; раније је ловљен и већи и н. пр. 1895 године београдски рибар Јаков са својим момцима ухватио је лапташем на Вишњичком Прагу, спрам села Вишњице, сома од 140 кгр. Писац ових редака, за време од 1895–1935 год. похватио их је тријестину комада од 80–100 кгр., а једнога дана зими 1927 године ухватио је у размаку времена од два сата два сома од по 70 кгр. Године 1911, у очи Вазедења, писац је, са пет „Сузоваца“ дресираних за рад лапташем, на моторном броду „Власина“ г. Владе Илића, извезао се у Саву до ушћа Колубаре, одатле развезао Савом лапташ и на

Имена риба: 14 паструга; 15 моруна; 16 бодорка; 17 крупатица; 18 сабљар; 18а буцов; 19 јазава; 20 плавонос; 21 клен; 22 бачдар; 23 греч; 23а шрац; 24 тврдореп

месту „Слама—Сено” испод тог ушћа ухватио сома од равно 100 кгр. Сом је, у кафани „код Коларца” дат на лутрију и добила га је једна срећка од оних које је био купио г. Влада Илић. Иначе, сом од 40—50 гкр. није велика реткост на београдским ловиштима и на београдској рибљој пијаци.

Сом има код наших суграђана репутацију најглупље рибе. Аласи не деле то мишљење, јер имају прилике да посматрају шта све он покушава учинити да се извуче из клопке у коју је пао. Ухваћен у лапташу, пирићу или влаку, он свом снагом покушава да провали мрежу, у чему често и успева; аласи то тада познају по продору који је оставио и по љиги на томе продору. Кад то не може, он својим дугим и јаким репом обавије табан чамца којим је ухваћен, уочи се у таквом положају и аласи имају муке да га, и ако је сав опкољен мрежом, увуку у чамцац. Ухваћен удицом на великом рибарском струку, или великом удицом „самицом” везану за „гибач” пободен у обалу, на месту где је поред ове дубина, он покушава савити удицу, или прегристи јак канап што спаја удицу са гибачем, или сломити савитљив гибач, или га истргнути из земље и повући собом на воду итд. Чим је својим дугим и врло осетљивим брком додирнуо пређу у влаку, који га је срео насред воде, он у тренутку окрене назад, и ако хитар алас влакареш у томе тренутку нагло не повуче доњи крај мреже и тиме ову брзо не затвори, сом за тили час изађе из мреже и алас, ма да је насигурно осетио крупну рибу у влаку, извуче га празног. Па и кад је ухваћен и везан за чун или чамцац, или за какав предмет поред обале, сом покушава прегристи уже којим је везан, па се дешава да то и учини. Да би то спречио, искусан алас онај део ужета што се провлачи кроз уста сома, обавије комадом старе пређе, о коју се оштри ситни зуби сома узалуд тупе.

Рибари шалећи се сматрају сома за музикалну рибу, па је на том његовом „музикалном” осећају основан и његов лов „на бућку”. Рибар чуном плови лагано низ воду, левом руком веслајући („чланећи”), а десном држећи кратко танко уже чији је један крај везан у чуну, а други крај спуштен поред чуна на неколико педаља или за који растегљај испод површине воде; за тај је крај везана јака удица, а на овој мамац (пијавица и ровац). Том десном руком алас у исто време бућка једном нарочитом за то удешеном дрвеном справицом (бућка), трзајући тиме удицу са мамцем. Сом издалека, чувши то бућкање, упути се у томе правцу, па дошавши до мамца у покрету, обзине га и буде закачен удицом. То је једини начин аласког „пецања”, јер алас никад не пеца онако као обични пецачи, на које он гледа са омаловажењем; по аласима „пецаљка је штап који на оба краја има по једног сома”.

Сом је риба грабљивица, и то врло прождрљива. У његовоме желудцу налази се врло разноврсних предмета које он може обзирнути. Док су војници из београдског града прали своје рубље поред градских бедема, на ушћу Саве у Дунав, лапташем или влаком је више пута ухваћен сом који је избацавао на уста пену, па су се аласи шалили да је побеснио. Међутим, ствар је била простија: сом је мало пре тога прогутао сапун који је војник испустио у воду. Али главна храна сома је риба, коју он гони и лови. У лов сомови каткад иду у групи, и тада су сви приближно исте величине. Мањи се не мешају са већима, да их ови не би изгризли по телу, а можда и прождрили. При лову су му бркови главно оруђе; они му помажу ноћу и при мутној води да нађе и опипа рибу која ће му бити плен. Сом се при таквом лову вуче споро и опрезно. Брке испружи напред и најпре њима дотакне рибу; пипајући је брковима, нарочито ноћу, он испита величину своје жртве и положај у коме ова лежи, затим се опрезно приближи уз њу док својим чељустима не допре до ње. Тада, не крећући се са места, нагло отвори чељусту у које појри вода да попуни празан простор, и повуче собом и рибу која ће бити жртва, па је сом јаким притиском чељусту згњечи и прогута.

Ситнију рибу сом највише лови ноћу, и то на површини воде. Тада се може, у мирној ноћи, са обале или из чамца чути с времена на време оно карактеристично „пуцање” на сред воде, произведено отварањем и затварањем сомовских чељусту при лову риба на површини воде. Ако тада какав мањи сом покуша ловити у близини крупнијег, овај га нападне, изгризе и отера са тога места.

Сом за избацавање икре тражи дубљу, а мирну воду. Док се из икре не излеже риба, он лежи на томе месту и чува свој плод од друге рибе. Рибари су, при бистрој води у рити, са врбе поред обале, посматрали призор кад сом ситну рибу, која се излегла, пошто ју је неко време чувао, растера репом, па затим иде за њом и гута је. Икра му је доста крупна, али је тврда; постоји и један начин да се ипак од ње може правити ајвар укуса приближног морунском или јесетрином ајвару.

Београдски рибари разликују сома, према величини, на пр.: сомченце, сомића, сомче, сома и сомчину (сомину)); право на титулу сома има само онај који премаша 40 кгр. И сом који се лови у Сави и Дунаву, може бити боје отвореније или угаситије. Рибари не знају од чега то долази, али се дешава да се са каменитог дна, из дубине, мрежом извуче готово сасвим црно сомче, док се у близини таквог места улови сомче скоро бело, зелено или отворено сиво. То се, међутим, не могу сматрати као разни варијетети, јер све остало, осим боје, имају потпуно истоветно.

Као и за шарана, животне прилике јако утичу на брзину рашћења сома. У мртвој води, а на доброј храни, он лако добија по 1–2 килограма годишње, а кад је већи и више; у текућој води то иде спорије, изузимајући случај кад сом нађе какво пространије а дубоко затишје (лиман) у коме има у изобиљу ситне рибе, па одатле никако не излази немајући за то потребе. И сам облик тела му зависи од животних прилика; на слабијој храни, а брзој води, он се издужује, а на јачој се шири, тако да се лови и сомче од 5–7 кг. које има дужину од једног метра, а и сомче од 20 кг. које не достиже ту дужину.

Смуђ је, како кажу аласи „отмена риба“, одређена за господу и за болеснике. Кад је испод пола килограма, рибари га зову „смуђарак“, а изнад те величине је смуђ. До пре педесетину година он се на београдској рибљој пијаци звао турским именом „акбалук“ или „албалук“. Има га од две врсте (варијетета): обичан смуђ и смуђ-камењар. Први је бео, са славим пругама преко леђа а други има јаке црне попречне пруге преко леђа и хвата се на каменитом дну. Обичан смуђ хвата се кашто и врло крупан; писац га је хватао лапташем до 10 кг. тежине, а његови рибарски момци ухватили су 1930 године на Хапу Царске (Подгоричке) Аде у Сави смуђа од 16 килограма. Такав крупан смуђ је кратак, али је широк, ваљкаст и здепаст; рибари кажу да је као „ћутук“. Смуђ-камењар је много мањи. Оба варијетета су рибе грабљивице и хране се искључиво рибом. Писац је једном уловио смуђа од два килограма коме је из уста вирио реп смуђа нешто мањег од пола килограма; прогутао је овога на који тренутак пре но што је ухваћен. Уловљени смуђ брзо угине кад се извуче из воде; с тога га рибар мора одмах, и то врло пажљиво, убацити у барку.

Штука је највећи прождрљивац међу рибама грабљивицама у нашим слатким водама. Док је мања од пола килограма, рибари је зову штукарица. Хитра је и брза, па успешно гони ситнију од себе рибу ма које врсте, стигне је, обзине и својим оштрим зубима задржи је у устима и упути у свој желудац. Често шчепа и рибу мало мању од себе, па пошто је изгризе, прогута је. Вешта је да се спасава кад је уловљена; ако има времена, она ће прегрести прећу, начинити у њој рупу и из ње изаћи; кад се отвори барка у којој је затворена, она се хитне у вис и искочи из барке.

Манић је мање прождрљив него штука, али је ипак риба грабљивица и храни се ситном рибом, поред глистица и црвића које налази у чкаљама и рупама у води у које се радо завлачи. А он се највише и налази по рупама, чкаљама, између подводног камења, између жила врба поред речне обале итд.,

јер се мора увек крити од сома за кога је он најслађи залагај. Лети се никад и не налази на чистоме дну, већ је сакривен где у заклону из кога вреба свој плен; у то време је сом доста окретан и за њега опасан. Зими, кад сом отроми и прилегне на дно воде, манић слободно излази из својих заклона и јури за ситном рибом. Писац их је хватао до тежине од два килограма. Најчешћи су они до једног килограма, а ситнији манић је обична ствар при зимским речним риболовима. Лови се највише лапташем и пирићем, а у позну јесен и рибарским струком, већином по муљевитом дну.

Мрена је дубинска риба која тражи чисту, бистру, дубоку и брзу воду, као и кечига, а не долази у баре и ритове. Има је много у Сави и Дунаву, где достиже и тежину до 8 килограма. Према величини рибари је називају: мренче, мренац, мрена и мрендуља. Не храни се рибом већ само глистицама и црвићима које нађе на дну воде. Лови се преко целе године, и то и мрежама (поглавито лапташем и пирићем) и струковима.

Јазава (протфиш) је риба налик на омањег шарана, али чисто беле боје, са црвено обојеним перајима. Радо улази у баре и ритове да се мрести и исхрањује, па тако исхранена враћа се у текућу воду и плива уз њу да би се чистила од нахватањих по њој паразита. То је узрок што се она, кад је „плова“, хвата у изобиљу заједно са шараном. Тежина јој не прелази два килограма, а најчешће су оне од пола до једног килограма. Рибари је сматрају као врло укусну рибу и они што раде аловом, лапташем или влаком радо је остављају за своје обед.

Бела риба (Weissfische, blanchaille) је читаво једна група врста и варијетета које код рибара носе тај општи назив. Ту спадају: клен (мишоловац, муабет), сабљар, буцов, деверика, крупатица, бодорка, кесега, шпицер, цобер, плавнонос, црвенперка, ефика и кауглер (неке од ових риба немају наш назив), које се великим и малим аловом, као и лапташем, лове у масама, по речним прудовима, или по ритовима. Међу њима буцов достиже величину до 6 килограма и врло је прождрљив; то је један од најопаснијих непријатеља беле рибе коју, онако хитар какав је, непрестано јури, стиже и гута. На мирној воденој површини, често близу саме обале, сваки час се, и дању и ноћу, види како читаво јато ситне рибе у тренутку излети изнад површине воде, падне опет у ову и распрсне се на све стране по њој; то је јато у које је у тај мах долетео крупнији буцов и у коме је већ зграбио које рипче. Или се на површини воде укаже траг који оставља леђно пераје буцова што јури какво јато кесега. Кад га лапташ нагло зграби и извуче на површину воде, од страха му се разјапе и укоче пространа уста, па тако разјапљена и укочена и остану.

Сабљар је једна од ретких белих риба које траже дубину. Обична је ствар да мрежа, која по дунавским дубинама око Београда тражи крупног сома, на место овога извуче из највеће дубине повећег сабљара, или како аласи кажу „бабова”. Овај је тада одмах осуђен да буде испечен на ражњу кад се буде стало уз обалу ради одмора. Писац, кад год је при својим лововима у Сави, од Шапца до Забрежа, сретао усамљеног, тадашњим рибарима добро познатог старог аласа чунароша Јову Зврнкапу (а то је било често), увек га је затицао поред ватре где пече по 2–3 сабљара.

Кауглера вреди поменути с тога што је сличан сардини, и по облику и по величини, па чак изгледа да кад би се припремио као сардина, не би било између њих велике разлике. Он има fine танке коске које тако омекшају кад се испече, да постају неосетне, а месо му је једно и масно. Лови се ноћу малим аловима, искључиво на пешчаним прудовима у Сави и Дунаву. Тражи чисту воду и не улази у баре и ритове. За рибаре кауглер је посланица; они га пеку на жару или прже на зејтину. На рибљој пијаци не продаје се, јер га потроше сами рибари.

За осталу белу рибу нема се казати ништа нарочито. Ње у Сави, Дунаву и околним ритовима има у изобиљу, и није ретка ствар да се алов врати из ноћног лова са пуним чамцем такве рибе. То се много пута дешавало и писцу ових редака, по аловским методима око Мађар-Аде испод Остружнице, или по дунавским прудовима и затокама (хагловима) између Земуна и Сурдука. Ту белу рибу ретко ко, осим рибара од заната, зна разликовати по врстама и варијететима, ма да их сваки пецач у Сави и Дунаву хвата од свих врста. Уловљена, ако се одмах и то пажљиво не метне у барку, бела риба угине за кратко време, а угинула риба се много брже уквари кад је у барци, но кад је на каквом сувом месту.

Бодљава риба је такође један општи назив за једну групу рибљих врста и варијетета у коју рибари рачунају: бандара, греча, шраца, вретенара и тврдорепа. Те рибе имају на себи оштре бодље које се, кад се риба раздражи или уплаши, наодреже и постају доста опасне; кад се риба узме у руку непажљиво, у увод уђе љига која изазива јак и дуготрајан бол. Сом гута сваку рибу, али никад не гута греча или шраца, као да је свесан тога шта га чека ако га прогута.

Караш, лињак и чиков су чисто барске и ритске рибе; никад се ни један комад неће ухватити у текућој води. Често пута је необјашњиво како се они створе у некој бари кад на летњим припекама она сасвим пресуши, па се доцније, после кишних дана, опет напуни водом, ма да је сва риба у таквој пресушеној бари морала угинати. Неки рибари

мисле да им икру и млецац преносе из других бара у исушену и понова напуњену водом бару водене птице, рода, чапља или радован, који газећи по плиткој води и тражећи по њој храну, наиђу на то. По другима, ситни карашаћи и лињачићи, као и чикови који су необично издржљиви и за које се зна да могу дуго време издржати и ван воде, заостају по влажним рупама испод дна баре, па ту дочекају нову воду, кад се бара, која је месецима остала пресушена, понова напуни. А одиста није реткост да се бара која је стајала исушена по 5–6 месеци, одједном напуни карашима, лињацима и чиковима, као да су ови из земље изашли.

Кечига је неоспорно најфинија риба у риболовном подручју Београда. Она тражи дубље, чисте и брзе воде, па је с тога готово никад не хвата алов који лови по пространом, равном а плитком дну. Изузетак чини само дубоки „тањарски алов” који извлачи рибу и из дубине. Иначе, кечига се лови лапташем, пирићем, влаком или струковима. Крупне кечиге (којих у београдским водама има показто и по 3–4 килограма комад, али су такве реткост), хватају се на „пампуре”, врсту рибарског струка без мамца, који рибу закаче у пролазу и који се разбаца по каменим дну преко кога се зна да кечига радо пролази. Пре 20–30 година крупна кечига није била тако велика реткост у београдским водама као што је данас. Писац их је лапташем доста често ловио по 3–4 килограма комад, а једном приликом је на Топу, испод Царске Аде у Сави, уловио једну од 6 килограма. Али данас је све то реткост; кечиге је све мање, а и оно што се хвата обично је испод једног килограма тежине.

Ситну кечигицу рибари зову „драча”, а још ситнију „драчица”. Такве би се кечиге, по закону о риболову, требале враћати у воду, али рибари то не чине, већ их у нискама кришом продају у дорђолским кафаницама за ракију. Лапташем се зими понекад наиђе на „кртог” кечига, а рибарима су позната места у Сави и Дунаву где се може надати да се на то наиђе, ма да то није ни мало сигурно. Писац је једном, при зимском лову, наишао на такав кртог у Сави, на Малој Дубокој, и једанпут, лицем на Нову Годину 1913 у Дунаву, на Тоспаши, више села Винче; кртог је у првом случају дао 150, а у другом преко 200 килограма кечига и кечигица у једној лапташкој рини.

Рибари сматрају кечигу за најглупљу рибу. Ако ју је мрежа само срела, она и не покушава спасавати се. Ма да би кроз једно око на пређи могла комотно проћи и изаћи из мреже, она се препречи и пређа је собом потискује док је не извуче на површину. Или, ако је крупнија, она забодје кљун у окце пређе и тако остаје, ма да би једним покретом могла изаћи из мреже. На месту Јуц испод

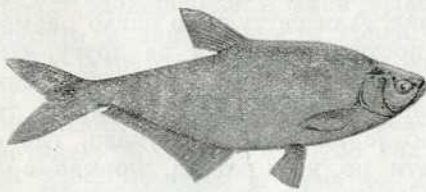
Доњег Милановца постоје мало даље од дунавске обале бедеми од набацаног камења, саграђени приликом регулације Ђердапа деведесетих година прошлога века. Кад Дунав јако нарасте, ти бедеми чине да му се ниво на томе месту уздигне и да је вода поред бедема врло брза. Кечиге, које у то време наиђу на те бедеме, заморене од борбе са љутом водом, завуку кљунове у међупросторе између крупног камења, па се дешава да у таквом положају остану и кад вода опадне. И тада се могао посматрати чудан приказ који пружају угинуле рибе што висе низ исушено камење, а чега су се лако могле спасти само да су мало мрднуле док је још преко камења било воде. Кечига се слабо отима и кад се ухвати на удицу.

Јесетра (обична и чичкава) је данас врло ретка риба у београдским водама, ма да ју је до пре 40–50 година још било доста, а у ранија времена још и у изобиљу. Пре закона о риболову од 1911 године, кад су савски и дунавски риболови издавани арендаторима под закуп, а ови наплаћивали рибарске карте од аласа, постојала је обавеза да им алас за сваку уловљену јесетру или сима, ако су ажаварити, исплаћује још и 20% од продајне цене такве рибе. Можда последњу мало крупнију јесетру у риболовном подручју Београда ухва-

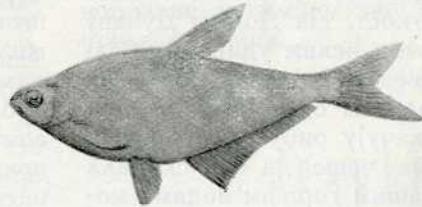
тио је 1935 године писац ових редова, лап-ташем, са својим рибарским момцима, и то наспрам Кишваре, у Дунаву; мерила је 16 килограма и продата је једном београдском трговцу. Може лако бити да је за последње 3–4 године, ухваћена још која „на пампуре“, али то није било у близини Београда. Јесетре, које се с времена на време продају у Београду, долазе бродом са нашега Доњег Дунава, из Доњег Милановца, Текије или Кладова, најчешће из Текије.

Све се то може рећи и за сима, врло блиског јесетри, који у нашим водама достиже и тежину од 50 килограма, као и за пастругу, која личи на крупну кечигу, али има дугачак пљоснат кљун и обложена је јаким оклопом разнобојних крљушти, а достиже тежину од 10 килограма. Раније се у београдским водама ловила много чешће; данас је велика реткост, ако није и сасвим ишчезла.

Моруна је такође за риболовно подручје Београда данас врло ретка риба, која се улови по који пут за читав низ година. Једна је моруна н. пр. ухваћена пред турски рат 1912 године у Дунаву више Земуна; мерила је 147 килограма и имала је 10 килограма икре која је продата прератној познатој деликатесној радњи Карла Перола у Београду. Једна мања моруна (око 100 килограма тежине) уловљена је пре

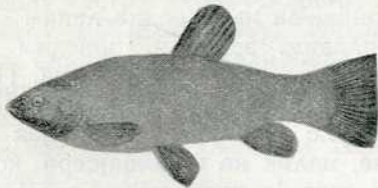
26

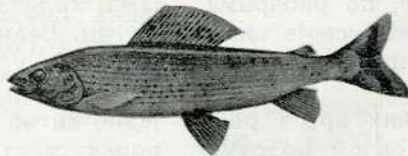
27

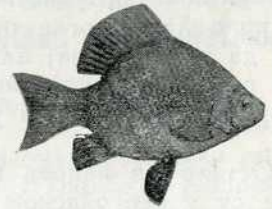
28

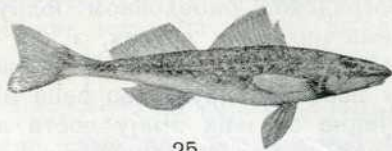
29

36

30

25

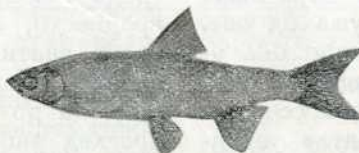
31

34

35

32

33

Имена риба: 26 шпицер; 27 добер; 28 шамбајзер; 29 лињак; 36 младица; 30 караш; 25 вретенар; 31 чиков; 34 царска риба; 35 слепак; 32 шљивар; 33 пеш

неколико година лапташем у Дунаву, у близини Бачке Паланке, а купио је један земунски рибарски трговац.

Моруна долази у наше воде из Црнога Мора. У одређено време она из мора улази у пространу област мешавине слане морске и слатке речне воде у многобројним рукавцима дунавске делте. Та је област обрасла непрегледном шумом од високе трске и других водених биљака, и у њој се моруна напуни паразита (ситних пијавица и црвића) који се нахватају по површини њеног тела, нарочито по трбуху, испод пераја и око шкрга. Да би се од њих очистила, она одатле улази у дунавске рукавце, тражи у њима чисту и брзу воду, плива уз ову чешући се успут о камење и друге предмете на које у путу наиђе, допире до брзих Ђердапских вода и ту нарочито застане, наишавши на оно што јој треба. Те су је воде дотле доста очистиле; она тада ту у Ђердапским водама прилегне и остаје дуже време да се одмара. Ако дотле није довољно очишћена од паразита, она продужује пут уз Дунав, па покашто допире и до београдских вода, а тера и даље, али то бива врло ретко. Пре регулације Ђердапа моруна није била реткост у београдским водама, а у првome чланку наведено је колико је било њено изобиље у њима. После те регулације ње је код нас бивало све мање, и данас је у нашим водама она одиста велика реткост. На Доњем Дунаву она се лови великим морунским удицама кованицама, за које су везани пловци којих их држе уздигнуте на кратком одстојању од речног дна. Те удице закачују рибу у пролазу, а о њих се и она сама чеше да би скидала паразите са себе. У нашим горњим водама моруна је понекад ухватио и лапташ, који би она врло лако могла провалити кад би осетила да је ухаћена; али то је, по рибарима, врло глупа риба која није свесна своје снаге и коју је лакше увући у чамац него крупно сома.

Остале од напред наведених врста риба ретке су у београдском риболовном подручју и немају никакву економску вредност. Младича је дринска риба која покашто залута из Дрине у Саву, или је у ову избаци набујала притока; хватана је у Сави до 15 килограма тежине, али врло ретко. — Гиборт је једна риба која у Дунав улази из Црног Мора, па пловећи уз воду допре и до београдских вода. Доњо-дунавски рибари је зову још и „скуприја“, али то ређе. Облика је и боје наше рибе јазаве (протфиша), само је ужа од ове. То је сезонска риба; у рано пролеће она улази из мора у Дунав, плива средином реке и на простору испод Ђердапа хвата се у то време у великим количинама. Одатле узводно постаје све ређа, па се у београдским водама ухвати тек понеки комад, и то искључиво мрежом (лапташем, пирићем или влаком). Има ситне коске које ишчезну кад се риба приуготови како треба, а месо јој је врло пријатног укуса. Београдски рибари, кад

је улове, не продају је, већ је задржавају за себе. Сушена на диму или сунцу такође је врло пријатног укуса. — Јегуља је такође врло ретка риба у Сави и Дунаву. Ње у ранија времена ту није никако било. Пре неких шездесет година убачено је у Саву код Сремске Митровице и у Дунав испод Будимпеште неколико буради ситних јегуљица; оне су се растуриле по тим рекама, расле у току година, и с времена на време је по који комад био хватан, већином на удицу. Као што се зна, јегуља се не мрести у слаткој води; ове што су убачене у Саву и Дунав само су расле. Једна је од тих јегуља уловљена пре две године, лети, и била изложена на рибарској изложби у Београду. — Кркуша и пеш су две ситне рибе које залутају у Саву или Дунав из какве речице или потока, или их у те реке сјури бујица. — Сунчаница је рибица која је пре триестину година донесена у наше воде из Америке, а данас је расплођена и постала штетна за другу кориснију рибу. По облику је слична карашу, али има на леђима бодље као греч, а нарасти до десет сантиметара. Боје је жуто зелене, са наранџастим бочним пегама и повећом загаситом мрљом око главе. — Американско сомче, које не расте више од коју стотину грама, а има чврсто и укусно месо без костију, такође је донесено из Америке и пуштено у славонске и хрватске вештачке рибњаке. Али се ту тако нагло размножило, да је постало опасност за другу, економски много важнију рибу, па се у свима рибњацама морало уништавати. Један део тих сомчића допро је до Саве и Дунава, где се покашто ухвати по који комад, премда врло ретко. — У Сави и Дунаву се покашто мрежом ухвати једна врло ретка рибица, коју неки зову царска риба, са изванредно лепим бојама крљушти, плавим, зеленим, црвеним и жути. Велика је реткост, али је хватана. Писац ју је у два маха уловио у Дунаву на Галијашкој, преко куле Небојше. — Слепак је једно ситно рипче, налик на шамбајсера, које поред свега тога што је врло мало, остаје и у реткој прећи, пресавијено преко окца пређе.

То су врсте и варијетети риба које живе и лове се у београдском риболовном подручју; осим њих нема никаквих других, а све су оне у тим водама хватане, неке као обична риба које има у изобиљу, друге као већа или мања реткост. Једне од њих имају доста велику економску важност за становништво Београда и околине; друге су без икакве практичне вредности, али су од научног интереса, кад треба знати које све рибе живе у одређеној воденој области. Писац може поуздано тврдити да до сад није постојао потпун и тачан преглед риба што се лове у београдским водама, било као економски важне, било као реткост у тим водама. А он мисли да је на своме месту изложити га у званичном листу града који је центар рибарства за околне воде.

Михајло Петровић
проф. Универз. у пенз.

Општински Фонд за споменике и Фонд за унапређење туризма

Претседник Београдске општине г. Војин Ђуричић предложио је (актима II Бр. 2024 и II Бр. 2025/40) и Градско веће је на седници својој од 1 марта примило два важна *Правилника: Правилник Фонда за споменике, скулпторске украсе и обележавање историјских места Београда и Правилник Фонда за унапређење туризма.*

Од колике је важности оснивање Фонда за споменике, скулпторске украсе и обележавање историјских места Београда није потребно нарочито ни доказивати.

У Београду има мало јавних споменика, скулпторских украса и обележених историјских места. Потребно је да се та празнина попуни, не само ради одавања дужног признања нашим заслужним личностима, него и ради естетског улепшавања и веће туристичке привлачности и занимљивости града.

То је питање више пута покретано у нашој јавности, дискутовано је и у надлежним општинским одборима и у Градском већу. У општински буџет за 1937/38 год. — парт. 34 поз. 27 — унесена је сума од 2,000.000 дин. за подизање споменика Вожду Карађорђу, Краљу Петру I Ослободиоцу и Краљу Александру I Ујединитељу. Тај новац је уложен код Општинске штедионице на уложну књижицу (Бр. 11.210 на дан 11-IV-1937), која се налази у депозитној благајни. Камате до 30-VI-1939 на тој књижици изнеле су 70.673.— динара.

У исти буџет — парт. 34 поз. 28 — унесена је сума од 250.000 дин. за подизање споменика Петру Петровићу-Његошу. Сума је уложена код Општинске штедионице и стоји на расположењу Друштву за подизање споменика П. П. Његошу.

Од 1938/39 буџетске године уносе се извесне суме за обележавање историјских места, а од 1939/40 и за скулпторске украсе Београда у буџетску партију за унапређење туризма. Поред тога што су те суме недовољне за извођење већих послова, оне нису у целости ни искоришћаване за намењене сврхе.

Ове послове треба изводити систематски, по унапред утврђеном плану. Прављење овог плана стоји у вези и са генералним планом. Рад на парче, трошећи сваке године мање суме које се уносе у буџет за унапређење туризма, не би био згодан.

Сваки од ових радова, приликом откривања, везан је са извесним свечаним манифестацијама. А ове се опет могу изводити под повољним спољно-политичким и унутрашњо-политичким приликама.

За систематско извођење ових радова, према урбанистичким и естетским захтевима и према политичком значају Београда као престонице, потребне су веће суме новаца, чије трошење неће бити везано за једну буџетску годину.

Осим тога, ови послови спадају само делимично у туристичку акцију, па је природно да се не могу изводити само на терет кредита одређених за унапређење туризма. У њима мора да учествује и Општина града Београда као целина, а и држава и друге јавноправне установе, као и разна удружења и приватна лица.

Правилник тога Фонда гласи:

П Р А В И Л Н И К Фонда за споменике, скулпторске украсе и обележавање историјских места Београда

Чл. 1

На основу § 90 Закона о градским општинама, а у духу чл. 1 и 3 Уредбе о унапређењу туризма и чл. 6 и 7 Правилника о проглашавању туристичких места, образује се Фонд за споменике, скулпторске украсе и обележавање историјских места у Београду и ближој околини.

Фонд ће служити:

- 1) За подизање споменика заслужним људима (владарима, државницима, научницима, књижевницима, уметницима, јавним и националним радницима и лицима заслужним за Београдску општину);
- 2) За естетско украшавање града и ближе околине вајарским радовима;
- 3) За обележавање историјских места у Београду и околини;
- 4) За чување и оправке свих горе побројаних објеката.

Расходи за одржавање имовине овог Фонда подмириваће се такође из прихода истог Фонда.

Чл. 2

Приходи Фонда:

- 1) Неутрошени кредити предвиђени буџетом Општине града Београда за подизање јавних споменика, за обележавање историјских места, за скулпторске украсе Београда и за откуп уметничких радова;
- 2) Дотације државе, општина и других јавно-правних установа у ове сврхе;
- 3) Приходи од имовине Фонда;
- 4) Поклони и легати;
- 5) Разни непредвиђени приходи.

Чл. 3

Сва имовина Фонда водиће се на специјалном рачуну у књигама Градског поглаварства.

Новац, хартије и ствари од вредности повећиће се на чување Општинској штедионици и заложном заводу града Београда, која ће отворити у својим књигама специјални рачун, преко кога ће се књижити сви приходи и расходи Фонда.

Чл. 4

Фондом рукује Претседник Градске општине.

Издаци из овог Фонда вршиће се на основу одлуке Претседника Градске општине а на предлог Културног одбора.

За израду и откуп објеката чија вредност износи преко 100.000.— динара, потребна је одлука Градског већа.

Чл. 5

Овај Правилник ступа на снагу када га одобре надзорне власти даном обнародовања у службеном органу Београдске општине.

*
* * *

Исто тако је од велике важности за развој туристичке акције у Београдској општини и *Правилник Фонда за унапређење туризма.*

Према Уредби за унапређење туризма и Правилнику о проглашењу туристичких места, таксе на боравак странаца служе искључиво за покриће трошкова око извођења радова на унапређењу туризма. Према томе неутрошени кредити за унапређење туризма не би смели да се гасе на крају сваке буџетске године, него би требало осигурати њихово трошење и доцније на туристичке сврхе.

Многи туристички послови су толико обимни и скупи да их је немогуће свршити у једној буџетској години, из једногодишњих прихода које дају таксе на боравак странаца. Неки опет јевтинији послови, који се уносе у једногодишњи финансијски план Туристичког одбора, не могу увек да се сврше због догађаја који ометају нормалан туристички рад.

Зато је било потребно основати нарочити Фонд за унапређење туризма, који ће

прикупљати средства за извођење обимног и систематског плана о унапређењу туризма.

Управа Фонда ће се побринути и за друге изворе прихода, поред такса на странце, нарочито за веће дотације од стране државе и Општине, као и од извесних установа и приватних лица.

И сама Уредба о унапређењу туризма водила је рачуна о потреби систематског обимнијег рада на унапређењу туризма од стране Министарства трговине и индустрије, па су у члан 15 унесени прописи о оснивању „Фонда за унапређење туризма у туристичким местима Краљевине Југославије.“

На конференцији о туризму, на којој су присуствовали претставници свих државних, бановинских и градских општинских туристичких установа и надлештава, а која је одржана у Београду од 3 до 7 децембра 1937 године, претресано је и ово питање о оснивању фондова за унапређење туризма у сваком туристичком месту, па је стилизована одредба, — као предлог за измену и допуну Уредбе о унапређењу туризма, — која гласи:

„Приходи од таксе на боравак као и остали приходи намењени за потребе туризма у општинама проглашеним за туристичка места, водиће се у општинском буџету у одвојеним партијама, једнако као и предвиђени расходи за рад на пољу туризма. *Изузетно од оштих прописа за финансијско пословање општина, остварени вишкови прихода као и остварене уштеде у овим партијама уносиће се у посебни фонд за унапређење туризма који су дужне да образују све општине које су по чл. 2 ове Уредбе проглашене туристичким местом.*“

Овој конференцији су присуствовали и претставници Београдске општине и потпуно се сагласили са овим предлогом.

Правилник тога Фонда гласи:

П Р А В И Л Н И К Фонда за унапређење туризма

Чл. 1

На основу чл. 1 и 3 Уредбе о унапређењу туризма, чл. 6, 7 и 10 Правилника о проглашењу туристичких места и чл. 90 Закона о градским општинама образује се Фонд за унапређење туризма Општине града Београда. Из прихода овог Фонда финансираће се рад око унапређења туризма, као привредне гране, у атару Општине града Београда и ближеј околини.

Фонд служи искључиво остварењу задатака Београдске општине на унапређењу туризма, који су побројани у законима, уредбама, правилницима и другим наредбама изданим на законској основи.

Расходи за одржавање имовине овог Фонда подмириваће се такође из прихода истог Фонда.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Чл. 2

www.unil.rs Приходи Фонда:

1) Сви неутрошени кредити предвиђени буџетом Општине града Београда за циљеве унапређења туризма, који се на крају буџетске године предају Фонду (изузимају се кредити за обележавање историјских места и за скулпторске украсе Београда, који се предају Фонду образованом за те сврхе);

2) Дотације државе, општине и других јавноправних установа;

3) Приходи од имовине Фонда;

4) Поклони и легати;

5) Приходи од продаје туристичких пропагандистичких едиција (водича, албума, дописних карата и сл.);

6) Разни непредвиђени приходи.

Чл. 3

Сва имовина Фонда за унапређење туризма водиће се на специјалном рачуну у књигама Градског поглаварства.

Новац, хартије и ствари од вредности повериће се на чување Општинској штедионици и заложном заводу града Београда, која ће отворити у својим књигама специјални рачун, преко

кога ће се књижити сви приходи и расходи Фонда.

Чл. 4

Фондом рукује Претседник Градске општине.

Издаци из овог Фонда вршиће се на основу одлуке Претседника Градске општине а на предлог сталног градског туристичког одбора.

За инвестирање капитала у веће туристичке објекте и предузећа (туристички домови и сл.) чија вредност износи преко 100.000.— динара биће потребна и одлука Градског већа.

Чл. 5

Овај Правилник ступа на снагу када га одобре надзорне власти, даном обнародовања у службеном органу Београдске општине.

* * *

Надзорне власти су одобриле ове правилнике и они су штампани у службеном органу Београдске општине „Општинске новине“ у броју 9—11 од 14 марта 1940 год. Тога дана су ступили на снагу.

Б. Б.

Љубица Сокић: За столом (Са изложбе десеторице у павиљону „Цвијета Зузорић“)

Спортски живот у Престоници је веома развијен

Спортски покрет игра данас веома значајну улогу у животу једног народа. Све државе увиделе су користи које спорт доноси и настоје свим силама да спортски покрет што је могуће више популаришу и рашире у народу симпатије за разне спортске игре и телесне вежбе.

Спорт данас није само веома корисно средство за одржавање здравља и јачање омладине. Он је и изванредно средство за пропаганду. Сетимо се само мале Финске. Да није имала тако добрих спортиста, зар би се за њу знало у целој свету? Захваљујући Нурмију, Мекију, Јарвинену и многим другим финским спортским звездама, још одмах после светског рата о Финској се знало врло много у целој свету.

Да наведемо још један случај. Када је наша фудбалска репрезентација отпутовала у Јужну Америку да учествује на такмичењу за светско фудбалско првенство, у свим јужноамеричким државама сматрали су нас за Чехе. О Југославији, и нашем народу, о нашим планинама и рекама, врло се мало знало, и то само у најужем кругу познаника наших исељеника.

А тада је, као гром из ведрога неба, одјекнула сензационална победа наше фудбалске репрезентације над Бразилијом. Колико је тај успех био значајан најбоље се види по томе што је целокупна јужноамеричка штампа видела у бразилијанској екипи једног од највећих фаворита за освајање првог места у такмичењу. Уругвајци су се више плашили Бразилијанаца него својих дугогодишњих ривала Аргентинаца, с којима су се већ у два маха састали у финалу на утакмицама на Олимпијадама у Европи.

Такоређи преко ноћи, Југославија је постала центар интересовања Јужноамериканаца. Тих дана само се говорило о подвигу југословенске екипе из Европе и целокупна јужноамеричка штампа доносила је на насловним странама коментаре нашег успеха и читаве чланке о нашој земљи, о нашим обичајима, о природним лепотама наше земље и детаљно описивали подвиге наше јуначке војске за време светског рата. Већ у почетку објашњено је да нисмо Чеси, објављене су мапе Балкана и границе наше државе и многи други податци који су много допринели изванредној пропаганди наше државе.

Поводом овога случаја један наш конзул рекао је на једном банкету у своме говору између осталог и ово:

— Ви сте учинили за кратко време више него што смо ми успели за двадесет година!

Овај случај најбоље показује колико значајну улогу у пропаганди једне државе игра данас спорт. То је сасвим разумљиво када се зна да је спортски покрет данас раширен у целој свету, да се спортом баве активно милиони младића, девојака, па чак и старијих људи и да милиони читају спортске рубрике у листовима и интересују се за спорт, посећују спортска такмичења, дакле на један или други начин, добар део свога времена посвећују спорту.

Ово смо изнели само да покажемо колико је спорт данас значајан покрет и колико је напредовао за последњих неколико деценија.

*
* * *

И у нашој престоници спорт се гаји врло предано од светског рата па на овамо. Почетак је, истина, био тежак, али се напредак осећао из године у годину. Уложено је много труда и материјалних жртава, али ни резултати нису изостали. Може се, шта више, тврдити, да смо за ово кратко време, с обзиром на околности под којима се радило и на многе друге узроке, постигли врло много. Учиниће се још више у најскоријем времену, јер спорт је данас дефинитивно прокрчио себи пут и стекао одушевљене поборнике и међу најугледнијим и најзаслужнијим нашим јавним радницима.

Спортски живот у нашој престоници данас је веома развијен у свим спортским дисциплинама. У многим спортским гранама Београд далеко води испред осталих градова у нашој држави. То је случај чак и са оним спортовима којима се поклањала већа пажња тек од скоро. Па ипак, за кратко време учињено је више него што су други постигли за знатно дужи период времена.

Београд је данас највећи варош у нашој држави, има највећи број становника, предњачи у свему, па није чудо да води и у спорту.

*
* * *

Од свих спортова који се у Београду гаје, најпопуларнији је фудбалски. Фудбалом се

Момент са једне фудбалске утакмице у Београду

бави највећи број омладине и овај спорт има највећи број присталица.

Фудбал је спорт који је приступачан свакоме, а нарочито омладини. Борбен је и због тога привлачи дечаке и окупља их на пољанама и слободним плацевима. Доцније, дечаки који на овај начин стекну прво знање о фудбалском спорту, уписују се у клубове и напредују према својим физичким и техничким способностима.

Фудбал је врло узбудљива спортска игра која пружа гледаоцима најразличитија задовољства. Већ после неколико утакмица ово задовољство претвара се у праву страст; многи нису могли да јој одоле и постали су најверније присталице фудбала. Отуда да овај спорт привлачи толике масе света на фудбалска игралишта. Утакмици са Енглеском, на пример, присуствовало је преко тридесет хиљада посматрача, а то је заиста импозантан број.

У Београду има врло много фудбалских клубова. Они су распоређени по својој вредности у разне категорије. Четири најбоља београдска клуба БСК, „Југославија”, БАСК и „Јединство” играју у такозваној Српској лиги. То је засебно такмичење у коме учествује десет клубова, четири из Београда, „Земун” из Земуна, „Војводина” из Новог Сада, „Грађански” из Скопља, „Славија” из Сарајева, ЖАК из Суботице и БАТА из Борова. Ови клубови се међусобно такмиче за првенство лиге.

Такмичење је подељено у два дела, на јесењу и пролећну сезону. На крају првенства добија се коначан изглед табеле и првак Српске лиге.

Као пандан овој лиги основана је прошле године друга лига, такозвана Хрватско-словеначка лига, у којој исто тако учествује десет клубова. Када се првенство једне и друге лиге заврши онда прва три клуба са табеле сваке лиге узимају учешћа у такмичењу за државно првенство. Победник у овом, ужем, такмичењу добија наслов првака државе.

Занимљиво је да од свих наших градова Београд даје највише претставника у једној лиги.

Остали клубови у Београду, који не учествују у такмичењу Српске лиге, подељени су на разреде. И они се међусобно такмиче и прваци појединих разреда прелазе у старији разред, а последње пласирани на табели враћају се у мањи разред.

У Београду има 60 клубова, чланова Београдског лоптачког потсавеза. У овим клубовима зачлањено је око три хиљаде активних фудбалера.

Поред ових, званично верифицираних клубова, у Београду постоје и развијају се многи тако звани дивљи клубови, који нису зачлањени у Београдском лоптачком потсавезу. Ови клубови имају фудбалске секције и одигравају међусобне утакмице.

Сем стадиона БСК-а, који је највећи и најбоље уређен у држави, сем игралишта „Југославије”, које ће се исто тако ускоро изградити у велики стадион, сем игралишта „Јединства”, дакле три терена београдских „лигаша”, у Београду има још неколико фудбалских игралишта. Своје игралиште има Спорт клуб „Железничар”, Спорт клуб „Београд”, Чукарички спорт клуб „Истра”, Спорт клуб „Балкан” и Спорт клуб „Војвода Степа”.

И четврти београдски лигашки клуб БАСК добио је терен за изградњу свога игралишта предусоетљивошћу Београдске општине. БАСК је раније имао врло лепо игралиште у Кошутњаку и када га је изгубио дуго времена потуцао се од немила до недрага. Поаво је чудо како је овај напредан клуб, један од најстаријих у Београду, успео да се одржи у лиги без игралишта, које претставља основу за опстанак сваког великог клуба.

БАСК је добио терен на Дунаву и намерава већ овог пролећа да приступи изградњи игралишта.

Пошто је у Београду фудбалски спорт највише развијен, сасвим је разумљиво да се у престоници одожава највећи број међународних утакмица. И ове године у програму је неколико великих репрезентативних сусрета. У Београду ће играти репрезентација Чешке, екипа Швајцарске, Шпаније и Румуније.

Најзад, и седиште Врховног ногометног савеза налази се у Београду.

После фудбала, најпопуларнији спорт у престоници је бокс. Овај леп борбени спорт развија се са сталним напретком више од једне деценије и данас је најбољи у држави. Нарочито имамо добре професионалне боксере, али се у последње време све више осећа и напредак аматера. Увидело се на време да је потребно посветити већу пажњу аматерском боксу, јер је добар аматерски бокс основа за развој овога спорта.

После реорганизације боксерског спорта и оснивања Српског боксерског савеза аматерски бокс је наглим корацима кренуо напред. Данас имамо у Београду три клуба зачлањена у Српском боксерском савезу. То су „Југославија“, Београдски бокс клуб и Бокс клуб „Београд“. У Земуну је врло активан и лепо напредује Бокс клуб „Демсеј“.

У Београду има још неколико аматерских боксерских клубова који нису зачлањени у Српском боксерском савезу али активно раде. То је Бокс клуб „Младост“, затим „Графичар“, „Руски“, „Босна“ и Бокс клуб „Трговачки“. Ови клубови ће већ у току овога месеца приступити у чланство Српског боксерског савеза. У формирању је још неколико клубова, од којих највише обећава клуб који ће се развити из школе боксерског менаџера Гаковића.

У Београду редовно тренира око три стотине аматерских боксера. То је знатан број, с обзиром да до скоро нисмо имали ни сто аматерских боксера. Толики број аматера нема ни један други град у држави. Шта више, Београд има више аматерских боксера него што их има у целој Бановини Хрватској и Словеначкој.

У професионалном боксу сви прваци државе налазе се у Београду. Највећи број најбољих професионалних боксера настањени су

Са једног успелог престоничког бокс-меча

стално у престоници. Мечеви су врло посећени, па се дешавало да је једној већој боксерској утакмици присуствовало и преко три хиљаде гледалаца.

Тениски спорт исто тако је веома развијен у престоници. Најактивнији је од клубова Београдски тенис клуб, који има врло лепо игралиште на Ташмајдану. На овом терену Београдски тенис клуб је подигао велику трибину и игралиште може да прими око три хиљаде посматрача.

У новој тениској сезони Београдски тенис клуб намерава да организује неколико великих тениских турнира. Већ сада се врше припреме и сигурно је да ће се већ маја месеца одржати један велики турнир на коме ће узети учешћа најбољи италијански, мађарски, румунски, немачки и наши играчи.

Поред Београдског тенис клуба имамо у Београду још два тениска клуба, који већ годинама негују тениски спорт. То су Тенис клуб „Шумадија“ и Боб клуб. Они имају своја игралишта у Горњем граду.

Тенисом се бави у престоници преко сто активних играча. Последњих година тенисом се одушевљава све више омладина и може се рачунати да имамо преко сто врло добрих јуниорских играча и играчица.

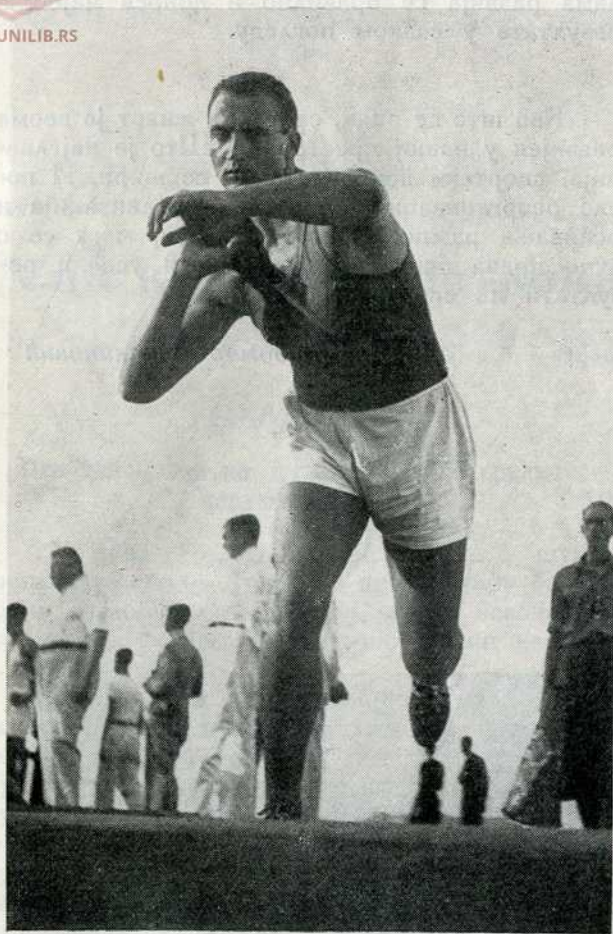
Предусретљивошћу Београдске општине тениски спорт у Београду може се играти и преко зиме. На једном павиљону на Сајмишту направљена су тениска игралишта на којима се преко целе зиме марљиво вежбало за пролећну сезону.

У пливачком спорту до скоро се осећало извесно мртвило, али се активност пливачких вођа осећа и у овој спортској дисциплини. У Београду имамо ове пливачке клубове: „Север“, Боб клуб, „Брђанин“, Руски, и „Београд“.

Најлепше пливалиште има Боб клуб и то код „Шест топола“ на Сави. Најактивнији је, међутим, млади пливачки клуб „Север“, који се у последње време изванредно развија. Овај клуб редовно учествује на утакмицама за државно првенство и има неколико јуниорских првака.

Преко зиме наши пливачи тренирају редовно у басену „Крسمановић“. Недавно је у овом басену одржано и неколико већих пливачких утакмица, од којих је била најзапаженија приредба пливачког потсавеза, на којој су узели учешћа неколико наших најбољих пливача, као Бранко Жижек, Цигановић, Бала, Вилфан, Бјелић и други.

Врло активни су бициклисти. Београд се развио у прави бициклички центар, иако

Никола Клеут, један од најбољих београдских лакоатлетичара

је овај спорт за наше прилике релативно млад.

Прошле године бициклисти су, у сарадњи са београдском штампом и радио станицом, одржали велику кружну бицикличку трку „Круг око Србије”. Почетком јуна, од 3–9, ова трка одржаће се и ове године. Припреме се увелико врше. Од прошлогодишње, ова трка разликоваће се по томе што ће се овога пута трчати са екипама. Трка ће бити интернационална. Учествоваће изабрана екипа Мађарске, Бугарске, Румуније и Југославије. Свака екипа биће састављена од по 6 возача.

Од како је основан Српски бициклички савез и овај спорт је наглим корацима кренуо напред. У Београду имамо шест бицикличких клубова, од којих су најактивнији „Авала”, „Фортуна” и „Митић”.

*
* *

Рвачки спорт негује у Београду само „Југославија”, свестрани спортски клуб, који има врло много секција. Рвачи „Југославије” веома су активни и често приређују утакмице у Београду и путују у унутрашњост да би пропагирали овај спорт.

Београдска „Југославија” има у својим редовима врло много извршних рвача. Многи су били прваци државе, а поједини још увек држе титулу првака Југославије.

У клубу је зачлањено око тридесет активних рвача, који редовно тренирају.

*
* *

Лака атлетика се све више шири. Најагилнији су лакоатлетски клубови у Београду ови: „Југославија”, БСК и „Русија”. Седиште Српског лакоатлетског савеза налази се у Београду.

Београдски атлетичари тренирају врло марљиво. Већ су одржане прве пролетње крос контри утакмице, као прве припреме за овогодишњу богату лакоатлетску сезону. У припреми су утакмице са Мађарском, које ће се одржати у Београду, и са Италијом.

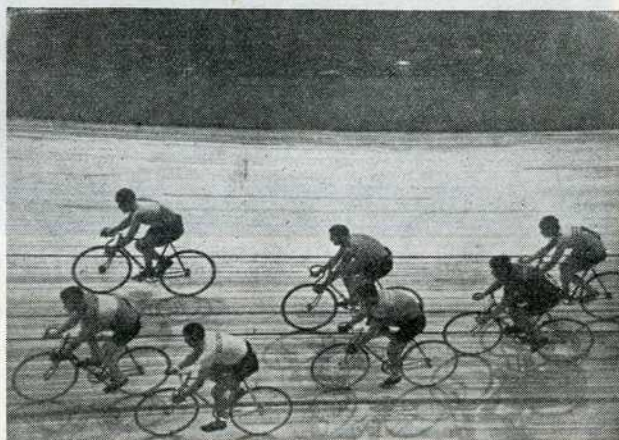
У Београдском лакоатлетском потсавезу зачлањено је преко две стотине активних лакоатлетичара. Међу њима има врло много државних рекордера и првака. Најистакнутији су београдски лакоатлетичари: Никола Клеут, рекордер у бацању дискоса, Лазаревић, рекордер у трчању на 200 метара, Ленерт, рекордер у скоку у даљину. Микић, један од наших најбољих десетобојаца, Клинг, рекордер на 100 метара и други.

*
* *

Многи можда нису знали да се у Београду гаји и голф. Овај спорт који није нарочито популаран, стекао је ипак приличан број својих присталица и у Београду. Основан је пре неколико година Голф клуб, који има врло лепо и пространо игралиште. Голфом се баве само истакнуте личности и дипломате. Овај спорт неприступачан је ширим слојевима и зато се гаји у ограниченом кругу.

*
* *

Последњих година примећено је да се спорт све више гаји по средњим школама. С

Бициклички спорт је веома популаран у престоници

великим одушевљењем примљена је вест у спортским клубовима да су многе спортске дисциплине веома развијене у појединим београдским гимназијама. Средњошколци су основали своје клубове и одржавају утакмице у разним спортским дисциплинама. Нарочито је активан клуб Шесте мушке гимназије.

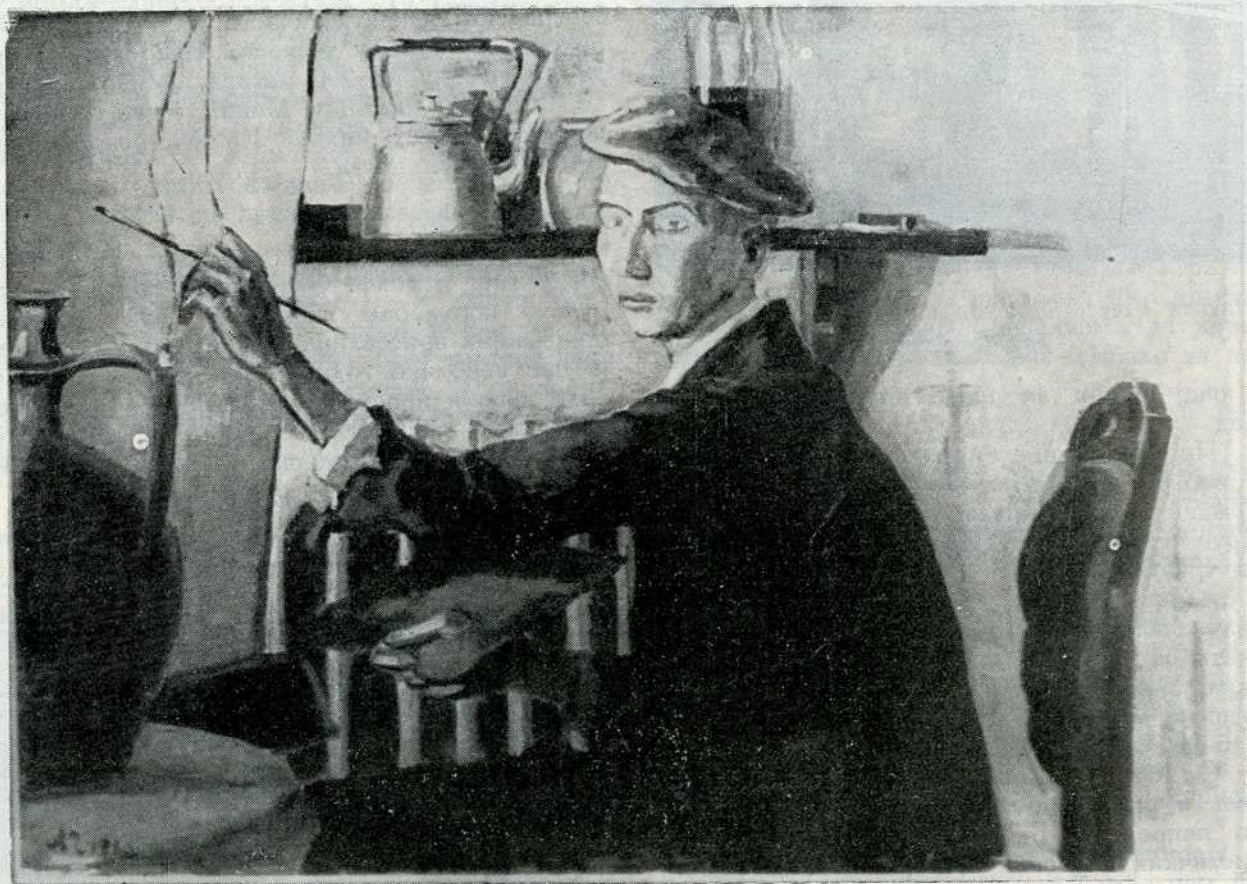
Директорима београдских средњих школа треба одати свако признање на њиховом разумевању спорта и његових циљева. Они су учинили врло много дозвољавајући средњошколцима да се баве спортом. Под контролом школских власти спорт у средњим шко-

лама развија се правилно и доноси најбоље резултате у сваком погледу.

* * *

Као што се види, спортски живот је веома развијен у нашој престоници. Што је најглавније, спортски покрет стално се шири. И после реорганизације спортских организација и оснивања разних Српских савеза, могу се с пуно права очекивати још многи успели резултати на спортском пољу.

Љубомир Вукадиновић

Алекса Челебовић: Аутопортре (Са изложбе дессторице у павиљону „Цвијета Зузорић“)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
А
Р
И
Ј
А
С
Т
А
Р
И
Ј
А
С
Т
А
Р
И
Ј
А

Књижевни додатак

Син капетана Петровића, браниоца Београда

(Наставак)

ГЛАВА XVIII

Цео дан и ноћ на Дунаву и једно срећно послато писмо

„У цара Трајана козије уши.....”, шуми трстика уз обале Дунава и прича стару бачку причу о римском цару, чије је име везано за Дунав као Роландово за ронсевалски кланац у Пиринејима.

Као за Рим, за Београд се може рећи да му је име велико не само у простору, већ и у времену. То исто може се рећи и за Дунав, јер је не само огроман простор којим Дунав протиче кроз толике земље и државе, већ је и његова историја и историјска улога огромна. Његово име у времену прелази из века у век везано, као и име старог београдског Града, за бурне и кржаве догађаје.

Дунав је под Београдом широк и велик, разлио се као море, али он овде обично тече тих и миран; обале су му ниске и обрасле травом и шеваром. Нема утврђења, нема никаквих трагова који би одавали његову велику и дугу историју. Па ипак и овде на овој великој и мирној води све говори о тој историји. Она се осећа као да је уписана на глаткој површини Дунава; кад се по његовом току спустимо мало ниже, све чешће ређају се још увек живи споменици те прошлости: старе куле, замци и утврђења, — пожутели и поцрнели, али још увек верни сведоци прошлости.

Велика је литература о Дунаву: много су му песама испевали песници, елегија и балада; много је прича испричано о њему; многа научна дела говоре о њему на свим језицима; одушевљавао је сликаре, музичаре; прастара Трајанова триумфална колона на царевом форуму у Риму у безбројним скулптурама испреда велику причу из старине која се одиграла на његовим обалама; „Дунав-јунак” — „Дунај-багатир” — зове га стара словенска народна песма претстављајући га у лицу непобедивог јунака, који јаше у друштву великих витезова.

Заноси и одушевљава Дунав, као и наш стари Град. И није чудо што се и Саша тако често шетао његовим ниским обалама, или обронцима Малог Калемегдана обраслим че-

тинарима. Откад је пронашао онај запис у Римском бунару, Сашине су шетње постале још чешће. Нарочито откад на гробљу бранилаца Београда није пронашао ни имена капетана Петровића, ни имена мајора Обраскова, и откад је дознао истиниту причу о њиховом јунаштву која га је толико одушевила и узбудила. Желео је пошто пото да им пронађе траг. Гледајући у широки Дунав, нарочито кад је над њим јурила кошава дувајући силном жестином, он је са све већим страхом размишљао о бегунцима и о њиховом путу до циља. Једино су могли побећи на каквом малом чамцу; зими и по невремену, да ли се чамац могао одупрети снази велике реке?!...

Тако је сад Саша почео проучавати Дунав, не само као моћну и привлачну реку, већ исто тако и као реку која је њему лично морала нешто одати. Изванредно се обрадовао кад је једне вечери инжењер Јовановић рекао Бисенији и њему како ће их наскоро повести на излет по Дунаву. Саша је сматрао да ће му тај излет без сумње дати могућност да сам себи на многа питања лакше одговори, а осим тога га је узбуђивала мисао да ће на тај начин ступити с бегунцима у непосреднију везу.

Једва је прошло неколико дана, а већ су се деца једне лепе вечери наша на удобној лађи, која их је повела на прижељкивани излет.

Али, пре него што пређемо на опис овога пута, који је у сваком погледу био ванредно занимљив, морамо још нешто споменути, што је било од врло великог, заправо пресудног значаја за даљи развој догађаја.

Онако исто као што је Браниоцу Београда, као случајно, поставио питање о капетану Петровићу, упитао је Саша и Марију Фјодоровну, да ли је кадгод чула за име мајора Обраскова. Марија Фјодоровна није познавала мајора Обраскова, али јој се његово име чинило познато. Канда га је некад чула, али је то било врло давно. Није могла казати ништа одређено. Саша је и с овим био задовољан, и сад се он, у договору с Бисенијом, решио на још један корак. Наиме, Саша се у гимназији пре извесног времена спријатељио с

једним дечаком који је пре три године дошао из Русије. За време револуције отац и мајка дечакови су емигрирали, дечак је остао с баком. Пре три године настојањем родитеља, а помоћу Међународног црвеног крста, дечак је после дугог и мучног пута, с још неколицином дечака и девојчица, дошао својим родитељима у Југославију. Прича овог дечака навела је Сашу на помисао да и он потражи Обраскова, чија је породица вероватно била позната у Кијеву, преко Међународног црвеног крста. Он је, истина, овим путем могао потражити и своју мајку, али су му и сувише добро били познати узалудни напори Марије Фјодоровне. У сваком случају, мислио је, ако открије капетана Петровића и мајора Обраскова, да ће преко њих лакше штогод дознати и о својој мајци и оцу. Био је још један план у његовој души, али о томе засад није се усуђивао да мисли.

Своју је намеру, као и све остале, повео Бисенију.

Заједнички су саставили и послали писмо.

Издајека правећи алузије на откриће у Римском бунару, Саша је у свом писму саопштавао мајору како је дознао за његово име и за име капетана Петровића, шта је све досад урадио да их пронађе, а осим тога га је замолио, ако му писмо заиста стигне, да потражи његову мајку и његова оца, — и ту је назначио адресу свога деде. Своју личну судбину описао је у неколико речи описујући опширније како се о њему бринула Марија Фјодоровна и наглашујући нарочито како ни до данас није могао дознати ко му је отац, да ли је жив, где му је мајка, и шта је с њом.

Кад су деца писмо послала, Саша је осетио као неко олакшање на души: она чудновата нада, која му се и раније по каткад јављала, сад је све више и више озаривала младићеву душу. Кад је споменутог вечера с Бисенијом и инжењером Јовановићем сео на лађу која их је носила по Дунаву, та се нада претворила у неко још реалније осећање, које га је толико заносило да му се силом отимао.

Инжењер Јовановић, који је већ знао колико Сашу и Бисенију занима све што се на Дунав односи, настојао је да њихово путовање буде не само забавно, већ и поучно. Као врло образован, иако иначе мало говорљив човек, он им је описао велике походе цара Трајана против Дачана на доњем Дунаву, говорио им је о улози Дунава у Сеоби народа, а затим у нашој народној историји. Од појединих дела која говоре о Дунаву, нарочито се зауставио на делу немачког генералштабног официра и геодета у пруској војсци, Пирха: „Путовање по Србији”, који је нашом земљом у циљу да је проучи, путовао пре 110 година, а затим на делу другог немачког путописца, Каница, који је у истом циљу путовао нашом

земљом нешто око педесет година после Пирха. Исто су тако била занимљива инжењерова тумачења о дунавској флори и фауни, о бескрајним јатима птица која над Дунавом облећу око делте, о лову на медведе, лисице, вукове, дивље вепрове и јелене, којих и данас има у шумама око Дунава, нарочито на Карпатима.

Лађа је међутим полако одмицала. Лаки ноћни поветарац дувао је у бок и није сметао. Кад су се приближили Панчевачком мосту, наши путници били су изненађени. У ноћи се изгубила његова гломазност, црвене силнице над жљебовима стварале су сасвим чудновате илузије и асоцијације. Кад су се после неколико сати вожње појавиле смедеревске куле, као да се почело отпредати тајанствено клупко историје на овој реци, тако се измешала прошлост и садашњост; визија онога што је било давно постала је све јаснија и сугестивнија.

Кад се Бисенија уморила, повукла се с оцем у кабину. На палуби је остао сам Саша, који се сав предао и својим унутрашњим мислима и осећањима и овом великом говору прошлости и величанственој лепоти реке чијом је средином лађа пловила.

Месећ је шетао целу ноћ. Око њега биле су расејане звезде, које су се тихо и равномерно кретале. У два сата појавила се зора. Сељаци-косачи, који су лађом путовали на косидбу ради своје скромне зараде, ускликнули су, ни тужно, ни радосно: „Зора”... Уистину, за њих је она значила почетак новог дана пуног труда и рада. Саша је међутим био очаран њеном лепотом. Звезде су бледиле и нестајале с неба, као да их је неко једну за другом гасио. Ниједну појаву није хтео изгубити из вида. Кад се појавио Голубац, настало је равних обала, река се пробијала кроз нову зону, планинску, дивну по својој формацији, по зеленом богатству шума, пашњака и ливада. Кад је лађа ушла дубље у Ђердап, изашао јој је у сусрет тајанствени путник, знанац и пријатељ ове воде, планина, голети и урвина, — циновски дух, растегљива и тајанствена, плавичаста и бела ђердапска магла. Повлачећи се од стене ка стени, дижући се и спуштајући се, дух је сваки час замењивао један облик другим. Час је изгледало да се мучи и злопати, да не жели отићи, а час као да је с највећим весељем хитао у посету другим урвинама, другим голетима. Из тамне дубине кланаца с маглом се појавила и кошава. Вода се запенушила. Високи таласи ударали су с десна, с лева о бочеве лађе. И тек кад се појавило сунце, указале су се опет планине и пашњаци окупани свежом јутарњом росом.

У осам часова лађа је приспела до најужег дунавског теснаца који води у Казан. Све до тог места планине су прекривене шумама, ишаране ливадама, културама кукуру-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

за живота. На улазу у теснац два зелена брега иступају један према другоме. Улаз у овај теснац личи на улаз у какав величанствени храм. Отуд су долазили стари римски легионари с потученим и заробљеним Дачанима, отуд су долазили плави Германи, Хуни, Авари, Словени. Ту се спушта и наш у песми опевани Мироч, планина пуна лековитог биља, пребивалиште виле Равијојле, шеталиште Милоша и Марка...

Од Београда до велике окуке што је Дунав прави код Турн Северина, где заокреће на југ, да онда скоро у правој линији пође границом Румуније и Бугарске према Црноме Мору, — једно за другим нижу се на нашој страни, и то најпре на десној: лепо село Вишњица — које се једном ногом налази у београдском атару, — Винча, Гроцка, Смедерево, Костолац, Рам, Велико Градиште, Голубац, Брњица, Добра, Доњи Милановац, Петрово Село, Текија, Кладово..... С леве стране, до румунске границе: Панчево, Ковин. Даље долазе румунска села, као: Безијаш, Стара Молдава, Берзаска, Оградин, Оршава, Турн Северин... Највеће притоке долазе с десне стране: Морава, најсрпскија река, која се рачва по целој нашој земљи, по српском делу, и улива у Дунав иза Смедерева. За њом је по реду дивна Млава, која се улива код Костолца. Њени су извори и зелена корита одушевили у новије време наше сликаре, а тужног песника Ђуру Јакшића инспирисали у толико прекрасних стихова. Код великог Градишта улива се Пек, код Доњег Милановца Поречка река.

С леве стране је најпре Тамиш код Панчева, па Караш код Рама, и Нера с друге стране. Обе долазе из Карпата; Нера у доњем свом току чини границу између наше државе и Румуније.

Сви градови и градићи, сликовито разбацани по обалама Дунава, имају своју историју која скоро увек иде у дубоку старину, сећа на прошла времена, старе културе и цивилизације, које су ишчезле пред навалом нових народа. Стари путеви копном ишли су као и данас од Београда према Гроцкој и Смедереву, скретали према Морави и Пожаревцу, а отуд се опет дизали према Дунаву до Великог Градишта и Голупца. Тек од Текије иде пут опет уз Дунав према Неготину. Трајанов пут, гигантско дело који од Голупца води десном страном Дунава, био је предодређен да надокнади овај мањак. Много векова касније, генијални инжењер Сечениј извео је своју ванредну замисао и с леве стране Дунава изградио добрим делом обале пут који је и данас предмет дивљења.

После ноћи и јутра пуних утисака, нарочито за Сашу који се ни на један час није удаљио с палубе, наши су путници прешли на другу лађу и истим путем кренули натраг. Тек што су кренули и пуном паром

запловили уз огромну реку, угледали су како им у сусрет иде велика немачка лађа. Била је пуна излетника, већином младежи. Младићи и девојке, сви у белим лаким хаљинама, стајали су на пространој палуби и машући капама, марамицама, рукама, певали су веселу немачку ђачку песмицу:

»Wem Gott will rechte Gunst erweisen
Den schickt er in die weite Welt,
Dem wird er seine Wunder weisen
In Berg und Tal und Strom und Feld!....«

Валови су им носили песму која је одјекивала по далеким бреговима. То је све занимало Сашу и Бисенију; али је сад њихова пажња далеко више била устремљена на многобројне рибарске чунчиће који су пловили матицом и на најгорим теснацима одолевали опасностима.

Много више него она весела ђачка песма, ова их је слика испуњавала радошћу, јер су њихове мисли биле закупљене бегунцима, који су пре толико година, вероватно исто овако као и ови скромни рибари, поверили свој живот ђудима Дунава возећи се можда у још слабијим чамцима.

Услед јаког сунца девојчица се на извесно време повукла у салон брода, где се налазио и инжењер Јовановић, који се тамо случајно сусрео с једним својим пословним пријатељем; у разговору с њим брзо му је пролазило време. Кад је тако опет остао сам, Саши је поново изашла пред очи протекла ноћ. Размишљао је о свим тајанственим лепотама које је те ноћи видео, али се исто тако са изванредним задовољством сетио и познанства с једним млађим другом, у ствари дететом.

Око поноћи, док је Саша посматрао мецеј који је тек изашао и сав крвав шетао се сад десно сад лево остављајући око лађе сребрене пруге које су шарале воду као неке реке, — угледао је како један дечачић с рукама у џеповима, лако одевен, сасвим слободно шета по палуби.

— Откуд овај дечак у овако касно доба, запитао се Саша.

И радници, и морнари који нису били за послени, сви су већ легли. Ово дете, међутим, кретало се по мраку, застајкивало, загледало се час према таласима реке, час у далеку даљину која је мамила поглед, а час према небу. Кад год је дечак подизао главу према небу, осветлио би га месец и Саша је могао да види бледолико дечје лице и два црна ока из којих је зрачио прикривени пламен који је горео у младом дечаковом телу.

Склон деци, инстинктивни заштитник дече, — Саша је опоменуо дечака да би било добро кад би пошао на починак. Кад је на то дечак одмахнуо главом, започео је овај необични разговор:

www.unilib.rs Нек' други спавају, — рекао је дечак, — ја никад не спавам кад путујем по Дунаву.

— О, — зачудио се Саша, — зар си ти већ чешће овуда путовао?!...

— Путујем сваке године најмање шест пута, — гласио је одговор. У Голупцу имам ујку, па идем к њему чим имам ферије, или кад је који већи празник. А што да спавам? Зар ноћ није оно што је најлепше на Дунаву. Волим ја да гледам и да овако шетам. То ја увек радим.

— Зар баш увек, — опет је упитао Саша.

— Увек, — гласио је одговор, јер волим природу, особито ноћу. То је најлепше. Ја се и код куће дижем ноћу, па идем у врт и гледам звезде. Отац се смеје, мајка се љути, а ја не могу друкчије. Онда ми се увек чини да сам овде на Дунаву. Кад порастем, мислим да ћу свакако бити капетан. Како иначе да се објасни што овако волим Дунав. Сестрица ми спава. Чим смо дошли, сместио сам је у кабину, и да видите, — сасвим поверљиво и тихо, као да се боји да његове речи не дођу до сестрице, рекао је, — сад спава као топ.....

Из ових неколико речи Саша је много штошта разабрао. Стао је распитивати дечака за Голубац. Сви одговори били су паметни, одавали чудновату развијеност овог детета на кога га је случај намерио. Дознао је тако да је дечак ученик трећег разреда Треће мушке гимназије, да му је отац механичар, да га мама и тата необично воле, сестрица да је млађа од њега и мазна, увек жељна играчака, а он обратно; како му је сам нагласио, играчке га нису занимале; само: мале жељезнице, авиоплани. Главно што га је занимало то су биле књиге. Исто му је тако и учење било необично мило. Била му је јасна сврха свега тога.

— Тим путем, — тумачио је он, — нешто ћу постати, нешто друго, — и ту је кретњом руке показао према радницима који су спавали на голом патосу лађе, — него ови који се овако муче. Извесно је, бићу или капетан, или инжењер.

Разговор о књигама повео се сам по себи.

— Какве књиге читаш и одакле их узимаш, — упитао је Саша.

— Па то вам је невоља, немам откуд да их узимам. У школи нема праве књижице. Али ето, добио сам на поклон две књиге: „Краљичица звездана“, не знам од кога је, и „Кућа на води“ од Жил Верна. Знам их на памет. — И ту је скоро на памет испричао садржај књига, наглашујући нарочито како је краљичица Звездана била лепа и како је њен злочести брат, који јој је отео престо, био кажњен.

Кад је завршио причу, чисто као нехотице бранећи писца приче, додао је: — Тако и треба, јер мора бити правде.

Кад је Саша мало доцније приметио да је дивна месечина, дечак је рекао:

— Ја то не волим. Много је лепше кад је ноћ тамна, кад се виде само сенке. Месец смета. Кад је ноћ онда је све фантастичније...

— Ти си песник, — рекао је Саша.

„Ти си песник, — рекао је Саша“...

— Па написао сам већ неколико песама, па и прича, али само онако за себе, — одговорио је дечак. У то се сетио сестрице и отрчао у кабину да види треба ли јој што, да ли мирно спава.

После извесног времена опет се вратио. Све до зоре кретала се његова мала фигура по палуби. Био је већ сасвим модар од студени кад га је нестало. — Сигурно је опет отишао да обиђе сестрицу, — помислио је Саша, — и поред ње заспао...

Сећање на овај састанак прошле ноћи, и на паметни говор малог дечака, било је Сашин ванредно пријатно. Кад је опет почео посматрати природу, сунце је већ било у зениту. Ништа се није кретало осим лађе. То њено кретање изазивало је струјање у ваздуху, али чим би лађа стала, као из казана покуљала би силна топлота на кров лађе. У шумама је било тихо као и над водом. Само су цврцци, сад с десна, сад с лева певали у хору и на сав глас. Изгледало је као да их сунце и топлота нарочито одушевљавају. Саша је нестрпљиво очекивао да угледа Голубац. Два пута се преварио. Збунила га је сличност земљишта, исти облик планина. То је у самој ствари једна од великих тајни Дунава; кроз ову сличност његов пут добија нешто од ка-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

рактера вечности, постаје бескрајан. Увале, брегови, једни за другим нижу се у бескрајном низу; река, — час разливена, моћна, широка, час стешњена као девојка витког стаса, — тече међу њима тихо носећи своје воде, или ударајући о подземне гребеневе.

Пред очима путника губили су се последњи огранци Мироч планине. Ова планина као да је дисала свом лепотом народне поезије, тако је била привлачна и лепа. Са највишег врха, поносно и сигурно машући чврстим крилима, пут небеса виноу се сури орао, застао, окупао се на сунцу, а онда као по правој путањи полетео у правцу румунске обале.

Једна слика замењивала је другу.

Кад је нестало дивне птице, онда се, као да је сав прекривен златним прахом што га је на њ просипало сунце, на својој усамљеној хриди појавио наш стари средњовековни град Голубац, који је Саша тако жељно изгледао. На једном крају Голубац, а на другом стара, исто тако легендама окружена огромна стена Бабакај, која се издиже из дунавског корита, црна и осамљена стрши на сред воде.

Од дугог гледања и пробдеване ноћи Саша је наједанпут осетио страховити умор. Легао је, иако је сунце пекло свом жестином. Није хтео отићи у кабину да што не пропусти. Хтео је видети долазак ноћи, хтео је видети Рам, Смедериво... Кад се пробудио, већ се полако спуштала ноћ. Око пола седам лађа је пловила између сасвим ниских обала обраслих зеленим дрвећем. Сунце се клонило западу. Према западу и северо-западу по реци се просуло лагано руменило; према истоку, тамо откуд је лађа долазила, превлађивала је љубичаста боја, која се постепено све више згушњавала.

Лађа је секла валове; вода је хујала; сунце само што није пало у воду. Упоредо с ноћу превлађивала је тишина. У великим јатима птице су прелетале преко воде тражећи преноћиште. Дотле сребрна боја воде прелевала се у све новим и новијим тоновима: љубичастим и тамно-плавим.

Као и у целој природи, и на лађи је владао мир. Све бриге и мисли за час су утонуле у слику која је стајала пред очима путника. Сад су и инжењер Јовановић и Бисенија стајали поред Саше. Пловили су поред смедеревских кула, које су полако ишчезавале у ноћној тами. Преко све ове лепоте и Саша и Бисенија били су потпуно душевно спојени. И дечак и девојчица осећали су у једнакој мери и лепоту реке, ноћи и целокупне природе која их је окружавала. Тако овај излет није само одговарао тајним жељама дечаковим да упозна путеве јуначких бегунаца из Римског бунара, већ су заједнички утисци још јаче учврстили пријатељство са Бисенијом.

С новим поверењем, с новом надом сад су очекивали одговор на послато писмо.

ГЛАВА XIX

Тајанствени пилот

Кад год је Саша ишао у Тврђаву, најрадије је одабирао онај пут који води кроз капију поред места где се трамвај број Један зауставља на Калемегдану пре него што пође на свој нови „кружни“ пут. Чинило му се да тако има пред очима преглед целе Тврђаве. Ту изгледа као да се Тврђава раствара, то је најпрегледнији пут, и пут посејан успоменама далеке и ближе прошлости. Ту где стаје трамвај, у светском рату стајала је батерија чија је услуга забележена великим словима у новијој историји Београда; мало даље уздиже се стара Сахат кула, а испод ње гулбе једне несрећене турске девојке, па велика и тајанствена капија пред којом војник чува стражу и брани улаз у овај део Града.

Час се види како ужурбаним кораком прође који официр, час војник, чије тешке, ексерице потковане ципеле стружу по песку. Чим се спусти у главну алеју, — некадашњи ров, који је сад сав прекривен ружама и другим цвећем, које у гроздовима виси са старих зидина и личи на цветне водоскоке, — долази се под саму зграду Војно-географског института.

Ова је зграда увек деловала на дечаккову машту. Привлачила га је и њена архитектура, а осим тога га је занимало све оно што се у тој згради ради. Сашино пријатељевање с инжењером Шчербачовим и инжењером Голубовићем дало му је могућност да упозна и тајну поезију Града, и оних планова и скица који преплављују инжењерске стлове, а којих је било тако много и у канцеларији градских архитеката и у Војно-географском институту, где је дечак такође имао приступа. Био је начисто сам са собом да ће бити војник и тражио је у том позиву оно што је најпривлачније: широку могућност познавања земље. За то га је овај Институт толико привлачио.

После великог излета по Дунаву настао је редован живот, дечак је и даље не престано мислио на храбре бегунце, на мајку, а нарочито на оца чија се слика у дечаковим мислима све више приближавала бегунцима.

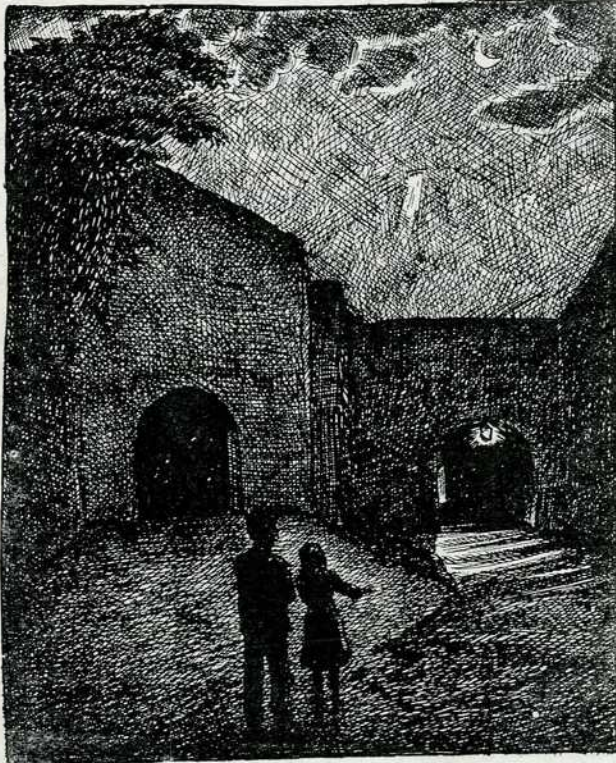
Да га је ко запитало како се то догодило, ни сам не би знао одговорити. То је било неко подсвесно осећање које се по који пут јавља у животу и може бити и сасвим тачно.

Бисенија, која је, како је говорила Марија Фјодоровна, расла „не по дњам, а по часам“, била је све више заузета разним „часовима“. Васпитање њено све је више окупирало госпођу Нилу, и тако су се преко дана ређали часови: немачког и француског језика, музике и спорта; али се мора признати, да је девојчици поред свега тога оста-

јало доста времена и за одмор. У колико није била са пријатељицама, девојчица је време проводила у Шашином друштву. Тако су опет једне вечери заједно пошли у Град и то баш овим путем који је Саша нарочито волео.

Тиха ноћ у Граду звала их је све даље и даље. Као кад птице певају у хору, тако су овде са свих страна певале сенке кула и капија и успомене које су се пресретале. Идући тако све даље дошли су и до Римског бунара, чија је сугестија, нарочито од оног дана кад је Саша у Бунару открио тајанствени запис, била изванредно велика и на девојчици. Око Бунара све је било изванредно тихо. Две капије гледале су једна у другу, дрво над Бунаром сасвим је пригнуло своје грање пуно лишћа над сам Бунар и китило га као нека круна. Горе, високо по небу, расуле су се звезде, а међу њима месец, према коме су се дечје очи све чешће подизале.

— Да ли видиш?! — прекинула је девојчица наједанпут тишину показујући на једну светлу тачку на небу која се кретала међу звездама, али много брже од њих.

„Над старим Римским бунаром угледали су на небу светлу тачку“...

Баш у исти час угледао је ову чудновату светлу тачку и дечак, и баш је он на њу хтео упозорити девојчицу. Обоје су гледали нетремице у правцу њеног кретања. Она је бивала све већа и већа. Наједанпут су сасвим јасно разабрали да је то у ствари авион,

иако је још увек био на великој висини. С часа на час чуо се и лаки звук мотора. Једно време изгледало је као да је светла тачка стала, затим се стала спуштати. Бивала је све већа и већа. Сад су деца јасно разабрала да је непознати пилот упутио свој авион баш над стари Бунар пред којим су они стајали.

Шта је то могло значити?!....

Деца се нису могла удаљити с места. Очи су им биле као приковане за авион. Међутим, он је сад изводио чудновате акробације у ваздуху. Преврнуо се три пута, а онда је опет високо узлетео, и затим је, као онај орао кога је Саша посматрао како лети из Мироча, право као стрела полетео према Малом Калемегдану и Дунаву.

Кад је нестало авиона, деци је изгледало као да су се пробудила из неког сна, толико их је ова слика омађијала, макар да су више пута гледали авионе.

Стигли су кући много касније него обично. Али, иако су обоје били укорени, и Саша и Бисенија били су задовољни што су се те вечери дуже задржали у Граду, јер је сигурно да иначе не би видели авион чије су летење пратили с толиком пажњом, и који их је у тако великој мери заинтересовао.

И дечак и девојчица сневали су те ноћи чудновате снове. Бисенија је била чврсто убеђена да ће се тога дана нешто догодити, зато је нарочито пазила на све што се у кући дешавало, било да је звонио телефон, или кућно звонце. Нарочито је нестрпљиво очекивала писмоношу. Али је међутим и тај дан време одмицало сасвим обично. Изгледало је као да се ништа изванредно неће десити. Тако је већ дошло време и послепослепневном чају. Разочарано Бисенијино лице најбоље је показивало шта је девојчица осећала. Флегматично је мајци додавала шољице с чајем и млеком чисто љутећи се на оно велико узбуђење које је и њу и Сашу синоћ, док су гледали авион, заокупило. Саша, који је седео до инжењера Јовановића, баш је хтео устати да нешто дохвати, кад је наједанпут зазвонио телефон.

Ништа није било обичније него да звони телефон, нарочито у кући инжењера Јовановића, који је имао толико пословних и других пријатеља. Телефону је пришао сам инжењер.

— Како, — запитао је, — Саша у Војну болницу?!

На ове речи прекинуо се разговор, деца су се погледала. Завршавајући разговор и остављајући слушалицу, зачуђен и узнемирен, рекао је инжењер Јовановић:

— Саша, морамо хитно у Војну болницу. Тебе и Марију Фјодоровну тражи један рањеник који је синоћ долетео авионом из Русије.

Д-р Марија Илић-Агајов
(Наставиће се)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Слике из београдског робовања 1914—1918

И Г Р А Ђ А Н С Т В О

(5)

Не важи за волове

Нека наша сељанка из најближе околине Београда добила је лично од фелдмаршала Макензена наредбу да јој се остатак куће и кућишта поштеди.

Али једнога дана дође нека војничина са неком другом наредбом и одведе јој и последњег вола.

На жалбу сељанке, командант места позове војника и подносећи му наредбу Макензена упита је ли писмен.

„Јесам, господин лајтнант”.

„А јеси ли прочитао ову наредбу?” пита даље официр.

„Нисам, госп. лајтнант”.

„Зашто?”

„Зато што ми је требао во, господин лајтнант”. Официр тада прочита још једном наредбу Макензена, и рече жени да може ићи.

Она понизно упита, зар јој ни он не може помоћи.

„Не могу” рече официр, „јер та наредба не важи за вола”.

Баба се покори сили, али излазећи рече: „Е, ђаво ми је крив, кад дођо да од вола тражим заштите”.

Лепа Хелен

Наша једна госпођица носи дивне кризантеме. Њој у сусрет ишла су три официра, два грчка и један аустриски, нешто су говорили. Гледајући је, један се грчки официр издвоји, приђе јој сасвим близо и поздравља је речима:

„Лепа Хелен, ја могу добити један цвет?”

Девојка се хитро уклони и рече:

„Пардон, ја сам Српкиња, господине.

Веронаука у окупираној Србији

Једној дугогодишњој српској учитељици буде постављена за управитељицу школе у Жаркову некаква Јеврејка из Босне. Колико је мука, колико је увреда и понижења претрпела ова Српкиња! Достављана је власти ма за најмању ситницу, те је увек морала бити спремна на све што је најгоре. По највећој зими морала је ићи на Бањицу код школског комесара на саслушања.

Једнога дана донете су из Окр. команде књиге веронауке за српске школе, које су штампане пре рата, наравно ћирилицом. Два месеца чекало се за наређење о раду. За то време, учитељица је поучавала децу ћирилицом, да би их спремила за учење књиге коју су добили.

Јеврејка да побесни, јер она није дозволила да се учи ћирилица. После неколико дана добије учитељица заповест да се не сме „пачати” у делокруг права управитељице. Такође јој се забранило да предаје деци веронауку из добивених књига, јер су рђаво и незналачки написане. У тој се књизи вели да су Господина Христа разапели Јевреји, а то није истина.

„Црквена историја каже да су га разапели Римљани.”

Књига је конфискована, а Веронаука као наставни предмет избачен из школе за ту школску годину.

Ето, тако је поштована вера у запоседнутој Србији. И не стиде се.

„Београд добија и бутер”

Тако су донеле Београдске новине, кад се писало о исхрани грађанства. А ево једне слике:

Даје се масло. Одем и ја. Дете ми жељно свега. Истина само по 100 грама, али за наша пресушена црева и то је нешто. Маст одавно нисмо добили, па бисмо се сви од реда могли причестити. Одем.

Званичница млекаре, гледајући негде на другу страну, пружи руку за *листу*. Ја јој дадох, и већ спремих руку да примим бутер, а она ми тресну легитимацију и рече да не могу добити, јер сам већ једанпут примила.

Уверавам је да нисам примила не памтим откад, али ми она хладно рече:

„Нисте ваљда ћорави, ту је записано”.

Погледах и ја. Истина, примила сам 5 *августа 1916 год.* а ја опет дошла да примим 15 *јуна 1917 год.*

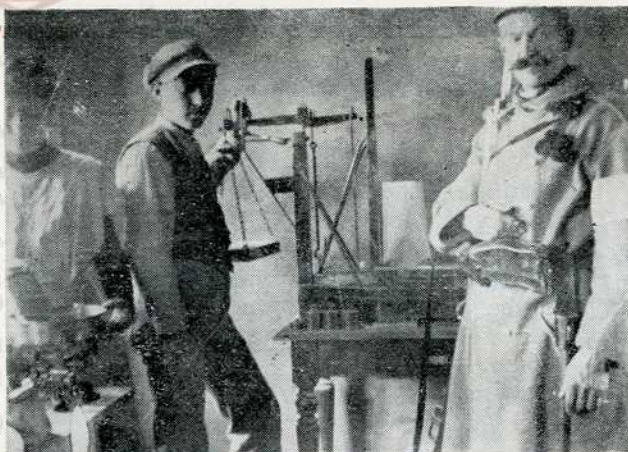
Воде они рачуна о нама; не ваља тако често јести бутер.

Како изгледају наши редови за брашно

Борба за хлеб достигла је врхунац. Од пола ноћи Београд је на ногама. Неко за брашно, неко за хлеб. Редови од више стотина бедног, неиспаваног и гладног становништва лелујају се кроз Београд као црне сенке.

Како је дуга и тешка ноћ у тим редовима; па ипак стајати се мора, ко нема никога да на други начин набави брашно. У дворишту основне школе на Савинцу, око једанаест часова ноћу, већ је постао доста дуг ред. Шта? Зар тај свет неће ићи кућама! Неће се ваљда ноћас брашно давати!

Жалосна слика. Не, то је врло слаб израз за ову живу беду. Згурене старице које су обухватиле мршавим рукама колена, на која су наслонила главу, па дремају. Жене наслонене једна на другу или уза зид, дремају

Једна сцена из окупације: у „реону“ 1916 г. — мерење брашна

и пазе да им се ко не увуче у ред. Девојчице завијене у мараме, у ритаме, полегле на голе влажне цигле или у саму прашину дворишта, па слатко спавају. Али није све ту тако мирно. Из разних редова и кућа скупила је беда овде старо и младо, благо и пргаво. Раме уз раме чекају господу из реона, да их позову за брашно. „Па што не чека дан, него се тако мучи овај јадни свет?“ питаћете. Зато, што већ време купонима истиче, а никако да се дође на ред, не разуме то онај који није стајао. Брашно нестане некад још око девет часова пре подне, и онда хајде кући, па сутра опет у ред, и тако по неколико дана. Зато се мученици решили на ову жртву. Вечера се, па се познаници и сусетке скупљају и око девет увече увлаче у продавнице. Тамо се преноћи, и онда се пре дође на ред.

О, колико се њих јадника није више ни дизало из постеље после какве хладне ноћи проведене овако под ведрим небом. Стража обилази све спаваче и свакога осветли електричном лампом. Падају ту гадни вицеви и увреде са њихове стране, али се робље чини невешто. Но, дође и томе крај, јер и самим општинарима се учини да је ово жалосна слика о њиховом старању за грађанство. Дакле, издата је најстрожија наредба редарству да растерује гомиле и спаваче. Жене се почеше крити по оближњим капијама, ходницима, нужницима и по рупчагама.

Али, кад као вихор упадну бесни хусари на коњима, онда камцијом растерују грешни свет. Преплашена кћи једне учитељице, да би избегла ударац, изгуби нанулицу, и као без душе дојури кући, и паде бунцајући у тешку грозницу. Те зиме и умре.

Страшна, очајна је наша борба за кору хлеба, а још страшнија са дивљом хордом која не зна за милост.

За пет недеља три премештаја по највећој зими

Казала сам већ да је наставница глухо-неме деце г-ђа Х. због имена Југослава, које

је њен синчић дао на крштењу 1913 г. једној девојчици, записана као члан породице која се бави бунтовним идејама. Због тога је отерана на рад у Војну плетару.

На њену молбу, а заузимањем председника општине В. Вељковића, бив. министра, и г. Жике Перића, проф. универзитета, „Волфарт“ је поново отворио Завод где је она постављена са 1 круном на дан без хране.

Њене праве муке почеле су кад је испродавала и последњу стварчицу од вредности, купујући брашно. Осам месеци гладна, посрћући од Чубуре до Завода у Богојављенској улици, чекала је побољшање плате, а кад је једнога дана потражила да је разреши дужности да може зарађивати на другој страни, онда је као бунтовник на предлог д-р Лохара и г-ђе Милер, инспекторке Дома, позвана у Гувернман. Госп. Хер, школски инспектор за целу окупирану област, фино је опоменуо наставницу, да мора дати доказа о својој „лојалности“ грађанина и чиновника *новој стањи*, а да ће се „плате“ већ временом побољшати.

Прочитао је имена неких који су драговољно уписали њихов ратни зајам, и тражио да то и сама учини.

„Ја немам ни за хлеб“ рече одважно Српкиња. „Али буквално гладујемо, господине. Како могу уписати ратни зајам? Моја је прва дужност да породицу спасавам од пропасти“.

„Но онда идите у село па једите“ наједном рече овај углађени господин.

У завод глухо-немих буде доведена друга са мирнодопском платом и грешна Српкиња буде постављена за учитељицу основне школе у Реснику. Свако јутро морала је да се јавља Жандармерији јер је жигосана као: *Непоуздана*. За пет недеља премештана је у Ресник, Пиносаву и Жарково. Њен мали син морао је пешке, преко Кошутњака и Топчидера, ићи у гимназију.

На обали Саве

Интернирања се врше у великом стилу. Данас су протерани кроз Београд прота Харитон Поповић из Лазареваца и учитељ Ракић из Барошевца. *Руке су им везане истим ланцем као зликовцима*.

На води се љушка црни дубоки шлеп, који чека интернирце. Интернирају се сви одреда: од дечака до изнемоглих стараца. Ту су уплакане мајке, жене, сестре и деца. Донели су својима мало хране и топлог одеа, јер они терају, како се ко затекао. Редари одржавају ред бајонетима и грубим увредљивим речима. Пазе да се когод не би примакао ограда шлепа.

Једна мајка склопљених руку моли да сину дода топао капут, „го је, пропашће“.

„Сад не слобод, идиш натраг!“ и она јадна враћа се као премлаћена. Друга жена

држи девојчицу за руку, а она се отима и

www.b.rs

„Мамо, ено татин рукав, ја га лепо видим. Погледај, ено маше ми руком”.

Све скамењено, забрањено је плакати, па ипак, отме се по који јецај који душу пара. То је одговор онима са брода који машу рукама.

Наједном дојурише хусари о почеше растеривати свет. Одмах за њим жандарми са бајонетима дотераше 10—15 угледних Београђана и, збијене једно уз друго, уведоше у брод.

То су све највиђенији наши грађани који су осуђени на тешку тамницу. Међу њима је био и бив. нар. посл. Светозар Станишић, који је осуђен на 4 и по године тешке тамнице.

Примила милостињу

Уморно опуштених руку и главе, ишла је млада жена, као да је на себи носила бол и патње целог Београда. Станује на Чубури, а ради код Калемегдана у Војној плетари. Црна сиромашна хаљина повећава њен малаксали и несрећни изглед.

Ни хелера у џепу, а посрће, и свест јој мркне. Боже, да ли је ово последњи њен час! Да је само до куће да стигне. Али како? Усијани асфалт као да је привлачи и најрађе би села па можда и заспала.

Ишла је као аутомат. Наједном оживе у њој нада. Ето, ту у хладу поред врата бивше цвећарнице Трегер, стоји и данас онај српски инвалид. Рећи ће му истину, потражиће за трамвај, јер осећа да ће пасти. Вратиће му дупло.

И она журно прилази. Човек мислећи да му она носи милостињу, салутира и рече: „хвала госпођо”. Жена стаде збуњено и пред очима јој почеше играти зелени колотови. Ухвати се за довратак, и само рече: „Опрости, брате, немам ни хелера”.

„Србин разумеде. Видећи да јој је зло, рече, пружајући као да прима милостињу: Покорно молим узмите на зајам, па седите на трамвај. Вратићете”.

Жена немаде куд. Прими новац дрхћући од узбуђења и пође, а он је благодарио, као да је милостињу примио.

Жене вуку пољску кујну 1916 године

Да ли је ово обест војних или цивилних власти, или и једних и других, не знам, али треба да буде забележено, за сва времена, да се зна шта је Београд подносио под окупацијом.

У затвору зграде Зделарове гимназије увек је пуно жена и девојака, и то из бољих кућа. Зашто су затворене. Каквом кривицом?

Ако је кривица гладноме да тражи хлеба, онда су све криве.

Ту су жене које су враћене из околине Београда, јер су пошле у села да траже брашна. Ту су и оне које су „прешверцовале” лонче масти, који килограм пасуља, или комадић сланине. Најзад, највећи је број оних, „које се не покоравају наредби,” него устају после пола ноћи и, кријући се по капијама и у сенци дрвета, хитају да што пре уђу у ред за намирнице.

Има их које леже, јер нису имале да плате новчану казну, због воде, осветљења, пореза, увреде члановима редарства, итд. Оне се спроводе у главну полицију. Ове последње, ако су сиромашне, морају и да кулуче.

Други је дан нашега Васкрса, али за безбожнике то ништа не значи.

Улицкани цугсфирер сишао је у сутерен и гледа, шацује једну по једну, и прстом позива да изађу. За последњу казао је немачки своје колеги: „Но, ова може повући и целу локомотиву”.

Збуњене жене погледају се „али следују позиву”. *Тога дана после подне, Београђани су могли видети како шест жена по хладној лавици, бедно одевене и модре од зиме, вуку тешку пољску кујну, док спроводник достојанствено корача.*

Тражим адресу

Откад је настало велико интернирање, могла се свакога дана видети гомила света пред Видмановом полицијом.

Једна сељанка енергично се гура кроз гомилу, и дође баш до самога улаза. Тада се згури, па бојажљиво приђе једном редару и повуче га за рукав. Није она још ни спустила руку, а пуче шамар да све препаде. Једна жена отскочи и нађе се на сред улице. Ту се судари са мнош. Ја све разумедох, и дадох јој знак да пође за мнош. Упитах је, шта тражи у полицији и што не чека на ред, а она рече:

„Ја 'итам, знаш, чак сам од Лазаревца, па велим часом да упитам, па да идем, да им не сметам.”

„Тела сам, ето, да ме пусти код главног господина, јер наш „лајтнант” ми казао, да он зна где су ми дете „илтерирани”, па реко' да потражим адресу, да му пошљем, велим, мало трошка. Био, сестро, на кулуку, а ови га вод' задржали, те 10 дана нисам ништа чула о њему. Не марим, нека иде са својим друштвом, само нека ми кажу где ми је дете, да ми не скапа од глади.”

„Слушај, снашо”, рекох јој полако, „ти то сад не можеш ни чекати ни тражити. Иди, ти, благо мени, кући, па чувај кућу и другу децу, а син ће ти се сам јавити. Послушај ме па иди, јер ови имају обичај да и жене терају преко”. Она се трже па озбиљно рече: „Идем, право велиш, вала ти од неба до земље”. „А Цвеју Бог нека ми чува!”

Једномишљеници

5-VIII-1917 високо над Београдом летео је некакав авион. Застала сам у гомили која га посматра, али нас редари убрзо растурише.

Са балкона куће пок. Јована Ристића, посматрају официри догледом и нешто, не баш ведро лица, објашњавају један другом. Једна враголаста лепа госпођица упита у пролазу неког њиховог официра, који је такође застао у посматрању.

„Шта ви мислите, господине, је ли ово немачки или аустриски авион?”

Официр се окрете, па кад је видео како је лепа, насмеја се, па је упита:

„А шта ви мислите, лепа госпођице?”

„Ја... Отеже изненађено девојка. Не смем да кажем”.

„Но, реците слободно”, куражи је официр.

„Ја, право да вам кажем, мислим, да је ваш или немачки, не би нам забранили да га гледамо”.

Официр се примаче и тихо рече:

„Истог смо мишљења” и оде журно не осврћући се.

Аустриска инквизиција

Муж, као војни обвезник, је ван земље, а код куће је остала болесна жена да се брине о целој породици. Тридесет круна цео је месечни приход. Туђ рад салама је, да би само хлеба имала, па ни њега нема увек. Стара мајка паде у постељу, и подлеже, жељна свега. Два дана је лежала мртва, а кћи трчи по Општини тражи помоћ, или бар бесплатан сандук. Ништа не доби, јер нема *сиромашко уверење*.

Кућевласник сажали се и рече: „Знате шта, госпођо. Ја немам да вам дам новаца, али ако хоћете, ја ћу покварити моју шупу. Жена прими понуду са благодарношћу; и заиста, сандук начинише од старих дасака, а кћи је својом руком обојила ружне даске.

У исто време боловала су јој и деца. Кад се вратила са мајчиног погребца, затече дете мртво. Опет трчање и мољакање. Лекар је наредио да се дете одмах носи у гробљанску капелу, јер је зараза. Добила је сандук.

Несрећна мати брзо је спремила свога синчића, али је сандучић био кратак, те му ножице мало остадоше напољу.

Санитарни редар, Мађар, нареди јадној уплаканој мајци, да „спакује” дете како зна. Она га сирота помаче мало, али то није ништа помогло. Тада је наступио моменат, који се не да ни описати ни схватити, па ни веровати: Грозни човек зграби детенце за хладне и круте ножице, и стаде их силом савијати, да је све љуцало. Несрећна мати покри лице рукама и горко зајеца, али је нечовек трже грубим гласом:

Г-ђа Даринка Босић на принудном раду у војној плетари за време окупације

„Но, шта је, куку леле, хоћу ли ја намештати ваше дете? Помозите ми овамо, то се мора затворити.”

И сандук се заиста затвори, али преко скрханих колена; а у јецају ове несрећне мајке могле су се разабрати речи: „Сине, опрости мами!”

Наше снабдевање

Наши господари извукли су из Србије све што се је могло појести. Годинама не виђамо јагњад ни прасад, а о дебелим свињама нема ни говора. Све су покупили па су чак при претресима одузимали од народа сваки лончић масти. Ко је имао новаца још је могао кришом и набавити, а остали месецима посте. Зато и јесте данас читава завера. Шапат иде од уста до уста: Сутра ће се на Цветном тргу давати маст, и то по 1/2 кг. на породицу.

Пре зоре дигао се свет да што пре дође на ред, али се идући пијаци крије по угловима, капијама; леже и пуза у сенци кућа и дрвећа. Пијаца је под јаком стражом, ред не сме да се формира пре 5 сати. Али испод сваке тезге и бурета, иза сваког заклона, дрхти по које несрећно београдско дете или жена, неиспавани и сатрвени страхом да не буду ухваћени. Време је, редови се образовали на више места. Ево донесоше 2 бурета масти. Сад се чека комисија да прегледа и премери. Отпоче најзад давање, али само замало, јер дође наређење да се опет чека Неко.

Орахово лишће

У кућу господина Х. доселио се хусарски официр са породицом. Служи се целом кућом као својом, јер домаћини су ван земље. Реткости, као: пиротске и персиске ћилиме, сребро, кристал, уметничке слике и остало, често преноси преко, ради — успомене.

На сред дивна дворишта велики орах, и господин официр наредио да се отресе. Два пуна цака такође је однето, преко. Никома ни ораха, па ни оној дечици што вире кроз плот и моле:

„Господине, дајте нам бар по једну купу, да се играмо”.

У његовом првом суседству станује једна сирота жена чије је дете рахитично. По савету лекара треба да га посведневно купа у ораховом лишћу.

Кад је видела да се млате ораси, и да је двориште пуно лишћа, узме цак и оде на капију. Кад је војник чуо шта жена тражи саопшти своје капетану, а он, не окрећући се, рече да отера жену.

Уздишући жена је отишла да тражи по Београду орахово лишће, а већ сутрадан је лишће из ове куће изнето колима.

Задовољна је

Траже се болничарке за њихове болнице. У изгледу је леп безбрижан живот. Поред хране, добија се нарочита повластица за намирнице. Траже се само *строго поверљива* лица са знањем немачког или мађарског језика. Неко је препоручио г-ђу Н., која је оптерећена ситном децом, а говори немачки. Кад је видела да се то тиче неге њихових официра и да се тражи строга поверљивост она се скромно захвали и рече, да сада има доста рада и да јој је незгодно напуштати посао.

„Но, а шта тако радите, да вам је жао да напустите посао?” пита је капетан.

„Перем заробљеничко рубље”, одговори жена чисто поносно. — „Марш! командова официр. Сутра имаш опрати 5 соба у болници”.

Жена је казну издржала, али је ипак задовољнија но да је морала неговати оне који су јој хранитеља убили.

Зар је и ово култура

Ево како су обележили Аустро-Мађари свој долазак у Кнежевац до Београда.

Културно је заиста што су одмах почели подизати хигијенске објекте за своју употребу, али је варварски чиме су украсили једну од тих прљавих зграда.

Узели су црквени барјак који се носи о сеоској заветини, оскрнавили и бацили, а крст са њега истакли на нужнику.

Брана Босић, син г-ђе Даринке Босић, као гимназист за време окупације

Мали „новинарчићи” продали своју робу, па дошли да замене своје мајке и сестре, али редар кундаком и ударцима одржава ред. Они чекају. Краљ Милановом улицом дојури на коњу командир жандармерије и презриво погледа по бедној гомили. Дојаха баш поред самих редова тако да се свет почео повлачити уза зид. Кад спази да „новинарчићи” стоје ван реда, са својим празним мушемама и блоковима, окрете коња. Деца понизно и са страхом скидоше своје капице. Али кроз ваздух звизну корбач, и поче падати по малишанима. Деца инстинктивно полегоше, увијајући се и кријући главе дебелим блоковима, а командир је бесно викао: „Ви гамени српски, свуда сте ви, да не може човек проћи мирно од вас! У хапс, у хапс, лопови! Мајке и сестре плакале су за њима, а они, шћућурени један поред другог, зазирући од удараца, пођоше испред стражара.

Командир се тада окрете „шефу продавнице” и рече: „Та маст има се сместа послати једно буре за болницу а друго за жандармериску менажу”.

А народ, — уморан, измучен, неиспаван и изударан, — заталаса се лагано, и са стегнутим песницама разиђе се кућама.

Побожна и добра Српкиња баба-Ружа (нисам дознала презиме) украде крст, а друга сељанка, њена добра кона, опрала је барјак и дала да се освети.

Баба-Ружа је везана дотерана заједно са својом другом у Београд, зато што је усред месне команде казала:

„Вала, господине, упамтите, кад кришћанска војска овако ради, знај да јој је пред главу”. Правдали су се да су то учинили муслимани.

Хоће да му свира

Два три грађанина и једног Циганина спроводе за интернирање. У сусрет им дођоше два „музиканта”, па кад видеше колегу, замолише спроводника да се поздраве и опросте од друга. Допустише им.

Руковаше се и ижљубише, а кад пођоше, један у знак захвалности рече:

„Збогом вам, господини жандари и фала.

Па зовите нас да вам свирамо док сте још у Београду” клања се Цига и скида капу до земље.

Улаз је строго забрањен

Фирма Васић и Симић остала је без одбране. Два су члана у рату а трећи је умро од тифуса. Кад је госпођа видела да целој радњи прети опасност да буде разнесена, она се обрати за помоћ окупаторским властима, и затражи заштиту. И добила је: *Радња је одмах затворена и зајечаћена. Врата су била снабдевена и објавом, да је улаз стројо забрањен.*

Госпођа, умирена што је бар толико успела да заштити радњу, више није ни силазила доле да је обилази.

Али једнога дана спазила је пред радњом три натоварена аутомобила са разном платнарском робом. Није могла својим очима да верује; зар се може красти роба из радње, у коју је улаз *стројо забрањен*? Па ипак, поштују они своје наредбе, јер је печат остао неповређен. Улична врата недирнута. Роба је изнесена на врата из дворишта, која су такође била затворена тешким гвозденим полулама, које су „јунаци” лако уклонили.

Војвођанске песме које су преносили и ветар и врапци па их београдска деца кришом певала

Ао, Швабо, је л' ти много жао
Што ти није Виљем царовао?
Краљу Петре, ти сада нареди
Град Београд да буде у среди.

Пишу момци засталој девојци:
„Удаји се, матора девојко,
„И ми смо се овде поженили.
„Три године лако свадбујемо
„И толико како ратујемо.

„Три смо топа за кума узели,
„Старог свата, из топа граната,
„А девера мека леворвера,
„Чутурице, наше свастичице,
„А девојка — пушка ратоборка.

Ој Швабице, жалосна ти мајка
Кад ти мораш бити Србијанка.

Краља Карла везали у ланци,
а Зиту му грле Србијанци.

Краљу Карло, жалосна ти Зита,
Што ратујеш кад ти немаш жита.

Дошло писмо од Зите,
Да стрељају комите:
„Који Србин буде веран
„Неће бити стрељан — шалај”.

Сини муњо да нађем уларе,
Да повежем Швабе и Мађаре.

Наш натарош и наш кнез
Издали су заповест,
Да се брашно мање даје
Рат ће још да траје — шалај.

Залуд, Швабо, твоји „томобили”
Кад су Срби Варадин узели.
Узалуд ти твоји „ареплани”
Кад Србију сва Европа брани.
Залуд, Швабо, твоји митраљеви
Кад ти војска у калузи лежи.

Озго туче Русија, а одоздо Србија.
А са чела Црна Гора,
Српско бити мора — шалај!

Фрушка-Горо, мирисаво цвеће,
По теби ће краљ Петар да шеће.

Краљу Петре, живио ти Ђорђе,
Пуштај војску да нам у Срем дође.
Србијанци, дођ'те до Паланке,
Да видимо ваше Србијанке.

Дошло писмо од Краља,
Све војнике поздравља;
Све војнике по једаред
Принца Павла дваред — шалај!.....

Даринка Ћосић

(Крај)

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Портрети београдских уметника

VIII

Графичар Љубомир Ивановић

Као што има људи којима су потребне читаве књиге да изразе неку мисао и људи којима је довољан ограничен простор малог

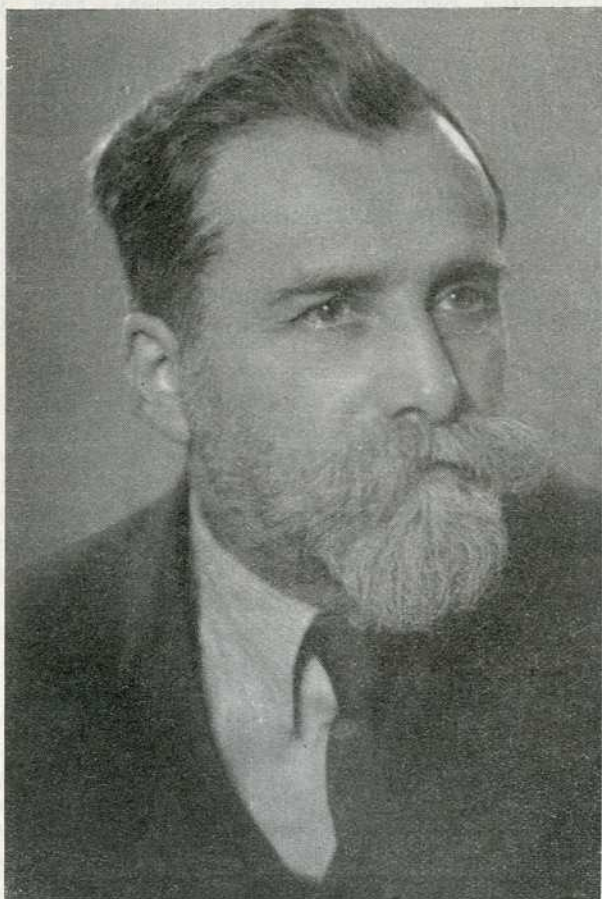
чланка да ту исту мисао изразе исто тако добро, или — као што има песника којима је потребна читава поема да изразе неку емоцију која их је окупирала и песника којима је довољан један мали сонет да ту исту емоцију изразе исто тако добро и исто тако интензивно, — исто тако има и сликара који ће своју импресију која их је окупирала изразити са неколико потеза оловке на комадићу папира исто тако верно и снажно као и неки други сликар који ће у ту исту сврху употребити све своје знање, сав свој таленат и најсавршеније сликарско средство — уљене боје.

Дакако да горња сентенца у свим наведеним случајевима претпоставља таленат исте потенције.

Оно што је у поезији сонет, то је у сликарству цртеж; а то је: на најлапидарнији начин изразити у потпуности дану окупацију. Али, наравно, да из тога не следује, као што се то често неспретно и без размишљања интерпретира, да је највиша уметност — изражавање са што мање средстава. Кад би се то становиште прихватило, то би нас нужно морало одвести у апсурд, да је највиша уметност: нацртати пловку у једном потезу. Минималнија средства него што је: извести целу слику у једном потезу, заиста је немогуће и замислити.

Дакле, ствари се не могу ни тако постављати, ни тако лакоумно уопштавати. Уметност се манифестује у најразличитијим и бескрајним видовима и најразличитијим путевима. Па кад се уважи речено, и још много, много тога што није речено, онда остаје ипак као једино реално мерило емоционална вредност дела као таквог.

Техника, којом је неко уметничко дело рађено, не може имати већи значај од језика у којем је нека мисао изречена. Кога интересује, на пр. да ли је нека мисао изречена или неко дело написано на француском, енглеском или нашем језику? Оно што нас интересује, то је оно есенцијелно, вечно и недостиживо што зрачи из данога дела као еманација највиших општечовечанских духовних вредности.

Портре г. Љубомира Ивановића и његов први публиковани потпис левом руком

Не само да је неважан језик на којем је неко дело написано, него је исто тако неважна и материја из које је дело састављено; била та материја глина у рукама вајара, боја или оловка у рукама сликара, звук у глави музичара или речи под пером писца. Али да се не губимо у стварима које немају директне везе с предметом о коме је говор.

А говор је о Љубомиру Ивановићу, творцу наше модерне уметничке графике. Кажем уметничке, зато јер се последњих година код нас, особито под фирмом опреме и илустрације књиге, пласирало толико ступидности које немају и не могу имати никакве везе с уметношћу.

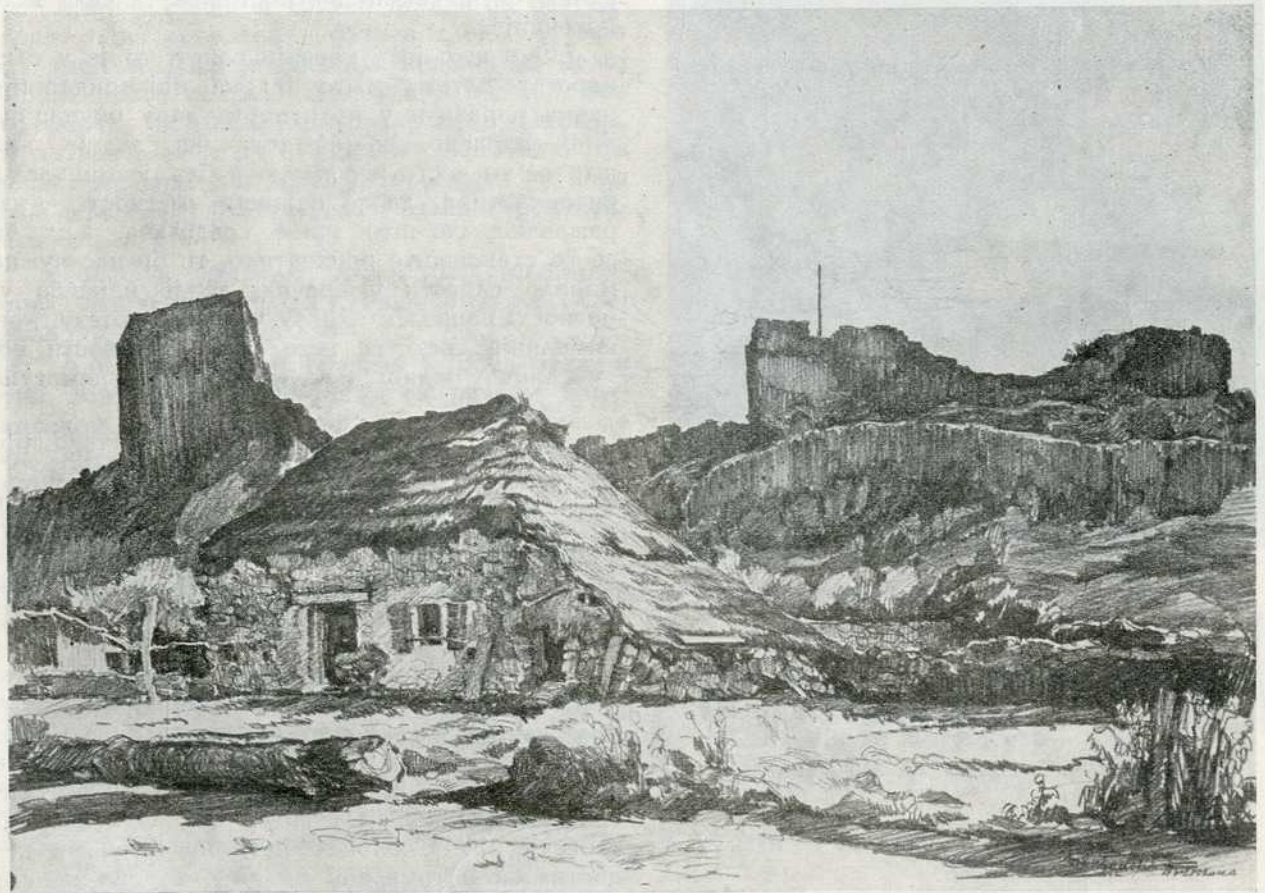
Љуба Ивановић је своје цртеже почео да ради још пре неких тридесет година, кад је у овој уској балканској средини без икаквих уметничких традиција, (у европском смислу), — у којој се цела уметност сводила на живописне славске слике и по неки портре виђенијих људи, — кад је у тој средини, свакако, било веома тешко извојевати признање и уважање цртежу — „голим линијама и сенкама на комадићу папира.“

Али, дугим и истрајним пионирским радом, Љуба Ивановић је графици не само извојевао „право грађанства“, него је шта више у тој истој средини успео да постане један од најпопуларнијих сликара. Јер ако се за мерило популарности неког уметника узме број

репродукција његових дела разасутих на једном извесном територију, (а то је свакако једно реално мерило), онда је сигурно да би при таквој класификацији Љуба Ивановић данас код нас стајао на првом месту.

Неоспорно је да дела ни једног нашег уметника нису толико репродукована колико су Ивановићева. Ако се овде апстрахује пет Ивановићевих албума, који су по природи саме ствари остали у доста ограниченом кругу поштовалаца његове уметности, — остају стотине и стотине хиљада репродукција његових цртежа, које су зашле и у најдубље народне слојеве; у сеоске собе, кујне, каване, дућане, читаонице, школе, вајате, колибе и уџерице од Триглава до Струмице и од Марибора до Битоља, негде више а негде мање — у облику „Политикиних“ календара.

Ако се уважи да та редакција већ неколико година репродукује Ивановићева дела у том облику годишње у око 150.000 примерака, па ако се и апстрахују оне безбројне пригодне репродукције његових дела у том и у другим листовима — број Ивановићевих репродукција треба рачунати у милионским цифрама. А неоспорно је и то, да не може бити погоднијег начина да се неко уметничко дело растури и до најмањих села, и до најзабаченијих планинских кућица, као и то, да су Ивановићеве репродукције на тај начин допрле чак и онамо где није допрла још ни

Љуба Ивановић: Никшић — Цртеж из 1932 г. — Својина Народног музеја у Барселони

једна репродукција ни једног нашег (ни страног) уметника.

Овде још треба додати да ни један наш уметник (осим Мештровића) није до сада успео да објави пет албума својих репродукција, као што је то успео Љуба Ивановић. Исто је тако мален број наших уметника чија се оригинална дела налазе у већем броју (од Ивановићевих) у разним нашим и страним, приприватним и јавним колекцијама.

То су квантитативни успеси Ивановићевог тридесетогодишњег рада оловком. А да ни квалитативни не заостају за овима, — о томе ће још бити говора.

А све те успехе Ивановић није постигао ничим другим до својим делима, у које већ педесет година (још од детињства) улаже сву своју велику сликарску савесност и не мањи таленат.

Тражећи првих десет година свог самосталног стваралачког сликарског деловања свој пут и нашавши га, он је даљњих тридесет година стално и неуморно настојао да га што боље трасира, да би по њему што сигурније ходио. Осетивши да његовим сликарским надахнућима и његовој руци највише одговара мекана оловка, да ће се њоме моћи најбоље да изрази, он је напустио једном заувек боје, а од блока и оловке се није одвајао, ево већ тридесет година.

Не тежећи на том путу ни за каквим јефтиним ефектима, не базирајући се ни на какве правце и теорије, а, као сваки добар и савестан мајстор, продубљујући свој занат до максимума његових финеса, он је својим способностима налазио увек нове и нове могућности изражаја, и довео га до савршенства које задивљује и до технике „која временом постаје нека врста општег мерила“ (Сава Поповић у „Српском књижевном гласнику“, од 1-II-1940).

Ивановићева се техника пре свега састоји у хармоничном распореду сенка и светлости. Контуре, како сликаних објеката у првом плану и њихових детаља, тако и објеката у другом плану, он не оивичава оштрим потезима, линијама, — и на тај начин му успева да из својих цртежа елиминира ону крутост која се тако често виђа и у добрим цртежима. Контуре цртаних предмета на његовим цртежима се губе и нестају у тонским градацијама, у читавој скали сенки и светла, црног и белог. Радећи тако већ три деценије, Ивановићу је успело да изгради свој строго лични стил у којем је меканој оловци, сачувао онај њен фини сатенски тон, који делује као пастел и који његовим делима даје сочност уљаних композиција.

По цртачким и тонским финесама, композицији и прецизности детаља његови цртежи претстављају права ремек-дела графичке уметности, из којих се осећа дах природе. Иако ради једнобојном оловком, његови црно-бели сатенски тонови изазивају импресију ко-

лорита, дочаравају илузију боја. Баш услед таквог третмана, како је то приметио и г. Богдан Поповић у предговору Ивановићевој мапи „Цртежи — Југословенски предели“, Ивановићу успева да да пуну илузију „ткива, материје ствари — камен, дрво, зид, цреп, лист, који се налазе у светлости или у сенци.“

Све у свему: Ивановићева техника одаје првокласног мајстора, који је, поседујући велики таленат, зашао у најдубље, најскривеније и најтананије финесе свог заната, који се с њим потпуно саживео и који своја дела ради „како се код нас није никад радило и како се нигде боље не ради“ (Богдан Поповић, у већ цитираном предговору).

То исто тврди и: Пјер Крижачић: „То су цртежи који својом виртуозном играм сенке и светлости, цртачким и тонским финесама претстављају најбоље, што смо у тој техници видели.“¹⁾ — Милан Предић: „Ивановић је савршен графичар који је сам себи одредио границе, али у њима отишао до завидног степена савршенства, на коме су ретки претставници и великих народа.“²⁾ — Сретен Стојановић: „Ивановић се упушта у стварања оловком која су равна највећим сликарским композицијама.“³⁾ — Сениша Пауновић: „Оно што је Љубомир Ивановић дао у својој уметности само оловком мало је који други анш сликар постигао са свим другим сликарским средствима. Оловка Љубомира Ивановића заменила је сјајно и боје и кичицу и све друго чиме се у сликарству постижу високи уметнички циљеви. Усто он је унео у своју уметност и једну необичну љубав за своју земљу и зато више но код једног нашег сликара у његовим радовима живи наша земља са свим својим занимљивостима и лепотама.“⁴⁾ ...итд. А Михајло Петров мисли да су Ивановићева дела „неоспорно најлепши и најлирскији прикази нашег пејсажа, што их је југословенско сликарство у овој области стекло до данас.“⁵⁾

Кад год сам посматрао цртеже Љубе Ивановића, за мене је увек био проблем: како и на који начин их он компоује и ради? Било ми је јасно да уметник располаже снажним инстинктом за форму, пропорцију, композицију, оквир и, као што већ рекох, — колорит. Осећао сам и прецизност и виртуозност која избија из тих дела. Пред очи ми је долазила слика виолинског виртуоза, чије гудало прелеће у невероватно брзом и компликованом, али сигурном, темпу, преко разапетих жица виолине, да из њих извуче мелодије под којима се пада у занос, транс, изгара и умире. Све ми је то било јасно; осим једнога: *Како*

1) *Полијтика*, 21-IV-1937 г.

2) *Српски књижевни гласник*, 1-I-1938 г.

3) *Српски глас*, 28-XII-1939 г.

4) *Полијтика*, 5-V-1939 г.

5) *Полијтика*, 14-IV-1931 г.

www.ubp.rs који начин Љуба Ивановић компоњује своја дела?

На његовим се делима нигде не виде и не осећају трагови компоновања. Т.ј., не види се како и на који начин је он поставио ово овде, а оно онде. Код уљене слике је јасно: Цртеж којим је сликар на платну одредио тачан положај модела, а тиме углавном и сваког детаља у првом и другом плану, покривен је бојом. Код акварела, пастела, темпера итд., — исто тако. Код акварела се ти трагови могу уклонити и гумом. Али код цртежа, који су као Ивановићеви рађени без линија, масама светла и сенке, — то је немогуће. Немогуће зато јер би се гумом покварили они фини преливи мекане оловке из којих су ти цртежи састављени.

Тајну ми је недавно у разговору, случајно, открио наш познати сликар г. Сташа Беложански, који је с г. Ивановићем ишао 1938 године на заједничку уметничку екскурзију у Свету Гору, одакле су обојица донели читаве колекције слика. Беложански ми је причао — чудећи се и сам томе: Ивановић лута по природи, тражи мотив, и кад га нађе, кад га неки окупира, он седне, извади из торбе свој блок, узима оловку у руке и неко време гледа наизменично у мотив и у блок. По том почиње да ради и израђује слику од горе према доле. На тај начин се пред очима евентуалног гледаоца појављује већ дефинитивно израђена слика, као да је цела била покривена белом хартијом, коју неко постепено повлачи према доле. Кад једном дође на доњу ивицу хартије — слика је готова. На место које је једном готово, он се више не враћа, не коригује, не ретушира — као, ако је дозвољено тако вулгарно поређење — као фарбар, који боји орман од горе према доле и никад се не враћа на већ пређено место, да не поквари хомогеност обојене површине. Таква техника се стручно сликарски зове — а прима.

Дакле, ствар је јасна: Љуба Ивановић уопште не компоњује своја дела оловком на папиру, него очима. Он тачно предвиди где ће на папиру доћи овај, а где онај део, где овај а где онај детаљ цртаног објекта — и он је једини бар мени познати, наш сликар који ради на тај начин.

Он тачно предвиди и види на комаду беле хартије слику и очима јој одређује оквир, композицију, исто онако — то без икакве намере даљег упоређивања, што не би ни било на месту — исто онако као што је то очима у комаду мермера компоновао своја дела Микеланђело који је, ако се не варам, и рекао: „Ко у камену не види анђела, тај није уметник.“

Љуба Ивановић, као што видесмо, на комаду беле хартије — види слику.

Радећи у почетку искључиво фигуралне скице, доста тврдом оловком, изразито нагла-

Љуба Ивановић: „Моја кћи“ — Цртеж из 1920 г. — Код аутора

шеним контурама и везаним, усиљеним покретима. Ивановић је лутао по београдским улицама, кафаницама и уз Саву где су рабаџије истоварале робу — и хватао „момент-скице“ људи и коња. Те скице су данас највећим делом пропале или се налазе по разним приватним колекцијама, те је до њих веома тешко доћи. Међутим, осам таквих скица се сачувало репродуковано у божићном прилогу београдског листа „Ново време“ за 1911 годину. А како цртеж редовно и у репродукцији сачува све своје основне карактеристике, могуће је на темељу тих сачуваних репродукција створити извесан суд. Иако је у тим скицама, на пр. у „Скици мале Олге“ и „Госпођи Х“, линија примаран елемент, ипак се на неким од њих, на пр. у „Скици коња“ или у „Студији старца“, осећа већ будући мајстор који ће своје цртеже изводити без крокирања, без линија — као што рекох, тонским масама светла и сенке, с којима он веома вешто оперише на читавој скали тонова.

Фигуралне цртеже Ивановић није никад сасвим напуштао. Он их је радио и у последњим годинама свог стваралаштва, али он их није скоро никада јавно излагао и репродуковао. То је била његова — мање-више — лична пасија, и ради тога су, и ширим уметничким круговима, највећим делом непознати.

Љуба Ивановић: „Моја жена“ — Цртеж из 1923 г. —
Код аутора

Нарочито је много таквих цртежа Ивановић радио у Паризу. Али нигде у тим цртежима он није дао од себе онолико и онако као у својим пејзажима и мотивима из свих крајева наше државе, изузев Словеначке и Хрватске. Леп број пејсажа и мотива донео је Ивановић и из иностранства; највише из Париза; управо из старог Париза.

Боравећи 1910 године у малом селу Темска на Нишави код Пирота, њега је први пут у потпуности окупирао живописност и „изумирућа“ романтика пејзажа Јужне Србије — и он се бацио на рад пуним одушевљењем. Ту је нашао себе и свој израз и од тада је сваке године путовао по разним деловима наше државе, али највише по Јужној Србији. Живећи стално у Београду радио је много и мотиве из старог Београда, али ти се налазе или по приватним колекцијама, или су пропали.

Обилазећи око тридесет година железницом, бродовима, чезама, пампурачом, на коњу и мазги, чамцем и пешке разне крајеве наше државе, он је обишао: Скопље, Старо Нагоричано, Кратово, Кочане, Злетово, Берово, Битољ, Охрид, Звечан, Тетово, Пећ, Приштину, Штип, Кичево, Призрен, Пријепоље, Криву Паланку, Љуботен, Нереси, Буковичку Бању, Аранђеловац, Врњце, Тополу, Свету Гору, — Шибеник, Сплит, Дубровник, и Рсан, Сењ, Книн, Чајниче, Фочу, Горњи Ва-

куф, Будву, Нови Пазар, Тузлу, Коњиц, Подгорицу, Колашин, Беране, Андријевицу, Прилике, Јајце, Бања Луку, Нови Пазар, Маглај, Лијевно, Кладањ... итд...

У свим тим крајевима Ивановић се одушевљавао првенствено архитектонским мотивима, које нагриза зуб времена, и који полако али сигурно одлазе у неповрат. Он је стајао пред тим остацима остатака старе наше славе и романтике и у снажном лирском настројењу, управо у побожном надахнућу, певао у цртежу песме задужбинама, црквама и домовима дедова и прадедова наших, као речима неки старији хрватски песник чије сам име заборавио а чије сам стихове учио још у основној школи. Ти стихови су ми се, у доста мутном сећању, задржали овако:

Стари доме оца мога,
Стари доме дједа мога.
Мио ми је сваки кутак,
Сваки камен прага мога.

Певајући тако оловком, једноставно, ненаметљиво и простосрдачно — исто онако као што певају сеоске девојке које не знају ни за ноте ни за хармонизацију, али које у песму уливају све трептаје своје уздрхтале, растужене, раздрагане и чезнутљиве душе, — Ивановић је на својим цртежима заустављао зуб времена и спасавао за будућа поколења изгледе српских старина, да им још дуго и топло говоре о прошлости давној.

И кад једног дана нестане те старине, као што пред нашим очима свакодневно постепено и неповратно нестаје стари Београд, будућа поколења, — која ће бити несумњиво још реалнија него што смо ми, и тешко да ће закалати за оним временима кад су њихови прадедови, дедови и очеви становали под трошним крововима од шиндре и сламе, — ипак ће затрептати пред поезијом која зрачи из Ивановићевих цртежа, а која ће говорити њима исто онако као што говори данас нама.

И кад цивилизација — мање-више — збрише све те руине, пред очима тих будућих поколења, из Ивановићевих дела и његових албума, ређаће се елементи читаве једне живописне романтике: стари градови, манастири, задужбине, куле, тулбета, сахат-куле, манастири и сеоски ентерјери, чардаци, чаршије, сеоске и паланачке кафане, млинови, пекарнице, дућани, општинске зграде, старе улице, капије, чесме, рибарнице, доксати, дивани, мостови, развалине старих кућа и тврђава, старе куће с њиховим авлијама, шталама, бунарима, аркадама и спољним степеницама, итд... итд... И та будућа поколења ће несумњиво, бар за моменат, закалати за романтиком и живописношћу те прошлости, која можда и неће бити тако далека.

Ивановић није једини који је са љубављу и побожношћу радио те мотиве, али је исти-

Љуба Ивановић: Црква у Приликама. — Цртеж из 1936 г. — Код аутора

на да нико није посветио толико љубави и толико пажње тим старинама као он. Нико није унео у тај посао ни толико енергије и талента као он. И према томе Љубомира Ивановића морамо сматрати за најодушевљенијег, најталентованијег и највреднијег интерпретатора српских старина, особито јужносрбијанских. Сувише би нас далеко одвело кад би још детаљније описивао све оно што је Љубомир Ивановић сликарски уобличио. Ако то кога поближе интересује, наћи ће у лако приступачним Ивановићевим мапама.

Говорећи баш о тим мапама, Француски књижевник Франсиз Жамс, рекао је да су Ивановићеви цртежи „пуни снаге и збијености”, да „откривају једну велику, сурову и снажну душу”, да им се диви и да „није веровао да се оловком могу остварити пејзажи толике дубине. Чини се (каже Жамс), да се Ивановић служи самим елементима тла Јужне Србије; њеном геологијом, њеним атмосферским немирима, да би компоновао супстанцу своје уметности.”

—♦—

Љубомир Ивановић је рођен 12 марта 1882 г. у Београду, као дете малог поштанског чиновника. Како је његов отац, као и сви државни чиновници, углавном из партијских разлога много премештан, — то је мали Љубомир већ у најранијем детињству имао доста прилике да упозна разне крајеве своје уже отаџбине — Србије.

Кад је Љубомиру било пет година, његов је отац премештен из Београда у Неготин, а још пре него што се ту снашао и сместио, премештен је у Ниш. Ту у Нишу Љубомир Ивановић је полазио основну школу и започео први разред гимназије. Али још у почетку школске године, његов је отац поново премештен, и то у Врање. Али ни у том малом и романтичном месту није остао дуго, јер га већ следеће школске године премештају поново у Београд. Ту његов син Љубомир, — а његов отац је имао више деце —, свршава

други и трећи разред реалке. Четврти разред похађа у Чачку као приватан ученик, после доста велике паузе.

Ивановићеви родитељи — отац Андрија и мати Софија — мислили су као реални и практични људи да свог сина школују и да му тако осигурају неко место у државној служби. Али њихов син није мислио тако. Он је већ имао јасно маркиране путеве свог живота.

Како се у оно доба деца нису толико, као данашња, иживљавала у разним спортовима, биоскопу и стриповима, — живело се релативно смиреним и срећеним животом. Тада се живело и играло по баштама, ливадама и пространим двориштима, без журбе, буке и нервозе. У таквом амбијенту мали Љубомир је још као основац имао доста прилике да се повлаћи из друштва својих вршњака и да задовољава своју потребу за цртањем. То је био цео један интиман живот малог основца, у који он није желео да се било ко меша. Скривао је то и пред друговима и пред родитељима. Свакако не толико из скромности колико из природне бојажљивости да ће му се неко наругати. А у оно доба се сликање сматрало за посао којим се никада не бави паметан и поштен младић. То се сматрало за пуку дангубу.

Како се тада много читало, он је „сликарски обрађивао” поједине сцене из прочитаних књига, које су га заинтересовале. Волео је да црта и природне лепоте које су га окружавале, као и своје другове при игри. Иако су у то доба у Нишу, као и у многим другим школама у Србији, деца учила да што верније пресликају туђе слике и цртеже, Ивановић је још тада као основац осетио да је рад по природи много интересантнији и да ствара много више задовољстава.

Тај се интимни дечји живот развијао неколико година скривено и непримећено ни од кога, све док му отац није премештен по-

Љуба Ивановић: Крагово. — Цртеж из 1925 г. — Својина Министарства просвете у Прагу

ново у Београд, и док мали Љубомир није пошао у други разред реалке.

Кад су родитељи то приметили, они су се, буквално, разочарали у свом детету. Тада се знало и веровало: Ко једном почне да пева песме или да „молује” слике, дижи руке од њега. Дете је пошло стрампутицом и родитељи од таквог детета нису могли очекивати ништа добро.

То мишљење су делили и Ивановићеви родитељи. И они употребише сав свој ауторитет и све своје моћи, да своје залутало дете опамете и да га изведу на прави пут. Износили су му пред очи и случај Ђуре Јакшића, који и пева песме и „молује”, а ипак је вичити и пуки сиромас.

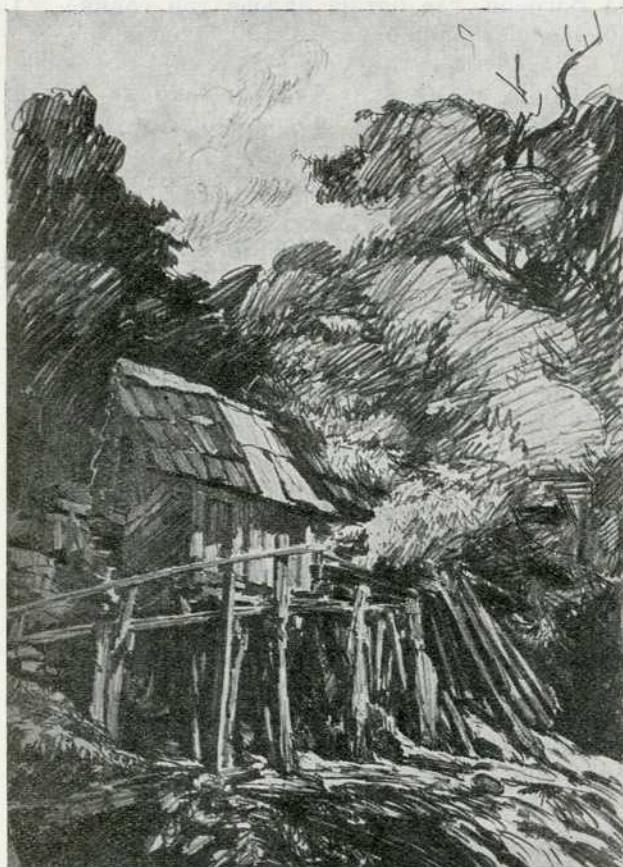
Али Љубомиру се „ништа није могло доказати”. Он је и даље цртао у потаји, и, што је највише забрињавало његове родитеље, у школи је постајао све слабији и слабији ђак. А кад га је отац једном запитао, шта он управо мисли, он му је одговорио с пуно поуздања, да мисли да постане сликар; да жели да се упише у сликарску школу Ристе Вукановића, да буде добар ђак и да добије стипендију за студије у иностранству.

У томе га је подражавао и храбрио и по којни Ђока Крстић. Иако је Ивановић као нижешколац био ђак Пере Убавкића, Крстић, који је био наставник у вишим разредима, убрзо га је приметио и позвао да долази на часове за вишешколце, у његов ателе и у кафану „Код црног орла” на углу улица Душанове и Књегине Љубице, где је Крстић био редован гост.

Крстић је у свог штићеника полагао много наде; највише зато што је Ивановић сам, по сопственој иницијативи, вођен снажним сликарским инстинктом, проналазио увек нове и нове мотиве у живој природи. Крстић је баш по томе осетио да се у Ивановићу крије будући снажан сликар и он му је посвећивао много времена и љубави. То су, наравно, биле почеци Ивановићевог систематског школовања, и Ђоку Крстића, према томе, треба сматрати за Ивановићевог првог учитеља.

Али Ивановићевом професору цртања то није било право и кад је видео да се његов ученик „прави важан”, т.ј. да црта „ствари које нису на програму” — он га је лепо на крају године — срушио. И тако је најбољи цртач кога је Србија до данас дала морао полагаати поправни испит из цртања, као, по једној верзији, Ајштајн из — математике.

Сликајући тако дневно сатима и сатима, а све више потстицан од Ђоке Крстића, Љубомир Ивановић је све више наваљивао на оца да га упише у сликарску школу. И кад је после дугог опирања његов отац коначно увидео да му син заиста ни на шта друго не мисли осим на „молерај”, а желећи да га ипак некако оспособи за живот, пристао је да га упише у ту школу. Тако је Љуба Ива-

Љуба Ивановић: Воденица у Јајцу. — Цртеж из 1930 г. — Код аутора

новић једног дана постао ђак „Српске цртачке и сликарске школе” у Београду.

Ту је дошао „у добре руке”, јер је Риста Вукановић био заиста одличан педагог, који од својих ђака није захтевао да га просто имитују, него је настојао, шта више, да пронађе њихове личне наклоности и могућности изражаја. Он је био старији друг својих ђака, који их је само другарски упућивао у оно што они нису знали. Таквим начином рада, Вукановић је успео да одгоји неколико генерација српских сликара, и његови ђаци још и данас о свом учитељу говоре с највећим поштовањем.

У „Српској цртачкој и сликарској школи” Ивановић остаје пет година. Како је ту показао веома лепе резултате и како је по мишљењу својих професора претстављао стваран таленат Министарство привреде, из прихода Класне лутрије, додељује му стипендију за наставак студија на минхенској академији. Тада се у Србији сматрало да осим Минхена не постоје никакви други уметнички центри. Све је јурило у Минхен и чезнуло за њим.

У минхенској Академији је одмах примљен у т.зв. „малкласу”, прескочивши на тај начин „цајхнкласу” и пријемни испит. Ту ради код професора Лефца две године, а потом одлази у „компониеркласу”, код професо-

ра Вагнера, где остаје даље три године, т.ј. завршетка школовања 1909 године.

За време студија на Академији показивао је такође веома лепе успехе, тако да је три пута добио писмену похвалницу, а на крају студија „Академску медаљу“, која је од српских уметника пре њега додељена још једино Ђоки Крстићу.

Као и сви српски, хрватски и словеначки уметници, који су се у то доба налазили на студијама у Минхену — Михајло Миловановић, Бранко Поповић, Христифор Црниловић, Владимир Бецић, Јозо Рачић, Мирослав Краљевић, Матеј Штернен, и други — и Љуба Ивановић је посећивао чувену Ажбеову приватну сликарску школу.

Али баш у то доба, при крају Ивановићевих сликарских студија, Минхен је почео да губи свој уметнички ореол и да долази у сенку Париза, који је постајао све поивлачнија тачка за младе уметнике из читавог света. Млади су почели да све више имитују Бонара, Вијара, Сера, Ван-Гога, Сезана и друге француске модернисте, а „Стари“ су беснели и грмели против „француских којештарија“. Један од претставника „Старих“ — професор Академије Хакл — тврдио је, шта више, да би требало да полиција студентима и ђацима забрани приступ на такве изложбе.

Понесен том струјом, и Ивановић се зајелео Париза. Упутио је молбу Министарству Привреде да му одобри да пређе у Париз. Решење молбе је брзо стигло, али је у њему стајало да ће му се то дозволити, ако пре тога начини неку значајну национално-историску композицију. Ивановић је то одбио, јер је сматрао да сликара у његовом послу — као и сваког уметника — треба и мора да воде само воља, таленат и инспирација.

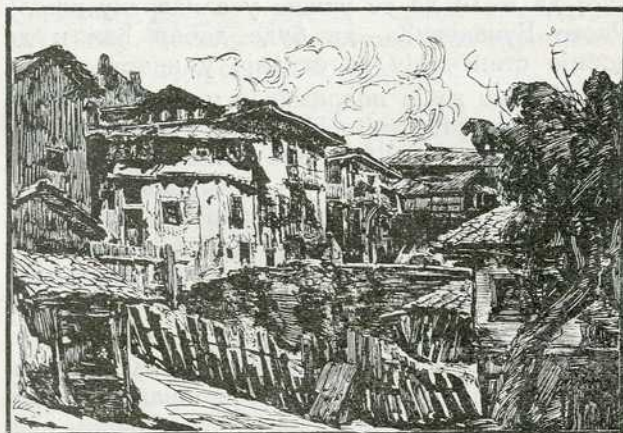
Наравно да ни Министарство привреде није попустило и тако Ивановић није тада отишао у Париз. Студије је завршио у Минхену 1909 године.

Али свестан да се уметник кроз цео живот мора да усавшава и да много, веома много учи, гледа и види, он је скоро сваке године потом налазио времена, средства и начина да оде у понеки велики европски уметнички центар. Највише је одлазио у Париз (пет пута) и тамо се највише задржавао и највише радио. Посећивао је и Праг, Берлин, Беч, Келн, Лајпциг, Дрезден, Салцбург, итд. Не одвајајући се од блока и оловке са свих тих путовања он је редовно доносио читаве колекције интересантних и вредних дела.

После студија у Минхену вратио се у домовину и исте (1909) године постављен је за гимназиског наставника цртања, али га пријатељи и бивши професори — Риста Вукановић, Ђока Јовановић и Марко Мурат — изабери за наставника за акт на уметничкој школи, а избор потврди и Министарство просвете. Тако Љуба Ивановић, пет година по-

што је напустио школске клупе „Српске цртачке и сликарске школе“, постаје у тој истој школи наставник. На том положају остаје све до данас, пуних тридесет година, изводећи на пут неколико сликарских генерација. Прошле године је изабран за професора графике на новооснованој „Уметничкој академији“ у Београду, али Министарство просвете тај избор није потврђивало све до пре месец дана.

Кад се данас говори или пише о Љубомиру Ивановићу третира га се искључиво као графичара који је поред цртежа радио и дрворезе, линорезе и бакрописе. Губи се из вида, или се уопште и не зна, да је он скоро десет година радио и уљем, и то портрете, ентерјере, мртве природе, фигуре и мање композиције. Интересантно је да уљем није радио ни један пејзаж. Уметник рачуна да се сачувало око педесетак таквих радова у разним крајевима државе, по приватним колекцијама. Сам уметник је сачувао само један мали ентерјер у колориту који на први поглед одаје минхенског ђака.

Љуба Ивановић: Хотел „Маврови Ханови“ у Скопљу — Дрворез

Ивановић је први пут излагао на великој „Југословенској изложби“ 1094 године, која је била приређена приликом крунисања краља Петра I, а одонда је излагао на свима изложбама „Ладе“, чији је и оснивач, и на многим другим изложбама у Београду и унутрашњости.

Прву своју колективну изложбу приредио је 1919 године, а последњу, осамнаесту по реду, приредили су његови пријатељи крајем прошле године.

Суделовао је и на многим изложбама у иностранству, где су његова дела увек свраћала на себе пажњу публике и критичара. У иностранству је приредио следеће изложбе:

1914 године суделовао на изложби Југословенских уметника, у Паризу; 1920 године излагао у паришком Салону; 1921 године излагао у истом Салону; 1924 године суделовао на „Интернационалној изложби“ у Барселони; 1925 године суделовао на великој

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

„Интернационалној изложби модерне декоративне и индустријализоване уметности” у Паризу; 1928 године суделовао на „Другој интернационалној изложби оригиналне гравуре у дрвету” у Паризу; 1930 године приредио самосталну колективну изложбу у Прагу; 1931 године суделовао на изложби југословенских уметника у Брислу и на изложби југословенских уметника у Лондону; и 1937 године суделовао на „Другој интернационалној изложби оригиналне гравуре у дрвету” у Варшави; 1938 године суделује на путујућој изложби модерних графичара по великим градовима скандинавских земаља.

Као што већ рекох, Ивановић је до данас издао пет мапа, о којима су и наши и страни листови и критичари говорили само најпохвалније. То су следећа дела:

1) „Јужна Србија” — Албум с четрдесет репродукованих цртежа, с предговором Богдана Поповића на српско-хрватском језику — Сопствено издање — Београд 1927 године.

Љуба Ивановић: Мотив из Крушева. — Дрворез

2) „Предел из Шумадије и Јужне Србије” — Албум с петнаест репродукованих цртежа — Издање „Географског друштва” — Београд 1931 године.

3) „Стари Париз” — Албум с десет оригиналних гравура у дрвету — Двадесетипет егземплара на специјалној холандској хартији — Сопствено издање — Београд 1931 године.

4) „Из наших крајева” — Албум с десет оригиналних гравура у дрвету — Педесет егземплара на специјалној јапанској хартији — Сопствено издање у педесет егземплара — Београд 1934 године.

5) „Цртежи — Југословенски предели” — Албум с педесетидва репродукована цртежа — Прва књига колекције „Монографије југословенских уметника” — Предговор Богдана Поповића на српско-хрватском, француском, енглеском и немачком језику — Издање Државне штампарије, — Београд 1937 године.

Иако графичар од заната Ивановић није много „опремао књиге” и није их много илустровао, али оно што је учинио, то несумњи-

во спада у најуспелије потхвате те врсте код нас. Као пример, овде треба споменути путописе Живка Милићевића „Од Охрида до Санџака” и „У постојбини наших копаничара и зографа” и „Писма из Париза” од Момчила Милошевића.

За свој уметнички рад Љубомир Ивановић је одликован, поред већ поменуте медаље за композиције у Минхену, — још и почасном дипломом на „Међународној изложби” у Барселони, и почасним споменом на „Међународној изложби гравура” у Варшави. Осим тога је носиоца нашег ордена Светога Саве III степена — и француског одликовања — „Легије Чести”.

1922 године Српска Краљевска Академија Наука и Уметности изабрала га је за свог дописног члана у уметничкој секцији.

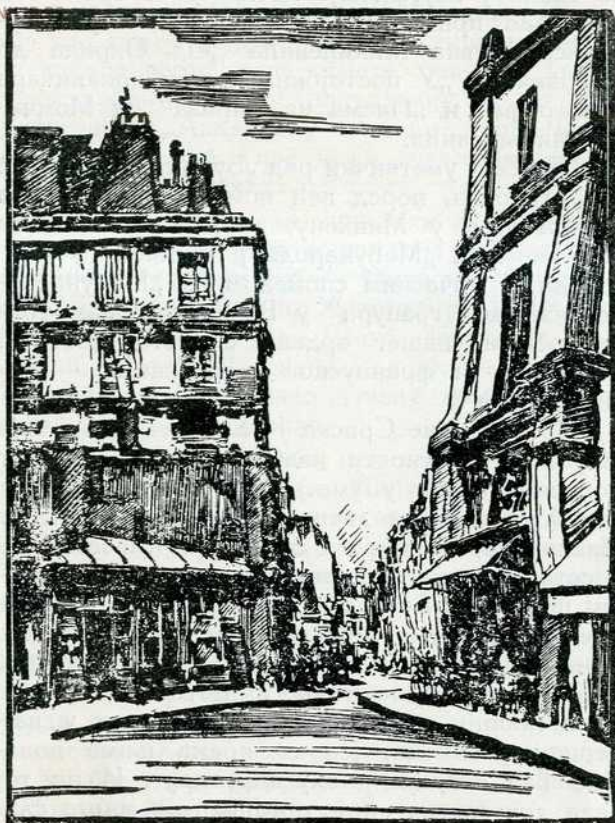
Ако се жели дати цео портрет Љубомира Ивановића, онда треба споменути и његов тридесетогодишњи наставнички рад у „Уметничкој школи” у Београду, где је за све то време предавао графику. Својим ученицима је, као и његов учитељ Р. Вукановић, увек остављао највећу слободу и стално их потстицао на што самосталнији рад. Код њих је остао у најлепшој успомени, јер се према њима понашао као старији и скуснији друг. И на тој бази другарства он је организовао многе сликарске екскурзије у Јужну Србију. Ушло је у обичај да Љуба Ивановић са својим ђацима сваког ускршњег распуста организује такве екскурзије у неки живописни и интересантни крај. Прву такву екскурзију организовао је још 1911 године у манастир Манасију, где је и доцније одлазио са екскурзијама. Екскурзије су организоване и у Студеницу, Кратово, Лесново, Охрид итд. Већина тих ученика данас су већ наши познати сликари и они се веома радо сећају тих својих првих сликарских контаката с пејзажом. На тим екскурзијама се пре свега много радило и учило, али и уживало: певало, свирало, играло — јело и пило. Многи ученици су на тим путовањима и копирали фреске, што је за упознавање фреске као такве од неупоредиво већег значења од свих теоретских предавања.

У ужим уметничким круговима познато је да је Љуба Ивановић већ пуну годину дана тешко болестан и да не напушта свој стан у Књегиње Зорке улици број 104. Ту се он, под надзором лекара и уз брижну негу своје супруге и кћери, полако опоравља и прикупља снаге за нови рад.

Кад сам запитао његову госпођу шта се то стварно догодило њеном мужу, она ми је одговорила да је пре годину дана добио срчани удар да му је цела десна страна неко време била одузета, паралисана, али да сада већ све креће на боље.

— Није ни чудо, говорила ми је она, верујте ми. Од како га ја знам он се никада није

Љуба Ивановић: Мотив из старог Париза. — Линорез

одмарао, никада одвајао од свог блока и оловке. Кад се завршила школа и кад је приредио изложбу ђачких радова, он се журио кући где су га већ чекале спаковане ствари — и, буквално, хватао први воз, — а у Београд се враћао на дужност у последњи момент. Док је био млађи то се и могло, али сад кад је ушао у године...?

— То је сличан случај као и са Матошем, који је од силног писања добио писарски грч у десној руци и после морао писати левом руком, — приметих ја, — а госп. Ивановић, који је то слушао погледом упереним негде у даљину и који се правио као да не слуша тај наш разговор, једном нервозном кретњом прекинуо је свој угоспођу:

— Ма остави то. Још ће да испадне као да ја кокетирам с том својом болешћу.

Г. Ивановић нема свог атељеа. Никад га није ни имао, јер му није био ни потребан. Седели смо у једној малој соби испуњеној књигама, Ивановићевим цртежима и нечим што се нисам надао да ћу ту видети. Ту су две велике витрине дупком накрцане стотинама најразличитијих предмета кујунџиског, копаничарског, зографског и цизелирског уметничког заната — разне старости. Поред предмета старих педесет или сто година, има ту и таквих који потичу још из једанаестог века. И те две витрине не садрже све што је г. Ивановић сакупио путујући по разним крајевима наше државе, од манастира до манастира, од

прастарих домова до разрушених и погашених огњишта. И на зидовима, не само те собе, него и читавог стана, налазе се укусно и с много разумевања распоређени многобројни такви предмети. А у претсобљу се налази још једна исто тако крцата витрина.

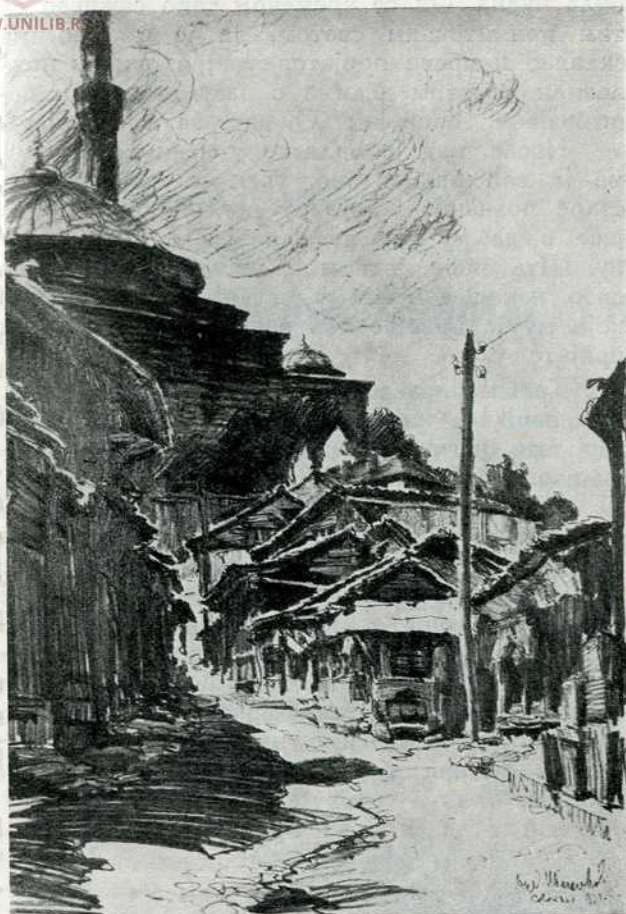
Кад је г. Ивановић, који је пре тога изјавио да није ни мало расположен да даје изјаве за јавност, осетио да сам се заинтересовао за те предмете, као да је оживео. Примакао је столицу витринама и почео објашњавати.

Он је на својим путовањима скупио и после индексирао и описао око две хиљаде комада свих могућих производа примитивне, али дубоке и искрене народне уметности. Само разних крстова, — од сребра, дрвета, кости, рога, — има око две стотине комада, од којих су неки и католички. Прекрасних игала — које су старе српске кнегиње и кнегињице стављале у косу и с којима су мухамедански верски фанатици у екстази верског лудила пробали своје тело — Ивановић је скупио око седамдесет комада. То су игле дуге просечно око тридесет сантиметара и тешке триста до петсто грама. Посматрајући тај накит човек мора да се запита како су жене могле да трпе толику тежину на глави, и чуди се оним прекрасним и прецизно изведеним ша-

Љуба Ивановић: Дрво. — Дворез

www.UNILIB.rs

Љуба Ивановић: Улица у Скопљу. — Цртеж из 1921 г. — Приватна колекција

рама и резбаријама; заиста је вредно дивљења оно стрпљење с којим су израђена та мала ремек-дела прастаре српске кујунџиске вештине.

Ту је око двадесет колана (појасева) и око три стотине понџи (копчи, шнала) за појасеве, од којих многе потичу несумњиво и од оних витезова који су гинули на Косову равном.

Ту је и једно седло сребром оковано из седамнаестог века, неколико кадионица, читава кутија прстења од злата, сребра, рога, амелиста; око двестотине наушница, сто гривни, неколико дивних ножева, педесетак сталака за ибрике, око шездесет накита за женске груди, двадесетак кутијица за православне иконице и католичке амајлије (од којих неке заједно с иконицама или амајлијама), турске и српске средњовековне књиге, па чак и једна сребрна кутија с моштима некога свеца.

Нарочиту пажњу привлаче два средњовековна црквена клишета из осамнаестог века израђена на крушковом дрвету.

Све то тако скупљено с много љубави и одушевљења, зналачки класификовано, пажљиво нумерисано, регистровано и описано — све то претставља једну дивну колекцију, неоцењиве вредности, какву још нигде нисам ви-

део. То је једна колекција од вредности због које српски народ може бити поносан и за коју дугује велику и трајну захвалност Љуби Ивановићу. То су све предмети које данас, сигурно, нико више не би могао да скупи у толиком броју. То су, у најпотпунијем смислу тих речи, „остаци остатака” старе српске славе, моћи и средњовековне културе.

О свем том уметничком, историском и етнографском богатству могло би се говорити много и много — и вероватно ће се једном неко наћи и за то.

И г. Ивановић и његова веома симпатична госпођа, која претставља заиста даму у најпотпунијем и најплеменитијем смислу те речи, показују ми предмет по предмет затрпавајући ми руке увек новим и новим интересантним предметима. Они то раде с уживањем пасионираних колекционара који у једној ствари уживају и увек на њој проналазе нешто ново, иако су је имали у руци већ стотину и више пута.

На моју примедбу да би то све комплетно требало понудити неком нашем музеју, г. Ивановић је само уморно одмахнуо руком:

— Били су код мене два пута неки Американци и хтели су да то све откупе, али ја ни не помишљам на то да дозволим да све то оде из наше земље. То је стварао наш народ кроз векове, то је његово и то треба да остане његово. А наши музеји...? Знате и сами они за то немају буџетских могућности.

Било је заиста право задовољство превртати по тим стварима из којих избијају векови. Г. Ивановић, који се са њима саживео, спреман је одмах да о свакој исприча читаву малу историју. Његова госпођа исто тако.

Преврћемо турске и наше књиге, повезане у чврсте кожне повезе и илустроване колорисаним цртежима и орнаментима. Поједине странице из тих књига су читава ремек-дела миниатурног сликарства, а боје и злато на тим сликама сачувало је свежину и живописност као да су рађене јуче, а не пре петсто и више година. Папир је већ нагризао зуб времена, али слике се држе.

Једна ђачка сликарска екскурзија на челу с г. Љубом Ивановићем 1925 г. на Охридском Језеру

А кад смо напустили разгледање тих старина, док је Ивановићева кћи, која данас врши, како се сама у шали изразила, функцију секретара свог оца, — спремала сваки поједини предмет на његово старо место, повео сам невезани разговор и с г. Ивановићем о његовој уметности и о његовим путовањима.

Али цео тај разговор је више лично на монолог него на разговор. Више сам говорио ја, а г. Ивановић је далеким, отсутним и непомичним погледом гледао преда се. С времена на време и он је по нешто казао, с неколико речи, кратко, фрагментарно, — и кад је приметио да ја хоћу да забележим то што он говори, заћутао је.

И тада ми је он исто онако кратко, фрагментарно и с неколико речи, које је из њега требало управо извучити, испричао како је путовао по непроходним јужносрбијанским планинама и гудурама, како га је тамошњи свет, који још никад није видео сликара ни чуо да постоји такво занимање у почетку гледао чудно и подозриво, али, како му се ипак никада није десило ништа непријатно. Причао ми је како су се многи његови пријатељи чудили, особито после рата, његовој смелости, с којом је одлазио у те крајеве у којима се још „крв пушила” и где су још падале главе. Ивановићу су сва та страховања увек

била чудна. Он се временом тако саживео са тим примитивним светом, да је с многима склапао и права пријатељства; а они су прилазили његовим делима с разумевањем и поштовањем, говорећи: „О, част за тај занајет”.

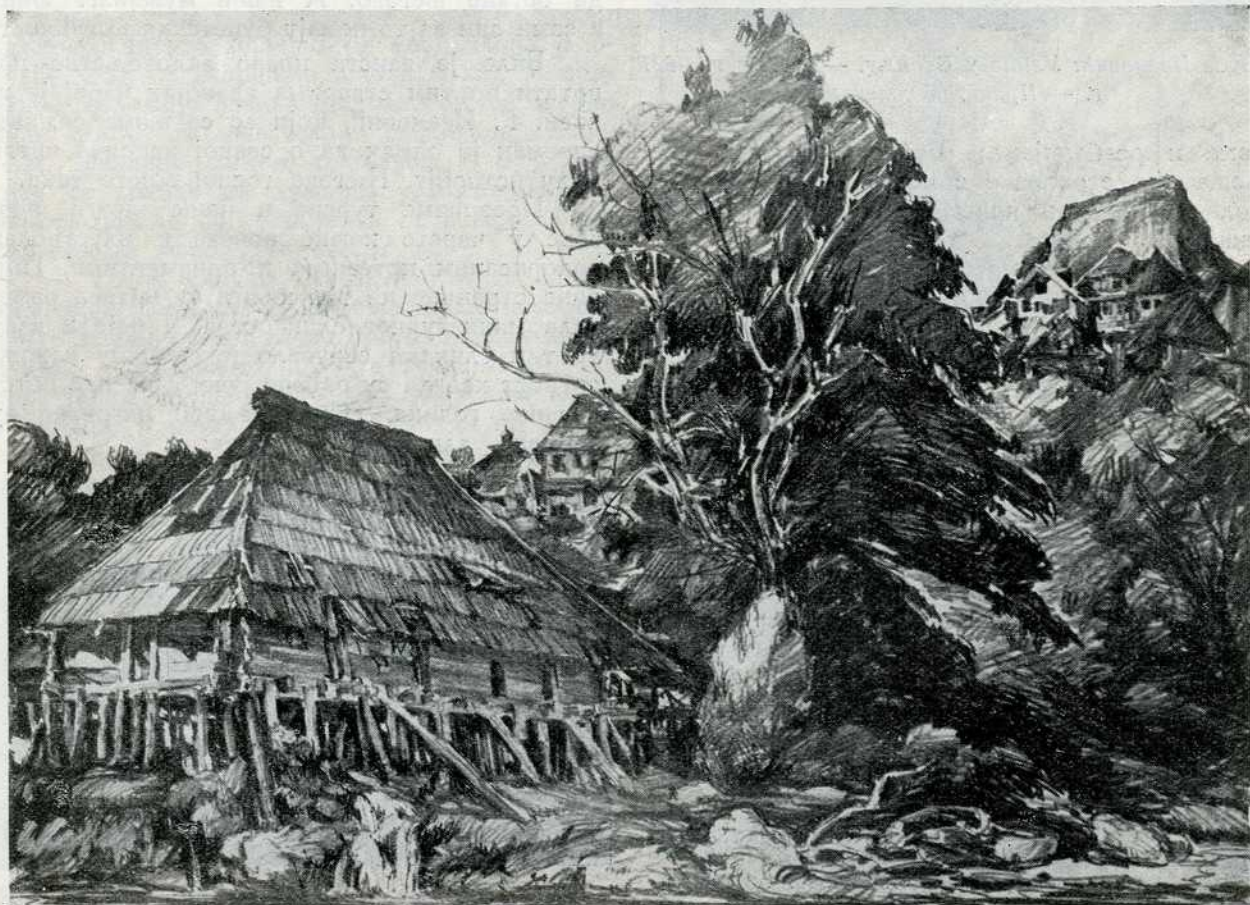
После, кад је одлазио у неки крај у коме је већ раније био, увек је наилазио на старе познанике, који су долазили да му се јаве и да му зажеле здравље и добру срећу. Шта више, једном је после много година срео неког џамбаса у сасвим другом крају, који му је пришао сав раздраган као старом пријатељу.

Треба само знати с људима, рекао је г. Ивановић, — није ни тај свет тако страشان као што изгледа у очима наших „прецивизированих” варошана.

Данас је Јужна Србија сликарски потпуно откривена. Тамошњи свет се научио на сликаре, и то не само наше него и стране који сваке године долазе у све већем и већем броју. Сви они отимају зубу времена поједине мотиве и предају их будућим поколењима да уживају у њиховој романтици и да се поносе остацима старе српске славе и моћи.

Међу свима њима име Љубомира Ивановића ће још дуго стајати на првом месту.

Звонимир Кулунџић

Љуба Ивановић: Јајце. — Цртеж из 1935 г. — Из приватне колекције

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Миша Анастасијевић као политичар

Мајор Миша, више познат под именом „Капетан Миша”,¹⁾ био је не само генијалан трговац, велики богаташ и велики српски добротвор, него и политичар. Свето-Андрејска скупштина 1858 г. која је скоро сва била састављена од присталица Обреновића, изабрала га је за свога претседника. Томе су вероватно допринели: његов углед у друштву, богатство и интимне, пријатељске и сродничке везе са Гарашанином и Вучићем. Васа Гарашанин био му је зет. На венчању Мишине кћери Анке са Рајом Дамњановићем, Вучић је кумовао.

Пријатељство између та три човека Мише, Илије Гарашанина и Вучића — било је врло добро познато и приписиване су му задње намере. Њихови противници протурали су гласове како њих тројица хоће да сву власт у Србији узму у своје руке и зато су их називали кајмакамцима. Миша такве намере сигурно није имао. Његови толико разгранати послови нису му допуштали да се сав посвети политици. Он се њом узгред бавио: из пријатељских веза са Гарашанином и Вучићем и донде докле је сматрао да свог зета Ђорђа Карађорђевића може попети на српски престо. Чим су му те наде пропале, он је напустио Србију и отишао у Румунију на своје спахилуке.

Мишине пријатељске везе са Вучићем потичу још из оног времена кад је сакнезом Милошем био ортак у трговини сољу. Те везе још више су биле појачане кад се Миша 1842 г. стално настанио у Београду. Нема никаквих трагова да је Миша учествовао, или бар био симпатизер, у оним бурним догађајима од 1839 до 1843, у којима је Вучић био главни фактор.

Миша је, као што ће се даље видети, улагао много труда да се Вучић врати из изгнанства. Одмах, после избора кнеза Александра за владара, Русија и Турска су захтевале да се Вучић и Аврам Петронијевић удаље из Србије. Кад је кнез Александар и на поновном избору, а на Скупштини 15 јуна 1843 у Топчидеру, осигурао себи престо, Русија и Турска су наставиле енергично да траже да се Вучић и Аврам уклоне из Србије.

Барон Ливен, изасланик руског цара, дошао је на Скупштину која је 28 јула 1843 држала седнице у Крагујевцу и ту поновио исти захтев. Више се није имало куд. Вучић и Аврам напустили су Србију 6 августа 1843 и отишли у Видин. Баш у то доба Мишин јединац син озбиљно се разболео и у 6 години живота умро 18 августа 1843. Да је Миша још тада био знаменита личност види се из тога што је на погребу његовог сина лично учествовао и митрополит Петар, који је нарочито за то дошао из Крагујевца.

По одласку Вучића и Аврама настаје Мишина акција да се они врате. У Државној архиви налази се једно писмо Мишино које гласи:

Београд, 15 марта 1844

Његовом високородију
полковнику и кавалеру
Томи Вучићу —Перишићу

Свиштов

„Ови дана улучивши прилику био сам код руског конзула Данилевског и поред другог разговора, јавио сам истоме да сам ваше писмо скоро добио и да сте истим наложили да му ваше почитаније и поздрав изручим. Он је ово веома пријатно примио колико сам увидети могао. Том приликом ја сам му све оно говорио колико сам судио за нужно и полезно и много смо у разговору о вама и г. Авраму провели. Напоследку молио ме је да вам све саопштим што он вама жели и мисли, а притом рекао ми је када за даље пођем да дођем к њему да опет о вама поразговарамо се. То вас могу усмено с његове стране уверити, када тамо дођем, да он свесрдно о вама мисли и труди се за ваш повратак и хтео је да ме увери да се овај последњи немир не би догодио да сте ви у отечеству своје били. Каже ми и то да овај последњи немир служи г. Вучићу за велико оправдање, јер би лако могуће било да се он догодио овде, говорио би се да је њему г. Вучић узрок, но сада ће се и сама Русија уверити да је овај немир без икаквог учестија г. Вучића учињен био, сада многи паметни говоре да је г. Вучић овде био, не би оволика несрећа постигла ове безумне људе и њима подобне.

Он сажаљева да ее ви морате тако мучити и патити и нада се да ћете ви скорије благовољење императора добити и он је у свему приправан да

¹⁾ Стари људи и данас стару зграду Универзитета називају „Капетан Мишиним аданијем.”

вас ради пише да потреба изискује да се ви у отачество вратите. Само примјечава да се сумња да у чему код Правитељства нашег каква погрешка сада не учини која би дала какви узрок да он у овом намерењу закасни.

Ја ћу, ако бог да, око 15 априла тамо бити а дотле ћу више пута конзулу ићи, старајући се да га уверим да је нужно да ви час пре овамо дођете.

Молим г. Авраму изручите моје високопочитаније и поздрав, и примите и ви понизно мој поздрав. Остајем ваш покорњеји слуга и брат,"

Миша Анастасијевић

Ово писмо казује да је између Мише и Вучића постојала и писмена и лична веза. Њих двојица су се састајали и договарали о акцији да се Вучић и Аврам врате у Србију.

Мишина акција уродила је плодом. Порта је, у сагласности са Русијом, одобрила да се Вучић и Аврам врате у Србију и то одобрење донео је у Београд Риста Стојановић, татарин, 10 августа 1844.

Вучић и Аврам пошли су из Цариграда 8 а у Београд стигли 28 августа 1844. свечано дочекани.

*

Мајор Миша је и на други, трговачки начин, вршио дипломатску акцију.

У 1836 и 1837 Србија се оружала. По налогу кнеза Милоша „Управителни Совјет” одржао је седницу 23 јануара 1837 и дао мишљење да се набави:

50 топова у вредности 40.000 талира;
20.000 пушака у вредности 60.000 талира;
2.000.000 ока олова у вредности 33.333 талира;
100.000 ока барута у вредности 35.000 талира;
1.500.000 ком. кремена у вредности 375 талира;
5000 ком. ашова у вредности 834 талира;
2000 ком. пијукова у вредности 666 талира.

Са још неким ситнијим набавкама укупна вредност материјала имала је да изнесе 200.000 талира, односно предратних 10 мил. динара.

За смештај муниције, поред барутане у Страгарима, припремљени су магацини у Хо-мољу, Крагујевцу, Чачку и Ваљево.

Осим овога припремани су и млинови. У 1837 држава је подигла у Параћину млин који је могао да израђује све врсте брашна и гриз.

У току 1836 и 1837 живо се радило на набавци и печењу шалитре у земљи. Властима је било наређено да истражују места где би се могла шалитра наћи. Према удаљености, један део је печен у Страгарима а други у Београду. Приватнима је држава плаћала оку пет гроша чарш. Са неким Ристом, мајстором за израду готове шалитре држава је закључила уговор да му даје сирову шалитру а он да је у Београду пече и готову, у врећама, шаље у Крагујевац. Држава је плаћала Ристи по пет гроша чарш. оку, с тим да дрва он набавља. На жалбу његову да су дрва скупа, награда му је повишена на 6 гроша 21 октобра 1837. Да би се добила једна ока готове шалитре требало је изгорети троја кола дрва, и отуда нам је разумљива жалба Ристина.

Поред прибирања у земљи, тражила се је шалитра и на страни. За тај посао држава се је обратила Миши. Државни савет је 13 октобра 1836, бр. 2472 упутио писмо (оригинал се налази у Државној архиви) војном команданту Стефану Стојановићу ове садржине:

„Будући је Правитељству нашем потребно веће количество шалитре, то Управителни совјет, по височајшем налогу Његове Светлости, препоручује вам да по нарочито за то изабраном човеку, а под надбљудавањем тајне, пошљете капетан Миши гди буде налог да се час пре постара и набави најмање 5000 ока шалитре, а може бити и до 10.000 ока, било у Видину, било у Рушчуку и да вама у Неготину преда. Кад шалитру примите, пошљите је незадржано у Крагујевац.

Што се цене тиче, по којој ће Миша шалитру плаћати, Совјет вам толико приметити има да се овде по 5 гроша чарш. ока продаје, а Миша нека гледа што јевтиније, имајући пред очима ползу правителствену и предузимајући овај посао под видом његове приватне трговине, да нико не дозна да он шалитру за рачун правитељства купује.”

Колико је Миша свега шалитре набавио, није познато. Постоји само једно писмо Стефаново од 9 октобра 1837 којим извештава да је од Мише примио у 23 вреће 1227 ока и да шалитру одмах шаље у Крагујевац и да за исту треба платити Миши укупно 5706.20 гроша, рачунајући у ту суму царину, подвоз и вредност врећа. Шалитра је набављена по 4 $\frac{1}{2}$ гр. чарш. ока.

Државни совјет је препоручио Стефану да ту суму узме из ћумрука у фетисламу и пре-да је Миши.

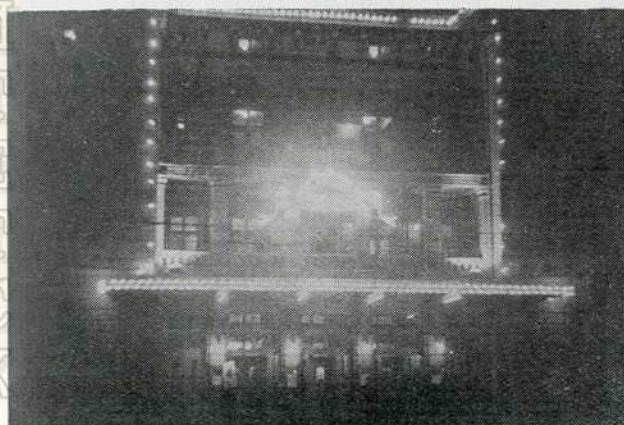
Вероватно је да је Миша послове ове врсте чешће обављао, само нам ти случајеви још нису познати.

Д. Ј. Ранковић

Бал Зимске помоћи

Овогодишњи бал зимске помоћи имао је велики успех. Већ неколико година Акциони одбор за зимску помоћ приређује бал Зимске помоћи у Народном позоришту, који је по-

Декорисана зграда Народног позоришта за бал Зимске помоћи

стао традиција своје врсте. Сврха бала, да акција Зимске помоћи дође до што већих средстава и буде у могућности да сиромашном живљу чим више притекне у помоћ, даље, његов изразито репрезентативни карактер где су заступљени не само наши високи кругови него и целокупна страна дипломација, само Народно позориште које том приликом добива сасвим нову скоро чаробну слику, високо уметнички програм и много других појединости утичу на то, да је бал Зимске помоћи постао бал Београда. Ове године се то поново потврдило. Посета је, како по броју присутних лица тако и по значају гостију, надмашила све раније приређене балове у Београду.

Концертни део на балу био је на високо уметничком нивоу. Разнолик, са садржином која одговара приредби, уметничком способношћу лица која су суделовала, све је то давало израз велике приредбе. На програму је био балет, певање и свирање. Београдска филхармонија је отсвирала увертиру „Слепи миш” од Ј. Штрауса и пратила све тачке концерта, изузев г-ђе Марије Михајловић, коју је пратила г-ђа Олга Михајловић.

Балетски ансамбл Београдске опере извео је две тачке, „Успомене на стари бал” (Котилјон) по музици Јозефа Ланера, „Сватовско коло” по музици Стевана Христића, обадвоје у кореографији г. Анатолија Жуковског. Солисти балета били су г-ђа Јања Васиљева и г. Милош Ристић, а суделовали су г-ђе: Д. Живановић и З. Марковић, г-ђице: Ј. Колесникова, О. Језершек, Ј. Корбе, Т. Полонска, Т. Максимова, Ј. Јанош, Р. Стефановић, М. Бологовска, С. Торбица, Т. Акинфијева и Кушнарова, Ј. Воробјова и М. Шуминска; г.г. А. Доброхотов, С. Лакетић, С. Ержен, Н. Тарановски, Р. Крстић, С. Сухи, В. Лебедев, В. Росијски и др.

„Успомене на стари бал” је балетска игра која претставља валцер из доба Бидермајера пре шездесетих година, када је он заносио цео свет и попут поветарца прелазео из града у град. У фантастичним линијама покрета, под звуковима музике, парови се у чедном додиру препуштају својим осећајима. Костими, који су рађени по нацрту г. В. Жедринског, били су у духу онога времена, када је валцер био највећи занос младости и љубави. Игра је била савршено изведена и давала је утисак да се све одиграва на дворовима старих великаша, где су се овакве игре једино и могле видети. Соло акције г-ђе Васиљеве и г. Ристића изведене су са пуно уметничког схватања. Друга балетска игра, која је изведена као последња тачка програма, претставља наш свадбени обичај у Јужној Србији. Сватови у народној ношњи са српском црквеном заставом излазе из цркве пуни одушевљења. Младожења отпочиње први игру, следе га мушкарци, а жене их стидљиво прате погледима, док се и оне не одлуче и свака прилази своме момку. При крају младожења са неколико замаха заставом окупља све сватове око себе, и у лепој скупини балетска игра се завршава.

Душан Ђорђевић, оперски певач, — који је у Београду, и у свим другим местима где је наступао, стекао велике симпатије, — певао је „Импровизо” из опере Андре Шение од Ђордана и арију из трећег чина опере „Тоска” од Пучинија. Његово извођење било је овога пута, бар је тако на махове изгле-

Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга на балу Зимске помоћи у Народном позоришту, за време свирања државне химне

дало, изразитије него када га гледам на позорници. Недостатак покрета, који се код Ђорђевића често појављује, овде је потпуно отпао, и он је у свој својој уметничкој снази заносио све присутне. Тешко је рећи да ли је био бољи код „Импровиза“ или код „Тоске“, јер и једно и друго одговара његовој боји гласа и уметничког схватања.

Г-ђе Марија и Олга Михајловић извеле су: Бетовен „Менует“; Виениавски „Мазурка“; Гранадос, Шпанске игре, Брамс, Мађарске игре. Њихово извођење, које није прво пред београдском публиком, било је топло поздрављено. Сам избор тачака био је веома погодан расположењу публике, а њихово уметничко и дубоко импресионирано извођење оставило је најбољи утисак. И овога пута сестре Михајловић потврдиле су своју високу уметничку класу пред одабраном публиком Београда.

Београдска филхармонија, која је први пут суделовала на балу зимске помоћи, под управом г. Ловре Матачића, директора Опере, са пуно музичког схватања допуњавала је концертни део бала. Изведене увертире, и при крају „Краљево коло“ од Ст. Биничког и валцер од Ј. Штрауса, створили су расположе-

ње које одговара високим гостима који су посетили бал.

Као и сваке године, бал је посетила Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга, у пратњи дворске даме г-ђе Олге Лозанић, првог ађутанта Њ. В. Краља ђенерала г. Николе Христића, Маршала двора г. Бошка Чолак-Антића. У дочеку Њеног Краљевског Височанства судело-

Чланови балета, у народној ношњи, играју коло

Са бала Зимске помоћи (Краљево коло): Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга, председник Београдске општине г. Војин Ђуричић, дворска дама г-ђа Ела Хаџић, начелник Главног генералштаба — Гувернер Њ. В. Краља арм. генерал г. Петар Косић, супруга Краљевског намесника г-ђа Вјера Перовић, министар војске и морнарице арм. генерал г. Милан Недић, и супруга министра просвете г-ђа Драга Максимовић

вали су: Г-ђа Вјера Перовић, супруга г. д-р Иве Перовића, Краљевског Намесника, г-ђа Вера Ђуричић, супруга Претседника Општине г. Војина Ђуричића, г-ђа Олга Илић, супруга сенатора г. Владе Илића, Министар просвете г. Божа Максимовић, Министар Двора г. Милан Антић, Министар иностраних послова г. д-р Александар Цинцар-Марковић, Претседник

општине г. Војин Ђуричић, Управник позоришта г. Милан Предић, Управник града Београда г. Драг. Лазић, секретар Акционог одбора г. д-р Реља Аранитовић и помоћник шефа протокола Министарства иностраних послова г. д-р Матић.

Балу су присуствовали: Министар финансија г. д-р Шутеј, који је заступао г. д-р Вл. Мачека, потпретседника владе, Министар просвете г. Божа Максимовић са госпођом и ћерком, Министар војске и морнарице генерал г. Милан Недић са госпођом, Претседник општине г. Војин Ђуричић са госпођом, Министар физичког васпитања г. Јеврем Томић са госпођом, Министар иностраних послова г. д-р Александар Цинцар-Марковић са госпођом, Министар Правде г. д-р Лазар Марковић, Министар саобраћаја г. инж. Никола Бешлић, начелник Главног Генералштаба генерал г. Петар Косић са госпођом, дворске даме г-ђа Ела Хаџић, г-ђа Анђа Христић, супруга првог ађутанта Њ. В. Краља, сенатор г. Влада Илић са госпођом.

Даље су примећени: Турски амбасадор г. Коперлер са госпођом, грчки посланик г. Бибика Розети, италијански посланик г. Маријо

Балетска игра на балу Зимске помоћи

Индели, амерички посланик г. Баис Лејн са госпођом, мађарски посланик Барон Бакач-Бешењи са госпођом, белгијски посланик гроф де Тијези и Грофица де Тијези, бразилијански посланик де Суза са госпођом, шведски посланик г. Малмар са госпођом, холандски посланик г. Крајдорк са госпођом. Затим отправници послова и чланови свих дипломатских претставништава у Београду и велики број других угледних личности.

Дворана Народног позоришта била је препуна. У свима просторијама било је живо. До ране зоре публика се забављала у пријатном расположењу.

Са бала вршио је пренос Радио А. Д., у Београду, не само концертног дела него и игранку све до 24 часова. У радио репортажи је описиван бал, а међу осталим је и секретар Акционог одбора за зимску помоћ г. д-р Реља Аранитовић дао следећи извештај:

„Бал зимске помоћи није бал, како се то обично назива у животу. То је манифестација ширег обима у којој долази до изражаја све оно што у себи садржи сама акција зимске помоћи. Како год је уназад неколико година рад на збрињавању београдског сиромашног живља, који је на себе преузео Акциони одбор за зим-

ску помоћ, коме на челу стоји Њено Краљевско Височанство Кнегиња Олга, наишао код београдског грађанства на најтоплији пријем, тако је и ова свечана приредба, која се сваке године приређује у Народном позоришту, добила своју изразиту карактеристику. Сам бал зимске помоћи има дубоко социјално, друштвено и грађанско обележје, нешто што припада Београду као својина. Кроз њега се спајају осећаји и дужности целог Београда, на једној страни према онима који свесрдно дају своју помоћ, и на другој страни према онима који помоћ требају. Ту се уплећу и моменти наше културе, израз онога што Београд у своме репрезентативном делу може дати.

Бал зимске помоћи је једини бал који се у Народном позоришту сваке године приређује. То је у ствари бал Београда, приредба која даје могућности и страном свету да види оно што Београд највише може да покаже. Није, дакле, овај бал приредба која само показује отменост Београда и његових високих кругова, богатства до највећих размера, него се у том веселом расположењу појављује и одраз симпатије, приврежености, оданости и акт солидарности према високим циљевима

Игранка на балу Зимске помоћи у Народном позоришту

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга одлази са бала Зимске помоћи. Испраћају Је: г-ђа Олга Илић, потпретсед. Зимске помоћи, г. д-р Александар Цинцар-Марковић министар спољних послова, генерал г. Христић ађутант Њ. В. Краља, г. Божидар Максимовић министар просвете, г. Војин Ђуричић претседник Београдске општине, и г. Милан Антић министар Двора

које је на себе преузео Акциони одбор. Београд је до сада дао скоро милион и по динара само у току ове радне године за социјалне циљеве Акционог одбора. Дао је то не зато што је морао дати, или што је то нека сила и власт од њега тражила, него је дао из својих дубоких саосећања и урођене потребе којом се он одликује као мало који град средње Европе. И главни део тога добродушног грађанства сакупио се данас на овој свечаности да се виде, и заједнички поновно даду израз своје приврежености за обезбеђење бољег живота нашим суграђанима.

Са овога места желим да се захвалим свима који су ову нашу приредбу увеличали својим присуством, и свима вама, драги слушаоци, који нисте били у могућности да овамо дођете, а у нашем раду нас помажете. Молим вас да и даље пратите наш рад са истим оним симпатијама са којима сте то до сада чинили, и да знате да ми рачунамо и даље на све вас, јер нас осећаји дужности све подједнако вежу."

Материјална страна бала била је боља него иједне раније године. Бруто приходи бала износе Динара 196.830.—, према 112.103.— динара прошле године. Од прихода отпада на продате карте 119.600.— динара, на закуп 4.800.— динара и на добровољне прилоге 72.400.— динара. Добровољне прилоге дали су: Двор Њ. В. Краља 10.000.— динара, Краљевски Намесник г. д-р Раденко Станковић 5.000.— динара, Краљевски Намесник г. д-р Иво Перовић 10.000.— динара, Претседник Краљевске владе г. Драгиша Цветковић 5.000.— динара, Претседник Сената г. д-р Антон Корошец 5.000.— динара, Министар иностраних послова г. д-р Александар Цинцар-Марковић 20.000.— динара, Предовић а. д. Београд 10.000.— динара, енглески посланик 1.000.— динара, француски посланик 1.000.— динара, румунски амбасадор 1.500.— динара, шпански посланик 500.— динара, пољски посланик 500.— динара, г. Живојин Крстић 250.— динара, г-ђа Мара Николић 200.— динара, г. Сава Панић 200.— динара и г-ђа Раиса Караводија 100.— динара. У натури приложили: г. Павле Грегорић (Штампариа) 1.000.— ди-

нара, Гровинг и Радио-тон 1000.— динара, фирма „Хармонија” 150.— динара. Режијски трошкови бала били су овога пута већи него ранијих година, јер се желело да приредба добије што већи уметнички и репрезентативни карактер. Тако је чист приход бала 142.150.—

динара, према 86.491.— динара прошле године, а то је за 66% више. Тај успех је свакако један од најубедљивијих доказа, да је бал постигао своју сврху боље него икад досад.

Д-р Реља Аранитовић

Чланови Акционог одбора за зимску помоћ у аудијенцији код Њ. Кр. Вис. Кнегиње Олге

Њено Краљевско Височанство Кнегиња Олга примила је 19 марта у 17,30, у Белом Двору, чланове Акционог одбора за зимску помоћ: г-ђу Вјеру Перовић, супругу Краљевског Намесника г. д-р Ива Перовића, г-ђу Веру Ђуричић, супругу претседника Општине г. Војина Ђуричића, г-ђу Олгу Илић, супругу сенатора г. Владе Илића, г. Војина Ђуричића, претседника Општине и секретара Одбора г. д-р Рељу Аранитовића. Њено Краљевско Височанство је изразила велико задовољство о овогодишњем великом успеху, и топло се захвалила свима који су тај успех омогућили. О раду Акционог одбора, који је ове године имао већу активност него ранијих година, колико у самом прикупљеном новцу, толико и у помоћи која је сиротињи указана, Њено Краљевско Височанство је са највећим задовољством саслушала излагања чланова Одбора.

У жељи да се и идуће године рад Акционог одбора што више и дубље развије, закључено је да се приступи изградњи сталних кухиња за зимску помоћ. Зграде би подигла Општина београдска на својим имањима. Ове године би се изградио само један део зграда са централним магацином, а после би се постепено приступило изградњи сиромашног београдског грађанства. Питање изградње овога комплекса зграда, који би коштао око 12,000.000.— динара, зависи од материјалних средстава Општине и припомоћи која би се за те сврхе добила са других страна. Њено Краљевско Височанство свим силама жели да се акција за збрињавање сиротиње, која је поверена Одбору за зимску помоћ, како у Београду тако и у другим варошима државе, развије до највећег степена, како би се могла пружити у свакоме потребном моменту највећа помоћ.

Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга обилази кухиње Зимска помоћи

У петак, 22 марта, у 11,30 часова Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга посетила је кухињу зимске помоћи Бр. 4 на Чукарици, Радничка улица број 53, у пратњи дворске даме г-ђе Олге Лозанић. Велика маса грађанства Чукарице и сиротиње која се у тој кухињи храни дуго је клицала, одушевљена овом високом посетом. Пред кухињом је прва поздравила Њ. Кр. Височанство штифеница кухиње Љубимка Стојановић, са овим речима:

„Мила наша Кнегињо,

У име наших родитеља, којима је велики Бог досудио горку судбину да живе од данас до сутра, сигурно зато да би код људи усадио љубав и милосрђе, ја, њихово дете, поздрављам Вас и молим да примите ову киту весника пролећа као доказ о нашој превеликој захвалности на Вашој високој и нежној пажњи, помоћи и искреном раду, како бисмо уистини осетили љубав ближњег свoga.

Ваша топла љубав, која Вас је довела овде међу нас, огрејала нас је и Ви видите како су наша лица насмејана и весела. А знате ли зашто? Зато, јер Вас сви ми волимо.

Живила Њено Краљевско Височанство Кнегиња Олга!”

Милица Јовановић, ученица основне школе, која се исто тако храни у тој кухињи, предала је Њ. Кр. Вис. Кнегињи Олги букет пољског цвећа.

Дирнута овом нежном дечијом пажњом, Њ. Кр. Височанство је топло помиловала девојчице, захвалила се и са њима разговарала.

На улазу у кухињу биле су: потпретседница Акционог одбора г-ђа Вјера Перовић, супруга Краљевског Намесника г. Д-р Иве Перовића, г-ђа Вера Ђуричић, Претседник општине г. Војин Ђуричић, секретар Акционог одбора г. д-р Реља Аранитовић, ордонансни мајор г. Градимир Раденковић, претседник XIV пододбора Црвеног крста прота г. Радивоје Милојковић, повереник пододбора за ову кухињу г. Милан Милутиновић, чланице Управе г-ђе Радмила Савковић, Даница Боркановић, Драга Станић, Вукица Једлински и г. Жика Милетић. Прота г. Милојковић поздравио је у име XIV пододбора и у име грађанства Чукарице Њ. Кр. Вис. Кнегињу Олгу дирљивим говором. Износећи захвалност грађанства, а понаособ сиротиње којој је омогућено да дође до топле хране, г. Милојковић је између осталог рекао и ово:

Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга посећује кухињу Зимске помоћи на Чукарици (Дочек пред кухињом)

„Не говорим Вам ово, племенита Кнегињо, што сам позван, као претседник нашег Пододбора, као претседник овога сиромашног краја или као свештено лице, говорим Вам то из дубине своје душе, зато што тако осећам ја и цео овај сиромашни свет који се окупио овде да Вам узвикне: Живела наша племенита Кнегиња Олга.”

У кухињи је чекала спремљена храна. Тога дана се, по програму који важи за све кухиње, кувао постан пасуљ. Њ. Кр. Височанство је изразила жељу да проба јело и сама се увери о квалитету хране, којом се сиротиња исхрањује. Била је задовољна и тражила обавештење о начину спремања хране, о броју лица који се у тој кухињи хране. Кад је све то добила, тражила је извештај о стању сиротиње у томе крају, о њиховом животу. Када су сва обавештења дата, Њ. Кр. Височанство је рекла:

„Морам учинити све да се сиротињи помогне.”

Праћена овацијама које је приредило присутно грађанство, Њ. Кр. Височанство, са члановима Акционог одбора, одвезла се у кухињу зимске помоћи бр. 6 на општинском имању „Пионир”, коју води IV Пододбор Црвеног крста. Дочекали су је: потпреседница

Акционог одбора г-ђа Олга Илић, потпретседник IV пододбора прота г. Драги Туфегџић и г. Андра Анђелковић, б. Управник града Београда г. Драг. Лазић са целом Управом пододбора и великим бројем грађанства и сиротиње која се ту исхрањује. Прота г. Туфегџић одржао је топао говор и захвалио се на високој и никада за нас незаборављеној пажњи која нам се исказује овом високом посетом.

„Рад Одбора за зимску помоћ, рекао је поред осталог г. Туфегџић, и Црвеног крста је тежак, али га сви ми са лакоћом обављамо јер осећамо топлину Ваше племените душе, која нас, узвишена наша Кнегињо, увек и на сваком месту прати.

„Да живи Њ. Вел. Краљ Петар II, да живи узвишена Њ. Вел. Краљица Марија, да живи наша заштитница Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга.”

Пошто је и овде пробала јело, и похвалила рад оних који га спремају, Њ. Кр. Височанство је изразила жељу да види како се врши сама подела хране.

Обративши се секретару Одбора г. д-р Рељи Аранитовићу, Њ. Кр. Височанство је рекла:

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

„Нека почне издавање хране, желим да видим ствари онакве какве су.”

Један за другим, сиротиња је пролазила поред високе гошће, са лонцима и корпама, давала своје бонове, примала хлебац и храну. Сваки од њих био је сретан. Код сваког се на лицу видео осмејак задовољства, јер осећа највећу заштиту, која му даје вере да ће се и у будуће о сиротињи водити рачуна. Пролазећи поред Њ. Кр. Вис. Кнегиње Олге, сваки је клицао, а Она је свакога запитала за име, одакле је, кога има и да ли је задовољан.

То је трајало пуних пола сата. Кад је највећи део сиротиње већ примио своје следовање, Њ. Кр. Височанство је напустила кухињу. На излазу је мала штићеница кухиње Марија Лефтак испратила Њ. Кр. Височанство овим речима:

„Драга наша Кнегињо,

Ја сам једно од сирочади која се храни из ове кухиње.

Зимска помоћ помаже сиротињи, Ви помажете Зимску помоћ, а Бог нека помаже увек Вама и Вашој деци.

Нека живи узвишени Дом Карађорђевића!
Живела наша Кнегиња Олга.

Живела слатка мала Принцеза Јелисавета.”

Тако је завршена ова висока посета кухињама Зимске помоћи.

* *
*

22 марта у свих 6 кухиња дељено је 5.969 obroka, и то: кухиња број 1: 1.064; кухиња број 2: 1.265; број 3: 1.206; број 4: 691; број 5: 709 и број 6: 1.034 obroka. Прошле године тога дана дељено је у 5 кухиња, колико их је тада било, 4.902 obroka, па је ове године капацитет повећан за 1.067 obroka, односно 21%. У свему је, од почетка рада зимске помоћи (17 XII 1939 год.) до 18 марта, а то је за 92 радна дана, издано преко кухиња зимске помоћи 505.990 obroka, према 423.880 прошле године. Према томе је ове године више раздељено за 82.110 obroka односно 19,4%. Највећи капацитет био је ове године 8 фебруара када је раздељено 6.501, док је прошле године највећи капацитет био 10 марта са 5.159 obroka. Тако је овогодишњи максимум био већи за 1.342 obroka, односно 26%.

По месецима било је ово стање: децембра раздељено је 42.990 obroka (50.678 прошле

Претседник Чукаричког подбора за зимску помоћ прота г. Милојковић поздравља Њ. Кр. Вис. Кнегињу Олгу (Десно претседник Општине г. Војин Ђуричић)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

године); јануара 174.640 (144.674); фебруара 179.446 (138.680) марта 108.914 (89.848).

Досада је утрошено на исхрану преко кућиња: за намирнице Дин. 1.253.640,50, за пла-

те особљу Дин. 61.217,75, за режију Дин. 27.288,30; у свему Дин. 1.342.146,50. До краја године ће се утрошити преко милион и по динара.

Чајанка и концерт IV пододбора Црвеног крста

Са чајанке IV пододбора Црвеног крста. У првом реду г-ђа Вјера Перовић, г. Војин Ђуричић и г-ђа Вера Ђуричић

Четврти пододбор Црвеног крста, на чијем се челу налази, као претседница, г-ђа Вера Ђуричић, приредио је врло успелу прву своју чајанку са концертом и игранком у недељу 10 марта у 5 сати после подне у великој дворани Ратничког дома. Приредбу је посетила г-ђа Вјера Перовић, супруга Краљевског Намесника г. д-р Ива Перовића, почасна чланица овог Пододбора. Г-ђу Перовић је дочекала на улазу Управа Пододбора са Г-ђом Вером Ђуричић и предала јој букет црвених каранфила.

Приредби су присуствовали: Претседник Београдске општине г. Војин Ђуричић, г-ђа Цинцар-Марковић, супруга Министра иностраних послова, и велики број друге угледне публике. Дворана је била дупке пуна.

Свима гостима је сервиран чај са сендвичима и колачима.

У име Управе, госте је поздравио прота г. Драги Туфегџић.

Врло занимљив и уметнички пробран концертни програм извели су: гудачки квинтет г. г. Милановић, Топаз, Блам и Кокош; члан Оперe г. Александар Маринковић; директор Оперe г. Ловро Матачић; члан Оперe г-ђа Лиза Попова; члан Оперe г-ђа Вукица Илић; и члан Оперe и драме г-ђа Дивна Радић.

Ученици Сташа и Јелка Анђелковић рецитовали су две пригодне патриотске песме.

После концертног програма продужена је игранка уз свирање џаз-оркестра.

Цела приредба је ванредно добро организована и изазвала је врло пријатно расположење гостију.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Гостовање ансамбла Франкфуртске опере у Београду

У Београду је гостовао ансамбл Франкфуртске опере (145 уметника) од 5 до 12 марта т. г. Немачке уметнике су предводили г. д-р Ханс Мајснер, генерални интендант градских позоришта у Франкфурту, и г. Франц Конвични, директор и диригент Франкфуртске опере.

Немачки уметници су давали, у главној згради београдског Народног позоришта, чувену тетралогiju Рихарда Вагнера „Прстен Нибелунга“: — 5 марта су приказивали предигру („предвечерје“) овог Вагнеровог дела „Злато Рајне“, 6 марта „Валкиру“, 8 марта „Зигфрида“, а 11 марта четврти део тетралогije „Сумрак богова“. Музичари, чланови оркестра Франкфуртске опере, приредили су 9 марта врло успео симфонијски концерт у дворани Коларчевог универзитета, којим су дириговали и немачки диригент г. Франц Конвични и наш диригент г. Ловро Матачић.

Франкфуртска опера је продужила своје гостовање још и 12 марта и давала је Мо-

цартову оперу „Отмица из Сараја“ у корист Зимске помоћи.

Београд је имао ретку прилику да ужива у извођењу генијалног Вагнеровог уметничког дела, — генијалног и по својим песничким и по музичким и по философским особинама — у интерпретацији ванредних певача и музичара, са технички и уметнички савреном сценаријом. Опере је режирао г. Ханс Мајснер, а дириговао је г. Франц Конвични. Обојица су извршили своје задатке са ванредним ауторитетом и уметничким осећањем. Чланови опере су се показали и као врло добри певачи и као врло добри глумци, са високим уметничким квалитетима. Дикција им је била сјајна, тако да се свака реч могла разабрати. И солисти и хор и оркестар били су на висини Вагнерове уметничке творевине.

Од певача нарочито су се истицали г. г. Жан Штерн, Херберт Хесе, Тео Херман, Швебс, Мракић, Кетер, Зајберт, Гонсар; а од оперских певачица г-ђе Рес Фишер, Еми

Њ. Кр. Вис. Книгиња Олга и Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле, са Својом свитом, на претстави Франкфуртске опере

Хајнмилер, Марион Хунтен, Роза Палаш-Хуска, Еберс, Вакерс и Розенкранц.

Претстави „Зигфрида“ присуствовали су Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле и Кнегиња Олга.

Свима претставама присуствовали су најодабранији чланови београдског друштва и немачке колоније. Позоришна сала је била увек дупке пуна. Све карте су биле распродате још пре доласка чланова Опере у Београд.

У уторак 12 марта увече Франкфуртска опера је играла славну Моцартову оперу „Отмица из Сараја“ у главној позоришној згради, као добротворну претставу у корист Зимске помоћи.

Претстави су присуствовали Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле и Кнегиња Олга.

Били су присутни министри и чланови дипломатског кора са својим породицама, Претседник Београдске општине г. Војин Ђуричић са госпођом и велики број других угледних личности.

Када је претстава била завршена, око 10 часова увече, појавили су се на позорници сви чланови Франкфуртске опере, са југословенским одликовањима, која су добили при-

ликом свог гостовања у Београду. Публика их је бурно поздравила.

Директор Београдске опере г. Ловро Матачић предао је, у име Београдског народног позоришта, генералном интенданту Франкфуртске опере г. Мајснеру ловоров венац са југословенским тракама, изговоривши неколико пригодних речи.

Г. Мајснер је одговорио да су његови сарадници и он одушевљени боравком у југословенској престоници, београдском публиком и својим београдским колегама, које су имали прилике да виде у националној опери „Еро с оног свијета“ у Франкфурту и које желе опет што пре тамо да виде. Његов говор је завршио на српском поклицима: „Живела југословенска уметност! Живео југословенски народ! Живео југословенски Краљевски Дом!”

Публика је дуго и бурно поздрављала г. Мајснера и његове другове, чланове Франкфуртске опере.

Исто вече у 23 и по часа отпутовали су чланови Франкфуртске опере специјалним возом за Софију. На станици су их испратили чланови београдског Народног позоришта и велики број грађана.

Банкет Претседника Београдске општине у част чланова Франкфуртске опере

Претседник Београдске општине г. Војин Ђуричић приредио је у част чланова Франкфуртске опере свечан ручак у дворани Ратничког дома у недељу 10 марта. У прочељу, до Претседника г. Ђуричића, седео је немачки посланик г. фон Херен, до њих, десно и лево, помоћник Министра просвете г. Федор Никић, генерални интендант франкфуртских градских позоришта г. Ханс Мајснер, управник Београдског народног позоришта г. Милан Предић, шеф Отсека за одржавање веза са иностранством Министарства просвете г. Велмар Јанковић, чланови Културног одбора Београдске општине градски већници: академик и сенатор г. д-р Јован Радонић, сенатор г. д-р Живан Лукић, г. Рајица Маринковић, г. Марковић Василије, г. Стојанкић Борислав, г. Јелисавчић Благоје; неколико виших чиновника Београдске општине, чланови Франкфуртске опере, Београдске опере, драме, оркестра и балета, Београдске филхармоније.

Претседник Београдске општине г. Војин Ђуричић наздравио је за време ручка члановима Франкфуртске опере овим говором:

Екселенцијо — Господине Министре,
Моје Госпође и Господо,

Част ми је и пријатна дужност да могу као Претседник Општине града Београда поздравити на-

ше миле госте, чланове Франкфуртске опере, и да им могу захвалити за изванредне часове које су нам приредили својом високом уметношћу.

Према старој истини, уметност је божански дар, а уметници Богом обдарени људи, чија се висока и часна дужност састоји у томе да буду претставници и носиоци културе свога народа.

Познавати културу једног народа, значи тај народ високо ценити, волети и према њему бити пријатељски расположен. Зато су толико значајне узајамне културне и уметничке манифестације између народа, које овоме циљу доприносе.

Немачки и југословенски народ налазе се на најбољем путу да се на овај начин међусобно приближе. За све ово дугујемо велику захвалност свима онима који у обема земљама у том смислу раде.

Немачки народ може бити поносан на своју културу. Она је стара и целом свету позната, а уз то ванредно богата у свим њеним областима. Познамо је и преко књиге и слике и преко музике; са жаљењем можемо само поновити стару изреку: „*Arts longa, vita brevis.*“

Али, наши мила и поштовани гости, који су већ наши стари познаници, помогли су нам да учинимо један корак унапред на овој путу упознавања. Они су узели на себе дужност да посредују и да нас приближе богатој музичкој култури немачког народа. Својим високо уметничким извођењем они су то у пуној мери постигли. Доживели смо многе незаборавне часове, чули смо музику највећег драмског ком-

Претседник Београдске општине г. Војин Ђуричић поздравља немачке госте на банкету (лево од г. Претседника седи немачки посланик фон Херен)

позитора Деветнаестог века, Рихарда Вагнера, у дивној интерпретацији.

Чувена тетралогија, „Прстен Нибелунга“, дочарала нам је велики свет немачке мистике и поезије. Тако смо још једанпут видели и осетили како је велика уметничкога улога, како је силна моћ којом он влада човечијом душом.

У то име испимо озу чашу за наше миле и поштоване госте!

Г. Ханс Мајснер, у име Франкфуртске опере, одговорио је на здравицу г. Војина Ђуричића. Захвалио је на срдачном пријему и на посети, коју је Народно позориште учинило прошле године Франкфурту.

— Ми смо се тада — рекао је г. Мајснер — одушевљавали уметношћу и великом душом ваше земље. Ја срдачно пошам Београдско народно позориште да нас понова посети и да развијемо наше уметничке везе. Ми ћемо Београђане отворених руку и срца дочекати у Франкфурту. Наша оба позоришта служе истом циљу да искажемо у уметности осећања и прикажемо наше најбоље снаге.

Подигнем чашу нашу за напредак Београдског народног позоришта, југословенског народа, за процват његове културе, којој се ми дивимо и клањамо.

Присутни су поздравили срдачно говор г. Мајснера.

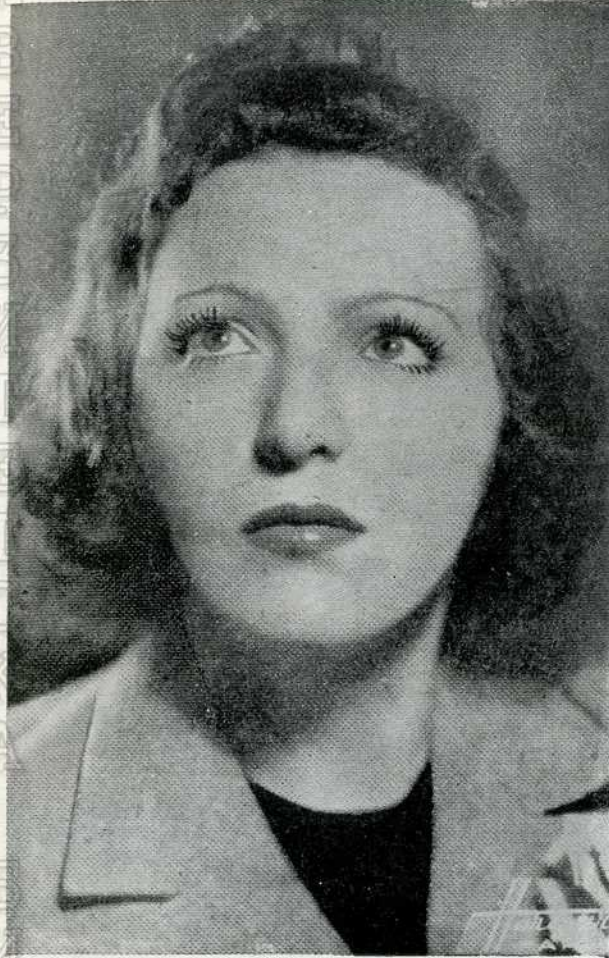
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Гостовање Француске комедије у Београду

Чланови Француске комедије боравили су у Београду од 24 до 26 марта — дванаест уметника и уметница и 7 техничара. Приказивали су у згради Народног позоришта код

Г-ђа Мари Бели

Споменика две претставе: Молијеровог „Мизантропа“ и Расинову „Андромаху“, а у дворани Коларчевог универзитета приредили су матине француске поезије.

Међу француским глумцима налазила се и славна француска филмска звезда г-ђа Мари Бел, која је привлачила нарочиту пажњу публике.

Најстарији од глумаца г. Жан Јонел уписао се, у име Француске комедије, у дворске књиге у Маршалату Двора.

БАНКЕТ ПРЕТСЕДНИКА БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ Г. ВОЈИНА ЂУРИЧИЋА У ЧАСТ ФРАНЦУСКИХ ГОСТИЈУ

Претседник Београдске општине г. Војин Ђуричић приредио је свечан ручак у хотелу на Авали у част француских гостију. Ручку су присуствовали, поред г. Ђуричића и француских гостију: француски посланик г. Бри-

жер, чланови Општинског културног одбора (градски већници гг. д-р Лукић Живан, Маринковић Рајица, Матић Илија, Јелисавчић Благоје), шеф кабинета Претседника општине г. Љуб. Нинић и неколико виших општинских чиновника, управник Народног позоришта г. Милан Предић и директор драме г. д-р Милачић са неколико чланова драме, претставници Министарства просвете гг. Јован Алексић и Велмар Јанковић, претставници друштва пријатеља Француске гг. Стеван Павловић, М. Ибровац и д-р Светислав Петровић, д-р Миљанић, и још неколико угледних гостију.

Пред крај ручка одржао је г. Војин Ђуричић поздравни говор на француском језику, у коме је, између осталог, рекао:

— Београд је срећан што може да поздравља чланове Француске комедије у нашој земљи. Срећни смо утолико више што између Југославије и Француске, боље рећи између Срба и Француза, постоје старе везе пријатељства. Ми смо срећни што се одржава ова мала културна манифестација и ја желим, — а то није само моја лична жеља, већ општа жеља нашег народа, — да овакве манифестације не буду ретке и изузетне и да се учини напор за продужење културне везе наше две земље. Светски рат је сједино велики број наших људи, који су учили у Француској са Французима и наша је дужност после судара, који се је тако срећно завршио, да се постарамо да се настави та интелектуална сарадња између две наше земље. Један корак на томе путу је стварање Француског института у Београду, који тежи да оствари те жеље.

Желим да ово гостовање чувене Француске комедије, са старим традицијама и старом славом, буде обележено аплаузом који заслужује и да то буде наставак њеног успеха. Подижући чашу изражавам жеље за успех ваше лепе земље, за будућност француског народа и француске државе!...

Француски гости су пропратили одушевленим аплаузом овај говор.

У име француских уметника одговорио је г. Ђуричићу г. Жан Јонел. Захвалио је г. Ђуричићу на здравици и на дочеку. Каже да су га речи Господина Претседника узбудиле, утолико више што је лично везан успоменама за нашу земљу. Г. Јонел спомиње да је био борац на солунском фронту, па додаје:

— Везан сам утолико више за ову земљу што је она српска и што је натопљена и са неколико капи мене крви... Кад вам то кажем, мислим да нема потребе ишта више да додам, јер је то моје убеђење и тако дубоко осећам...

Слушаоци су поздравили срдечно говор г. Јонела.

Управник Народног позоришта г. Милан Предић поздравља француске другове. Каже да није први пут да нам Француска коме-

дија долази у посету. Овога пута је изабрала нарочите комаде из свога репертоара, најбоље. Ми смо већ навикли на то да је све најбоље што даје Француска комедија.

У име Удружења глумаца поздравио је француске другове г. Владета Драгутиновић. Француски посланик г. Брижер одржао је леп говор, у коме је, поред осталог, рекао:

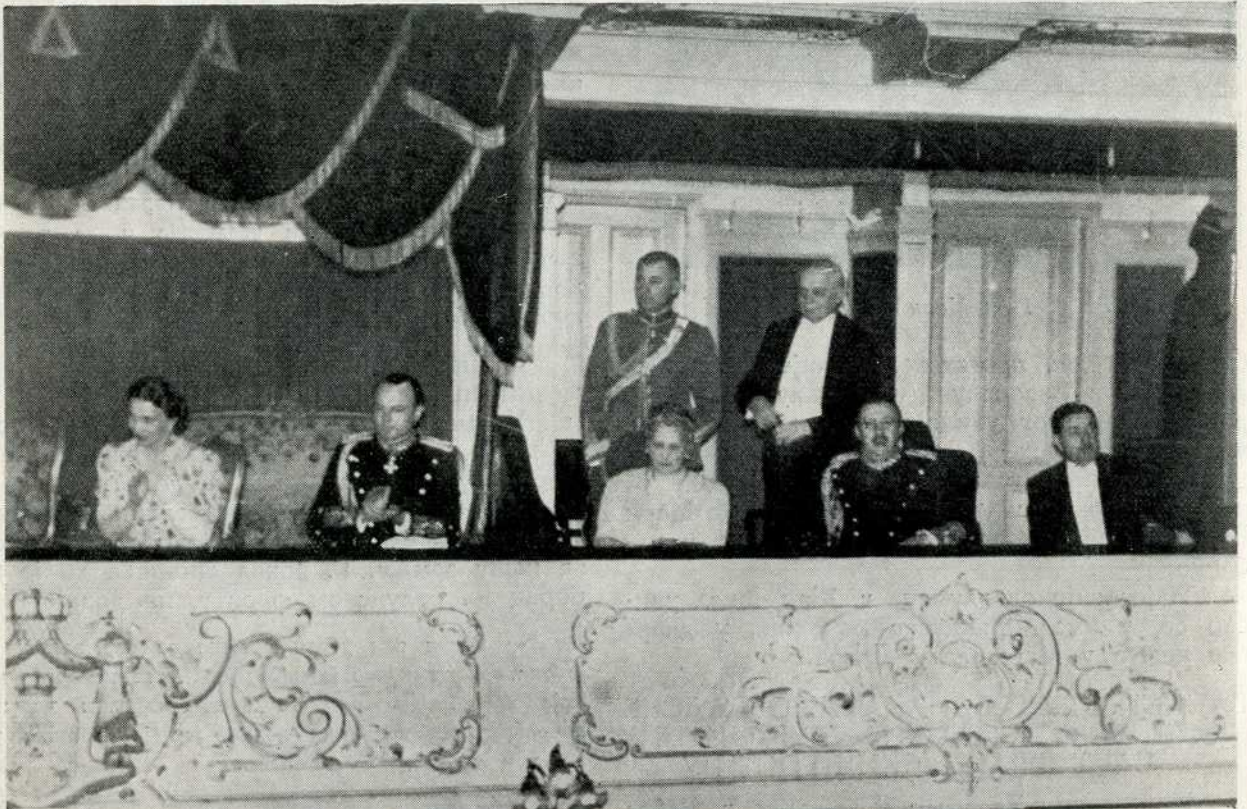
— Имам пријатну дужност да вам захвалим у име свих својих сународника којима сте указали гостопримство. Слажем се са речима узженог председника Београдске општине г. Ђуричића. Оба наша народа везана су за земљу. У шумадским селима можете осетити љубав која постоји између наше две земље. Београд, који се налази под комуналним вођством мога пријатеља г. Ђуричића, приредио је француским уметницима један дочек без преседана. Мислим да не претерујем ако кажем да том, таквом дочеку нису много допринели ни позориште ни посланство... Многи су ми пребацивали (обраћа се г. Брижер члановима Француске комедије) што ви овде дајете само једну претставу. Многи су се побунили, а међу њима је био и председник Општине г. Ђуричић. Захваљујући његовим напорима и свима Југословенима, ви ћете дати место једне, три претставе. Међутим, и то није довољно. Ви бисте овде могли дати десетине претстава. Зато је потребно да поново дођете. Дођите и наићи ћете на исти пријем код сваког Југословена, код сваког Србина. Није потребно да много говорим, јер видим да сви присутни пријатељи знају

шта ја мислим о овој земљи. Користим ову изузетну прилику да пред Французима потсетим: да сам, у име председника Француске Републике, лично предао председнику Београдске општине г. Ђуричићу Плакету високог официра Легије части.

Француски уметници су, после ручка, посетили гроб Незнаног Јунака. Г. Јонел је положио на гроб велики букет црвених ружа, у име Француске комедије, а остали су положили по киту љубичица.

* * *

„Француска комедија” је најстарије позориште на свету. Као њен оснивач се сматра Молијер, који је са својом трупом први пут играо у Паризу 1658 пред краљем Лујем XIV. Отада почиње њена историја. Она се због тога и зове Молијеров дом. Француска комедија је без прекида вршила своју високу културну мисију са дасака, идући увек упоредо са временом, а често и наговештавајући и проповедајући ново доба. Преживела је све буре француске историје и остала и до данас најбоље француско позориште, једно од најбољих у свету. Она је један леп део француске историје, „саставни део француске славе”, — као што је рекао Наполеон. Она је истодобно и чувар најлепших француских традиција и трибина одакле се проповедају нове идеје. На њеној позорници се давала 1784

Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник Павле и Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга на претстави „Андромахе”. Десно: дворска дама г-ђа Олга Лозанић, први ађутант Њ. В. Краља генерал г. Никола Христић, маршал двора г. Бошко Чолак-Антић и председник Краљевске владе г. Драгиша Цветковић

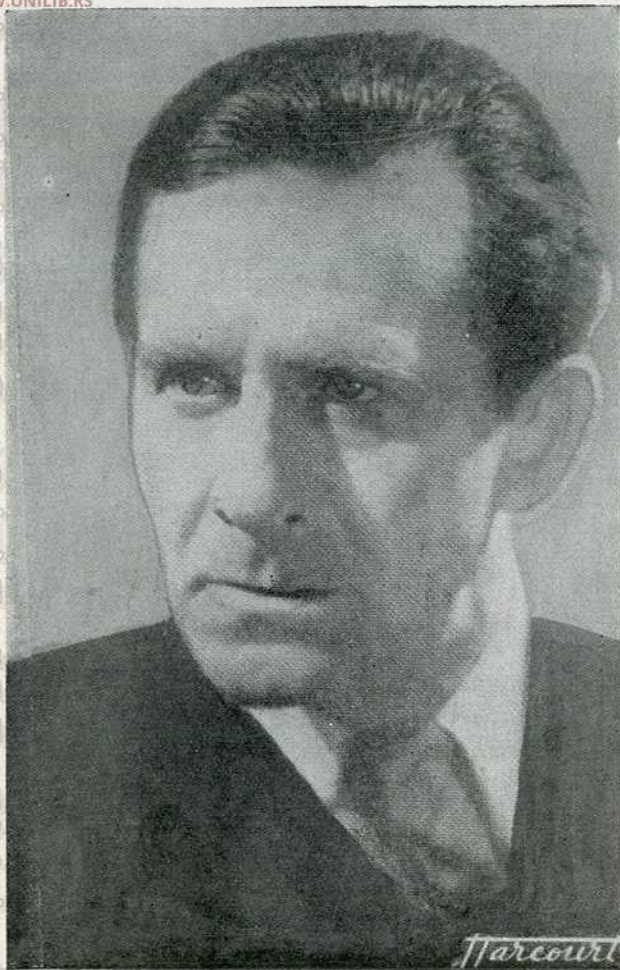
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Чланови Француске комедије са претседником Београдске општине г. Војном Ђуричићем (у средини), пред улазак у крипту споменика Незнаоном Јунаку

Претседник Београдске општине г. Војин Ђуричић поздравља француске госте на банкету у ресторану на Авали

Г. Жан Јонел

чувена Бомаршеова политичка сатира „Фигарова женидба“, за коју се сматра да је убрзала француску револуцију.

Може се без претеривања рећи, да је Француска комедија имала важног удела у свима крупнијим догађајима француске историје. Њена историја је повезана са историјом Луја XIV, француске револуције, Наполеона I (који је у царском Кремљу у Москви потписао чувени „московски декрет“ о организацији Француске комедије на задружној основи), са историјом највећих француских реформатора.

Она се обнавља непрекидно, и по репертоару и по глумцима, развија се, иде напред. Има у себи неку чудну динамику. У њој се обраћа велика пажња вештини говора, ритму реченице, музици стиха, као и глуми.

Иако дванаест глумаца и глумица, који су дошли у Београд, претстављају само мали део Француске комедије, они су ипак успели да нам дочарају сву лепоту и уметничку снагу ове јединствене установе.

У „Мизантропу“ су нам дали класично дело свога великог оснивача, репродукујући све лепоте његовог духа и стила.

То дело нема радње; само сјајне духовите речи, виртуозни стихови, којима се из-

ражавају разни карактери и погледи на живот. Зато је оно необично тешко за игру. И баш у таквом комаду су француски уметници показали свој необичан таленат. Одржали су пажњу публике живу све до краја. Главне улоге су играли г. Еме Кларин (Алцеста), са маском која је потсећала на Молијера, и г-ђа Мари Бел (Целимена). Приказали су два опречна карактера. Алцест је поштен, искрен, начелан, а Целимена притворна, лукава, непоштена. Обоје су оцртали карактере својих улога необично изразито и живо.

Прво вече је одиграна и духовита кратка романтична параболa Мисеова „Врата треба да буду затворена или отворена“. То је фини духовити дијалог између две личности, који су са ванредним шармом извели г-ђа Жермен Руе и г. Луј Сењер.

Друго вече, 25 марта, давана је класична Расинова трагедија „Андромаха“. Претстави су присуствовали Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник Павле и Кнегиња Олга, Претседник владе г. Д. Цветковић, министри гг. Цинцар-Марковић, Божа Максимовић и Лаза Марковић, претседник Београдске општине г. Војин Ђуричић (који је присуствовао и претстави „Мизантропа“), многи чланови дипломатског кора, многи високи војни и цивилни функционери и претставници културних установа.

После првог чина, предао је претставник Министарства просвете г. Велмар Јанковић висока југословенска одликовања француским уметницима.

Пошто је завршена „Андромаха“, Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле и Кнегиња Олга примили су француске уметнике у дворском салону. Француски гости су се захвалили Њиховим Краљевским Височанствима на посети позоришне претставе и на високим одликовањима, а Њихова Кр. Височанства су честитала француским уметницима на лепој игри.

Француски уметници су поздрављани бурним аплаузом за време сваке паузе. А када је завршена „Андромаха“ и када су се уметници појавили на позорници, одушевљење је достигло врхунац. Директор драме г. Милачић предао је тада г. Јонелу, у име београдског Народног позоришта, велики ловоров венац, а г-ђа Марица Поповић је поздравила са неколико срдачних речи француску трупу.

Француски глумци су одиграли и „Андромаху“ са много темперамента и префињене уметности. Г-ђа Мари Бел (у улози Хермионе) опет је бриљирала лепотом своје појаве и богатом музиком свога гласа. Жан Јонел је са пуно страсти и заноса играо и улогу несрећног Ореста. И остали глумци су, оба вечера, одиграли сјајно своје улоге и изазвали дивљење публике.

После „Андромахе“ одиграна је кратка драмска анегдота Проспера Меримеа „Кочије светог причешћа“. При завршетку су Фран-

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

цузи поздрављени буром одушевљења. Г. Жан Јонел, у име француских уметника, захвалио се Београђанима на срдчним манифестацијама.

Друштво пријатеља Француске приредило је у подне 25 марта свечан пријем члановима Француске комедије у великој сали ратничког дома. Велики број чланова Друштва и омладине дочекао је срдчно француске госте. Г. Стеван Павловић, претседник Друштва, поздравио их је са неколико пробраних речи. Г. Светислав Петровић је одржао говор о значају Француске комедије и ове ретке посете Београду.

Г. Жан Јонел захвалио се кратким језровитим говором у коме је рекао да су фран-

цуски уметници дошли да и својим присуством покажу колико воле нашу земљу и да су њихова осећања за нас остала непромењена: топла и искрена.

После друге претставе у позоришту, француски уметници су отишли у француско пошланство, где им је приређен супе.

Сутрадан изјутра су отпутовали из Београда.

Боравак трупе Француске комедије у Београду јесте уметнички догађај од првокласне важности, — и за наше глумце, којима ће француска игра послужити као одлична школа, и за београдску публику, којој је овом игром приређено драгоцено естетско уживање.

Свесловенски бал Кола српских сестара

Коло српских сестара приредило је 9 марта увече у Официрском дому необично занимљив Свесловенски бал, који је био живописна и укусна смотра свих словенских народних ношњи, извезених у злату, срми и разним живим бојама. Били су заступљени Чеси, Пољаци, Бугари, Руси и сви југословенски крајеви.

Бал су посетили Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле, у генералској униформи, и Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга, у ванредно лепом буњевачком народном оделу.

Испред Њ. Кр. Вис. Кнеза Намесника и Кнегиње Олге — који су заузели места у челу дворане са Својом свитом, а иза њих су били чланови Краљевске владе — изведен је дефиле учесника обучених у народне ношње, који је трајао пола сата. Затим су групе из појединих крајева изводиле своја народна кола.

После тога су Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга и Кнез-Намесник Павле повели „Краљево коло“, којим је отворена редовна игранка, која је трајала и после поноћи.

Са Свесловенског бала Кола српских сестара. У првом реду у средини: Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник Павле и Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга; с лева на десно: г-ђа Олга Илић; г-ца Мирка Грујић и (десно) г-ђа Ела Хаџић; у другом реду с лева на десно: г. г. д-р Александар Цинцар-Марковић, Милан Антић, Бошко Чолак-Антић, генерал Никола Христић, Никола Бешлић, д-р Иво Андрес, Божидар Максимовић и г-ђа Драга Б. Максимовић

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Наши градови

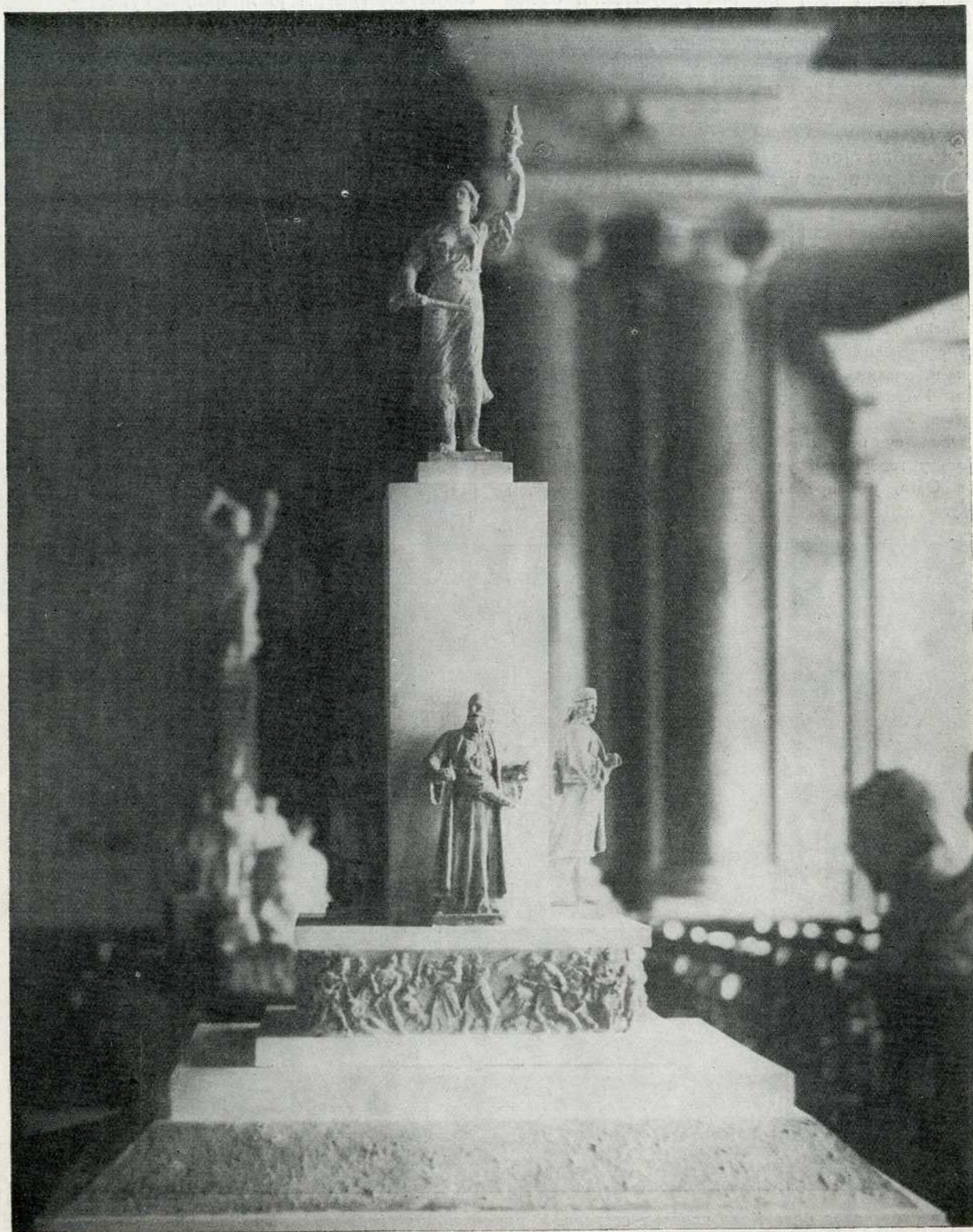
WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

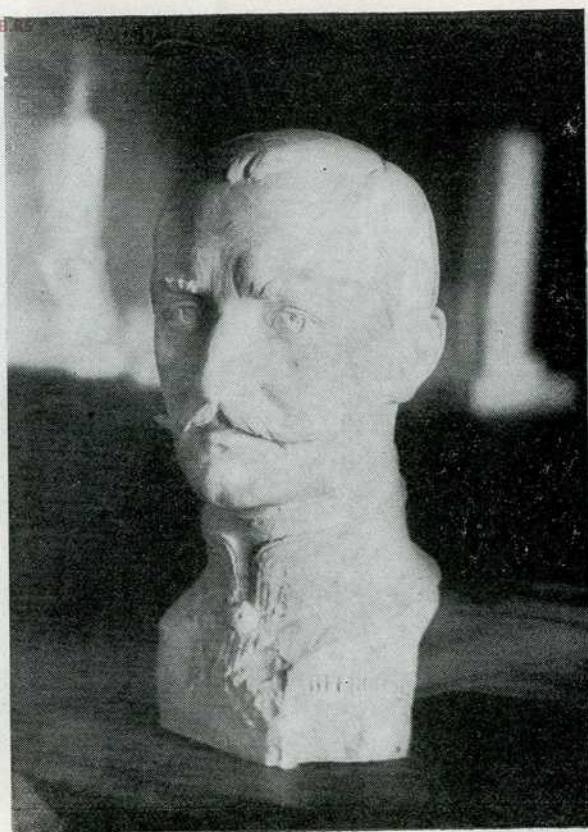
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Споменик Ваљевцима заслужним за Ослобођење и Уједињење

— Изабрана је идејна скица споменика, који ће се подићи у Ваљеву — Припрема се подизање Дома културе у Ваљеву —

Споменик заслужним Ваљевцима. Рад вајара г. Јосифа Мајзнера, награђен I наградом

Споменик заслужним Ваљевцима. Детаљ са пројекта г. Мајзнера: глава Алексе Ненадовића

Пре извесног времена покренули су угледни Ваљевци акцију да се подигне у Ваљеву монументални споменик Алексе Ненадовићу и Илији Бирчанину (који су погубљени 23 ја-

нуара 1804 г. на колубарском мосту по наредби злогласног дахије Фочић Мехмед-аге), Војводи Живојину Мишићу и осталим Ваљевцима жртвама за ослобођење и уједињење. Паралелно са овом акцијом за подизање споменика, покренута је и акција за подизање Дома културе у Ваљеву.

Основана су два Акциона одбора за рад на остварењу ових циљева: један у Београду под председништвом г. Војина Ђуричића, садашњег председника Београдске општине, а други у Ваљеву под председништвом г. Пере Марковића, бив. министра.

Београдски акциони одбор, захваљујући нарочито утицају и раду свога председника г. Војина Ђуричића, прикупио је 570.000.— дин. за подизање споменика и 51.000.— за подизање Дома културе. Расписао је и конкурс за израду идејне скице за овај споменик, са роком до 1 марта 1940 год.

4 фебруара 1940 одржана је заједничка седница београдског и ваљевског акционог одбора у Ваљеву под председништвом г. Војина Ђуричића. На тој седници су саслушани и примљени извештаји о раду београдског и ваљевског Акционог одбора. Г. Војин Ђуричић је изјавио да се приводе крају радови на подизању споменика, као и на подизању Дома културе у Ваљеву.

Оцењивачки одбор за избор идејне скице споменика — чији су чланови гг. Војин Ђуричић, председник Београдске општине; Сима Пандуровић, књижевник; Сима Роксандић, вајар; Душан Николајевић, књижевник; Момчило Милошевић, књижевник и управник Државне штампарије; и др. — донео је одлуку

Споменик заслужним Ваљевцима. Барелеф са пројекта г. Мајзнера

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BE

www. поднесеним радовима на својој седници од 15 марта т. г.

Оцењивачки одбор је нашао да је најупелији рад г. Јосифа Мајзнера, вајара из Београда, и доделио му прву награду од динара 15.000.—.

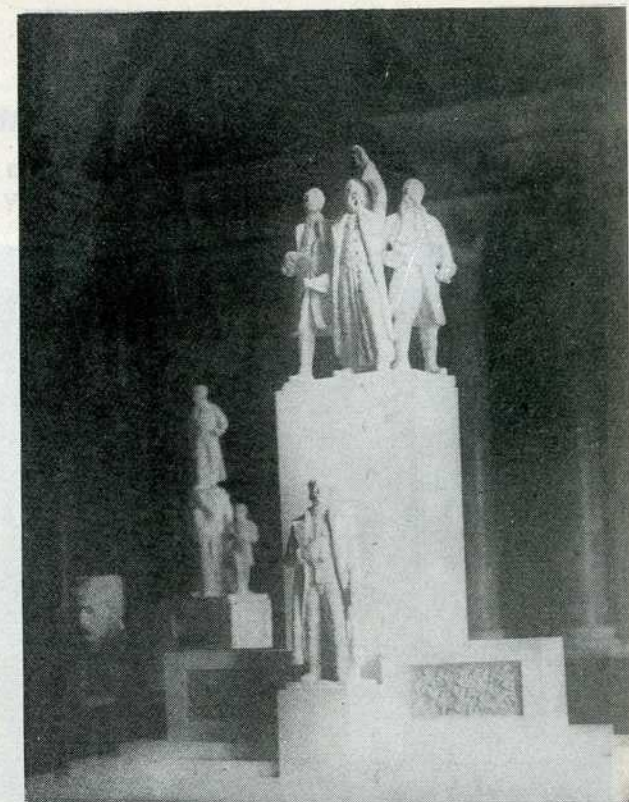
Идејна скица г. Мајзнера предвиђа на широком степенастом подножју, око једне призме, фигуре великих Ваљеваца Илије Бирчанина, Алексе Ненадовића, проте Матеје и војводе Мишића. Око постамента је рељеф, који приказује најважније догађаје од 1804—1918. Ту има око седамдесет фигура и око 20 догађаја. Изнад рељефа, око стуба, израђена је симболична фигура Србије. При врху је призма женска фигура са мачем и буктињом.

РЕЗУЛТАТ КОНКУРСА ЗА ПОДИЗАЊЕ СПОМЕНИКА ЖРТВАМА ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ И УЈЕДИЊЕЊЕ У ВАЉЕВУ

Оцењивачки одбор дао је о резултату конкурса овај извештај:

Према расписаном конкурс за израду пројекта (идејне скице) за споменик Алекси Ненадовићу, Илији Бирчанину, Војводи Живојину Мишићу и осталим жртвама за ослобођење и уједињење, који ће се подићи у Ваљеву, дошло је укупно 17 радова.

Оцењивачки одбор (жири) констатовао је да је одзив уметника за овај конкурс био

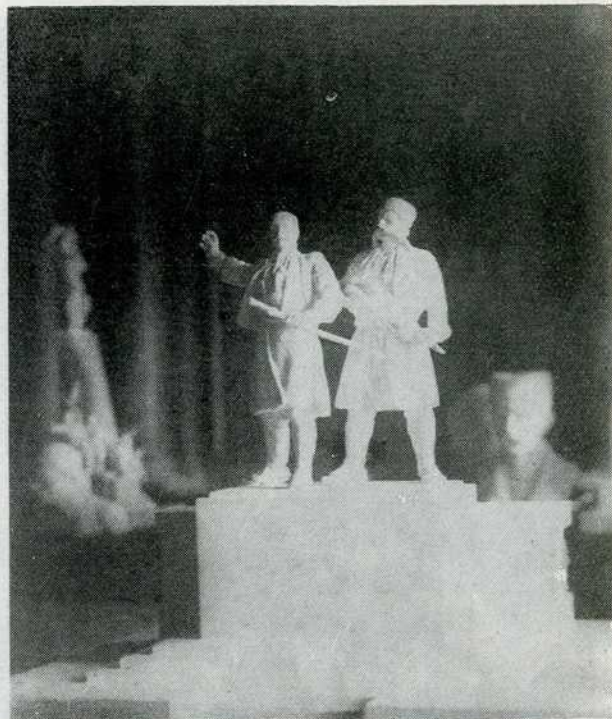
Рад г. Илије Коларевића (III награда)

ванредно леп, а уложени напор редак и похвалан.

Чланови жирија су у више махова прегледали радове који се налазе у великој сали Техничкога факултета и на својој другој сед-

Рад г.г. Петра Палавичинија и Вељка Станојевића
(II награда)

Рад г. Владислава Загорудњака (III награда)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.uns.edu.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Рад г. Владете Пиперског (откуп)

ници од 15 марта ове године, после дуже дискусије, решили су гласањем:

1) Да се прва награда од 15.000.— динара додели раду под мотом „Препород”, а друга

од 10.000.— динара пројекту под шифром „17”.

Констатујући даље, да је успех конкурса и по броју и по квалитету радова врло добар, оцењивачки одбор је решио да се, место једне, даду две треће награде од по 7.000.— динара, и то радовима под шифрама „1889”, и „Колубара”.

Најзад је решено да се за суму од 4.000.— динара откупи рад под мотом „Подгорина”.

Да се место једне треће награде даду две, омогућено је тиме што је Претседник Београдске општине г. Војин Ђуричић додао из својих личних сретстава 3.000.— динара, те је место укупно 40.000.— динара, колико је првобитно предвиђено, одређено за све награде и откупе 43.000.—.

После горње одлуке жири је отворио запечаћене куверте аутора награђених скица и констатовао: да је аутор скице која је добила прву награду господин Јосиф Мајзнер, вајар из Београда; да су аутори пројекта који је добио другу награду гг. Петар Палавичини и Вељко Станојевић, из Београда. Да су аутори радова који су добили трећу награду г. Владимир Загорудњук („1889”) и г. Илија Коларевић („Колубара”), вајари из Београда; и најзад, да је аутор откупљене скице под шифром „Подгорина” г. Владета Пиперски, вајар из Београда.

2) Да би и грађанство Београда могло видети пројекте који су дошли на овај конкурс, решено је да сви радови буду изложени у великој сали Техничкога факултета од 19 до 23 марта ове године од 9 до 12 и од 15 до 18 часова сваког дана.

Две изложбе младих

Изложба десеторице и гђице Милице Лозанић

У недељу 25 фебруара отворене су, без уобичајених говора, две веома интересантне изложбе у павиљону „Цвијете Зузорић“. У великој сали је десет београдских младих сликара приредило заједничку изложбу, а у малој своју прву колективну изложбу гђица Милица Лозанић, која и по својим годинама и по уметничким схватањима спада у ту сликарску групу. Према томе те две изложбе чиниле су стварно једну органску целину и оне су тако и схваћене у јавности. — На отварање је дошла и Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга, топло поздрављена, како од уметника, тако и од многобројне одабране публике која је испунила обе сале. Обадве изложбе су трајале до 8 марта.

ИЗЛОЖБА ДЕСЕТОРИЦЕ

Оно што карактерише ову изложбу то је пре свега модернистички ексектицизам. Има ту јаких утицаја и Ван-Гога, и Сезана, и Монеа, и Пракса, и Гогена, — и нашег Боре Стевановића, и Драгомира Глишића, и Јеролима Мишеа, и Крете Хегедушића, а пре свега и највише Јована Бијелића. Заправо већина тих младих сликара се сматра ученицима Јована Бијелића, и они су то јавно подвукли. Све је то и сасвим јасно, јер се ради о младим људима, који су, као што се каже, „тек напустили школске клупе“. Од њих се и не може очекивати, а још мање захтевати, неки властити изграђени стил. Оно што се у тим годинама може очекивати и што се мора захтевати, то је савладавање елемената заната и воља да се што више види и научи, — и елан у тражењу свог пута, свог израза. А то се тим младим уметницима, углавном, не може порећи.

Изнад свих горе побројаних утицаја осећа се озбиљност којом су ти млади људи прилазили својим платнима и реализирали на њима своје имагинације. Неком мање а неком више, али ни једном се не може порећи добра воља да пронађе свој израз, да пронађе себе. Већина од њих је још далеко, и веома далеко, од тога да даду дела која ће заиста бити реализација њихове аутохтоне замисли, имагинације, и верно огледало душе. Највећи део слика с ове изложбе, да не кажемо све, није дат онако како су уметникове очи стварно виделе дани мотив, него онако како су те очи виделе, да је исти или слични мотив дао овај или онај, већи или мањи уметник. Али ни један од њих (судећи, дакако, само по де-

лима која су била на овој изложби) није стао пред неки мотив и рекао на пр.: Сезан је то остварио овако и овако, а ја као сезановац учинићу то исто, али још снажније, сезановскије. Или: „Бијелић је тај исти мотив реализовао у снажном пожару боја тако и тако, а ја ћу показати и доказати, да тај пожар може бити још снажнији, још... уосталом: Погледајте моју слику па ћете се и сами уверити.“

Тако су радили неки њихови старији другови пре двадесет, петнаест и десет година и ради тога, ради те страховите дерњаве, и постизали су то да су им изложбе редовно остајале празне, а она малобројна публика, која их је посећивала, одлазила је с њих са смешком на уснама. Код ове изложбе то се није догодило. Многобројна публика, која је посетила ту изложбу, одлазила је с ње у уверењу да ти млади људи желе да делују озбиљним и срећеним радом, а не дреком, скандалима и ступидностима.

Далеко од тога да се већ сада може да назре пут којим ће појединци из те групе да крену и да се на њему развију, сад се већ код њих, код неког више а код неког мање, може да осети нешто што би било најближе неореализму, а што гарантује да су сва та младеначка лутања продукт неискуства. То уједно обећава да ће ти млади људи, можда већ ускоро, да нађу сваки свој посебни пут. Док је њиховим старијим колегама требало по десетак и више година да дођу до те развојне фазе, њима је успело да сва та десетогодишња лутања, мање или више, прескоче.

Стојан Трумић: Улица

Никола Граовац: Карлобаг

Тешко је изрећи неки одређенији суд о неком младом ствараоцу, био он књижевник или ликовни уметник, или што друго. Многи и премноги „таленти који су обећавали” изневерили су наде које су у њих полагане, а многи и премноги с којима уредници и оцењивачки жирији уопште нису хтели ни да разговарају, постали су имена и појмови. И тако ни историја књижевности ни историја уметности не бележе нити једно име непогрешивог критичара.

А непогрешив, егзактан, апсолутан, математски суд, није и не може ни бити сврха и смисао критике. Оно што се оправдано очекује и што се с пуним правом захтева од неког критичара, то је субјективно уверење и документован суд. А то је баш кад је говор о младима јако тешко, често скоро немогуће; јер како са потребном сигурношћу одвојити утицај од аутохтоности, како моментани владалачки полет од стварног талента?

Али, упркос свим тим тешкоћама, ја ћу ипак изнети своје субјективне утиске, свестан да они већ на првој изложби неког од ових младића могу да буду демантовани.

Даница Антић је номинално ученица г. Јована Бијелића, али у њеним изложеним радовима се тај утицај изгубио у толикој мери, да му скоро више нема ни трага. Иако по избору мотива далеко од Боре Стевановића, она је у третману својих композиција под његовим директним утицајем. То се најлепше види на њеним двома кућама, које би претстављале релативно успеле тонске композиције да и на једној и на другој односи нису поремећени јако наглашеним белим флекама. Особито пада у очи она велика бела флека на „Кући бр. 1”, која треба да да реализацију одлупљеног зида, и која уноси веома непријатну дисхармонију у целу композицију — а поред тога делује и кроз иреално.

Боривоје Грујић је дао неколико интересантних платна разних тема. Најинтересантнији су његови пејзажи у којима се осећа снажан утицај француских пејзажиста, а који местимично потсећује и на нашег Драгомира Глишића. Интересантне су и његове слике „Портретска студија младе жене”, и „Цвеће”, које претставља доста успелу колористичку реализацију,

Грујићева дела карактеришу виолетни тонови, који су једна од карактеристика импресионизма.

Александар Челебоновић поставља себи сувише тешке задатке. Желећи да оствари велике композиције, он је довео до доста јаког и уочљивог изражаја своје године и своје почетништво. Желећи да делује реалистички, а борећи се и цртежом и бојом, он стварно даје дела која су далеко од тога, и у целости и у детаљима, да буду реализација дане стварности. Интересантно је да је тај младић већ — у великим димензијама — насликао свој „Аутопортрет”, који баш по смелости колористичких детаља местимично делује као скица, недовршено. Осећа се борба коју је аутор имао да издржи и местимично се добија утисак као да је аутор, преморен од те борбе, дизао руке од посла. „Предео с Дунава” је, обзиром на тонске односе, много интересантнији. И баш та слика, особито у односу према „Аутопортрету”, јасно сведочи да је Челебоновић још доста далеко од тога да нађе свој прави израз.

Душан Влајић има доста сигуран осећај за боје, али стоји под најразноврснијим и снажно наглашеним утицајима. Док неки његови цртежи јако потсећају на Крсту Хегедушића, фигуралне композиције одају осећајног уметника али и јаки утицај Гогенов. Поједина његова дела, особито „Краве”, одају стопостотно укалупљивање у француски примитивизам, који је последњих година нашао снажног одјека и у хрватској сељачкој ликовној уметности. Кад томе још додамо његово импресионистички обрађено „Двориште”, онда се тек види колико тај млади човек лута. Али ако би ко по реченом закључио да Влајић лети из модернизма у модернизам ради ефекта, прева-

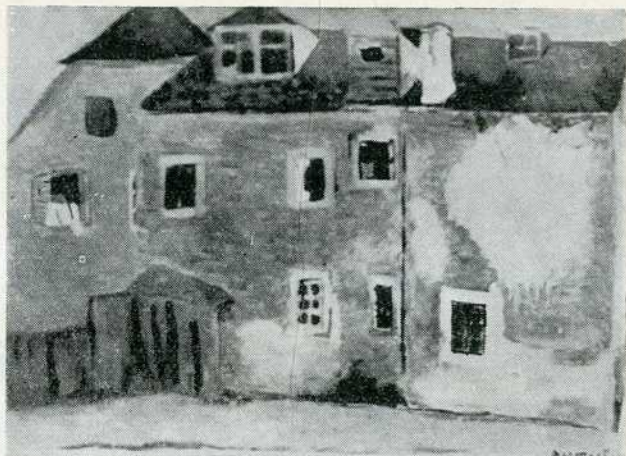

Миливоје Николајевић: Портрет гђице Н. М.

рио би се. Влајић, без неког јачег упоришта, тражи самога себе, а то има и својих добрих страна. Особито ако се ради о талентованом сликару, што је овде случај.

Љубица Сокићева по својим изложеним делима одаје већ таленат који је неоспоран и шта више већ и доста одређен. Солидна у цртежу и композицију, она жели да делује првенствено колоритом, и то снажно наглашеним контрастима. Њена палета је загасита и богата. Она даје пријатне композиције већег стила, солидно постављене, простудирание и обрађене, у целини као и у детаљима, али она се још није довинила до јаче убедљивости. „Месо“, које је једно од њених најкарактеристичнијих радова, не делује доста реално. Међутим у њеним делима се већ доста јасно осећа сигурност којом млада уметница назрева свој пут.

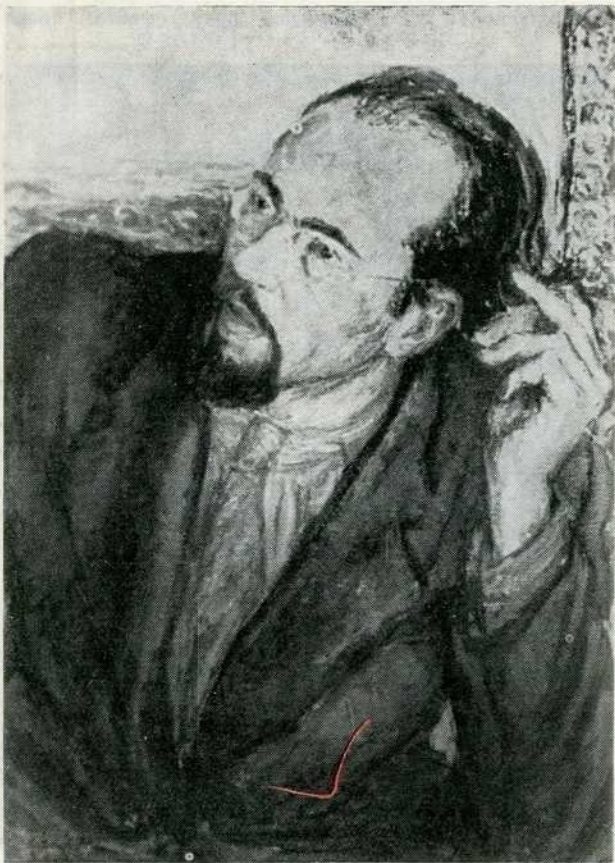
Богдан Шупут је неоспорно најјачи и најизразитији таленат из ове симпатичне групе. Његов „Портрет господина Ђ. М.“ по свом до академизма (у добром смислу те речи) солидно простудираним цртежу и уједначеној тонској скали, одаје већ будућег снажног сликара карактера. Успешно решена у композицији и пријатна у колориту, та слика делује, неоспорно, најубедљивије на целој овој изложби. Композиција „Лобање“, иако потсећа на Јеролима Мишеа, представља веома интересантно тонско дело. Сва у суморним сиво-окерским тоновима, она делује адекватно даној теми, што значи да Богдан Шупут има развијен осећај за стварност, а то је, опет неоспорно, један од најважнијих услова за сликарско стварање.

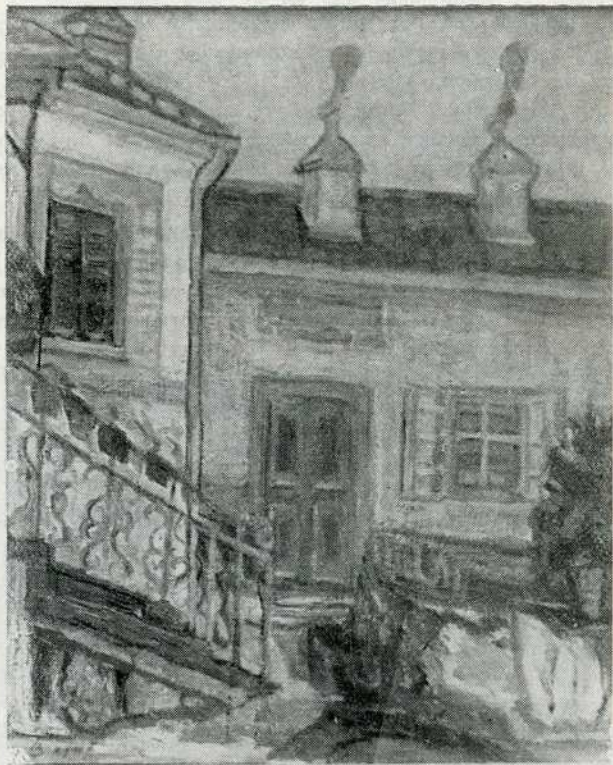
Даница Антић: Кућа

Стојан Трумић је изложио осам слика, које по уједначеном ваноговском маниру делују најнаметљивије на целој изложби. Сав у том маниру, он у својим делима даје веома богати колорит, који делује као богато украшено лицитарско срце; шта више, често и као хрпа шећерлема. Његова платна делују на први поглед веома зашећерено и надати се да ће тај млади сликар убрзо увидети да га то слагање најразличитијих чисто обојених површина неће далеко одвести.

Миљивоје Николајевић слика у истом маниру као и Трумић, само што овај потони слика сочним бојама, а Николајевић своја дела остварује у пастелним тоновима, због чега његова дела не делују тако наметљиво као Трумићева. Његови тонови делују

Богдан Шупут: Портрет г. Ђ. М.

Душан Влајић: Двориште

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

доста „лимунадно”, и — то одвојено од пре реченог — јако потсећају на Монеа. Веома солидан у цртежу и снажно лирски расположен, Николајевић је дао неколико дела за која се може рећи да „обећавају”. Његов „Портре госпођице Н. М.” има карактера и одаје већ доста зрело дело.

Јурица Рибар стоји под директним утицајем Сезана, што се најјасније види на оној очупаној пловци у „Мртвој природи”. У композицији мало претрпан и пресмео, а солидан у цртежу, Рибар се иживљује у изразито песимистичким тоновима. Рибар има осећања за материју и за тонско решавање и најсложенијих, задатака, па, судећи по томе, мислим да се може очекивати да ће се и његова палета брзо разведрити. Кад се ослободи извесних сувише наметљивих елемената, и кад буде озбиљније компоновао своја дела, он ће вероватно дати и зрелија дела.

Никола Граовац је ученик Јована Бијелића, и то под веома јаким утицајем свог учитеља. То се најбоље види у једном ентерјеру, где читава једна велика загасито светла површина делује само као „хинтерgrund” за једну црвену мрљу. Појединачна његова дела потсећају и на Ван-Гога; на пр. једно дрво у чијем се корењу управо осећа акција раста. Његови пејзажи као колористичке композиције делују веома пријатно. „Бакарски Залив”, на пр. даје смирену реалност, а „Цвеће” одаје животну сочност. Али кад се сва Граовчева дела узму као целина, онда се осећа да и он ради без јачег упоришта и да није на чисто с тиме шта заправо хоће. То је несумњиво карактеристика младости, које ће се он свакако, можда већ ускоро, да ослободи.

Изложба Милице Лозанић

Госпођица Милица Лозанић није прошла кроз редовно академско школовање; она није „академски сликар”, али је сликарску вештину учила код наша два одлична сликарска педагога: код г-ђице Зоре Петровић и код г. Петра Добровића. А како је, захваљујући својим одличним материјалним позицијама, била у могућности да обиђе многе велике европске (па и неке америчке) уметничке центре, да посети безбројне галерије, да види и проучава најбоља светска ремекдела, она је имала довољно могућности да се солидно припреми за посао коме се посветила. Вођена чистом љубави за уметност, а у могућности да јој се сва посвети, без обзира на евентуалне материјалне успехе или неуспехе, она је кроз дужи низ година, од кад се посветила том послу, успела да скупи више знања, него што су то успели многи њени колеге на званичним академијама.

Лозанићеву пре свега интересују тонски односи боја. Њене темпере, без икаквог цртежа, претстављају у ствари смеле колористичке тонске студије. Али баш по тој смелости те темпере делују доста екстравагантно и критичару не пружају никакву јачу упоришну тачку за просуђивање талента њиховог аутора. Њена уља (58 на броју) већ су далеко захвалнији материјал за критичара.

Г-ца Милица Лозанић: Официрски дом

И ту, као и код десеторице њених колега из велике сале, осећа се младеначко лутање, неизграђеност и тражење саме себе. Под утицајем многих добрих импресионистичких дела, која је млада сликарница гледала у Паризу и другим уметничким центрима, кроз многа њена дела се као црвена нит провлаче виолетни тонови. Њени старији радови су сви у песимистичким бојама због тога често делују пригушено, чак и монотono, као на пр. (слика бр. 11) „Гетари”. Али у тим делима она веома вешто одржава скалу, као да већ поседује велико сликарско искуство.

То је већ теже постићи у светлијим тоновима, и Лозанићева у својим новијим делима, на пр. „Официрски дом” (19) доста бојажљиво чини тај корак унапред — не без успеха. Ту већ зрачи и доста изразити оптимизам.

Док њујоршки „Кровови” (21) одају утицај Утрила, „Универзитетски парк” одаје Вламинка, а „Мртва природа с бокалом” јако потсећа на Сезана. Утицај њене учитељице г-ђице Петровићеве такође је веома осетан. На пр., оне дебеле линије којима су оивичене контуре, које су код Петровићеве продукт, изгледа, конфигурације њених очију (плус четири диоптрије), код Лозанићеве су продукт учитељевог утицаја. Али на пр. „Акт”, који је Лозанићева радила истовремено и по истом моделу са својом учитељицом, одаје тежњу за самосталношћу.

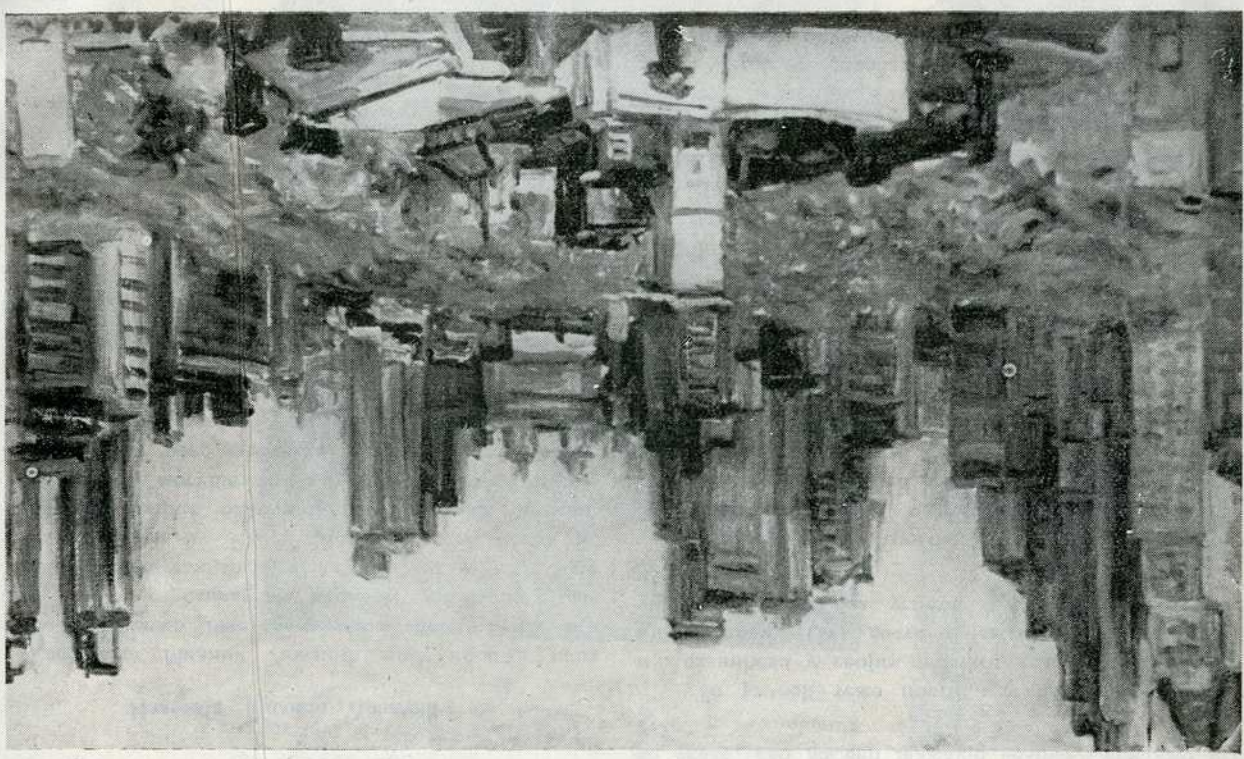
Најбоље успехе је млада уметница показала у ентерјерима. Ту је показала изразити осећај, и искрени смисао за интимну атмосферу затворене собе.

Сумарно узето: Лозанићева поседује таленат, располаже знањем, а како много ради, много путује и учи — може се веровати да ће успети да међу нашим сликарима-женама ускоро заузме веома угледно место.

Звонимир Кулунџић

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Г-ђица Милица Лозанић: Ђујорк (Са њакобе у летничком павиљону „Ливјета Зузорић“)

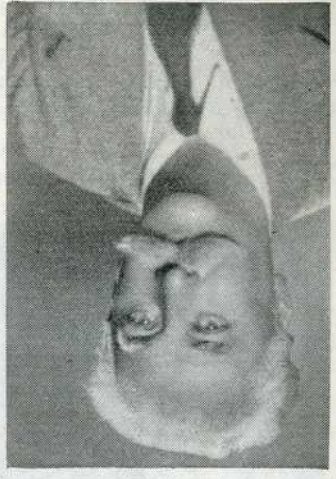

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

† Иван А. Насонов

3 фебруара ове године преминуо је Иван А. Насонов, геометар Отсека Лобада Општине Београдске. Иван Насонов, пореклом из старе руске павиљичке породице, рођен је 3 јуна 1870 г. у Симферопољу, тадашњој вароши у Криму; свршио је гимназију и специјалну геометарску академију (земљомерно училиште) и свршио је у Русији као земљомер све до евакуације, тј. скоро 30 година; дакле имао је велику праксу у својој струци.

Отац његов — Александар Насонов, руски пуковник — био је такав ступио је као добровољац у српску војску за велики србофил и као Иван А. Насонов

У току своје дугогодишње службе, покојни Иван Насонов живио је увек поверљиво и савестан чиновник. Стекао поштовање и љубав својих колега, који су, за његов спомен, сакупили прилог и, уместо венца на гроб покојнику, уписали га за добровољаца руског Црвеног крста.

Мир души његовој.

Некролог

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Поштарина плаћена у готову

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

